

Kamarás István OJD

JÉZUS – PROJEKTUM

(Kutatási jelentés)

Megjelenik a Pro Pannonia Kiadói Alapítvány kiadásában,
a Pannónia Könyvek Szerkesztőségének gondozásában.

Felelős kiadó: a kuratórium elnöke
Felelős sorozatszerkesztő: Szirtes Gábor

Nyomdai előkészítés: B&D Stúdió.
A borítót Kamarás Bálint, Kamarás Milán és Klemm Gabriella
tervezte.

Készült a Molnár Nyomdában Pécsen, 2007-ben.
Felelős vezető: Molnár Csaba
Terjedelem: 11 A/5 ív

ISSN 0237 4277
ISBN 978 963 9498 82 2

Balogh Zoltán és Tóvölgyi László emlékére

„Jöjjetek félre egy magányos helyre és pihenjétek ki magatokat egy kicsit.” (Márk 6,31)

„Megesett rajtuk a szíve.” (Máté 14,14)

„Ti adjatok nekik enni.” (Lukács 9,13)

„Van itt egy fiú, öt árpakenyérrel és két hallal.” (János 5,7)

„Miután mindnyájan ettek és jóllaktak, még tizenkét kosár kenyérmaradékot szedtek össze.” (Lukács 9,17)

1. Bevezetés (magyarázkodás)

Előrebocsátom, hogy egyszerűen lehetetlen szabályos kutatási jelentést írni a Conduct-Survey Company¹ által támogatott Jézus-projektumról, mely néhány évig Feedback- vagy Feed-projekt² néven futott. Vállalkozásom képtelenségének több oka is van: 1) Ez a kutatás Cumulus³ kutatása volt, amelybe e jelentés írója egyfelől csupán eléggé részlegesen volt beavatva (mint akárki más), másfelől mindvégig (és egyre inkább) igencsak kritikusan viszonyult hozzá. 2) Bár készült egy szokatlannul rövid, műfaját tekintve meglehetősen rendhagyó hipotézis-tanulmány, a koncepció és a módszerek a kutatás közben többször – akár lényegesen is – változtak. 3) A kutatás dokumentációja egyfelől rendkívül hiányos, másfelől rendkívül sajátos. Így például a leginkább szociálpszichológiai kísérletnek tekinthető⁴ – Cumulus által „rekonstrukciónak” nevezett – műveletekről meglehetősen eltérő jellegű és műfajú dokumentáció maradt fenn: egy-két alkalommal matematikai statisztikai számítások és a résztvevő megfigyelők jelentései, egy-egy alkalommal kérdőíves interjúk, videofelvétel, a kísérletben résztvevőknek kiosztott mobiltelefonokon küldött SMS-ek szövegei, és több (ám korántsem minden) alkalommal Cumulus

¹ Az amerikai cég nevének hivatalos fordítása: Viselkedéskutatási Részvénytársaság.

² Mindkét néven szerepel a legkorábbi hivatalos dokumentumokban (költségvetés, kifizetési bizonylatok, évi jelentések, tájékoztatók a cég tevékenységéről), de hamarosan már Jézus-projektum (vagy Jesus-project) néven szerepelt, és e neven bukkant föl egy nemzetközi konferencián és az interneten is. Magunk között használtuk a Megvendégelés elnevezést is, amelyet már a Feedback – mely a kutatás menedzserének, W. Horváth Tibornak nyelvi leleménye – is magába foglalt, hiszen a *feed* etetést, táplálást, feltöltést, élelmezést, étkezést, sőt lakomát is jelent. Az angol nyelvű bibliákban ez a történet legtöbbször *Jesus feeds five thousand men* címmel szerepel.

³ Barátunkat ezen, a hivatalosan is engedélyezett és használt álnevén („művésznevén”) szerepeltetem, mellyel kevészámú publikációit, s néhány konferenciaszereplését és sajtó-nyilatkozatát is jegyzi.

⁴ Amilyenekhez azelőtt még hasonlót sem végzett Cumulus.

feljegyzései vagy szóbeli megjegyzései (melyek inkább szubjektív kommentárok, mint egzakt elemzések vagy következtetések). 4) A kutatás Cumulus eltűnésével félbeszakadt, nehéz megállapítani, hogy melyik fázisában, és részeredményekről is csak fenntartásokkal lehet beszélni.⁵ 5) Így aztán ez a kutatási jelentés óhatatlanul legalább annyira Cumulusról szól, mint kutatásáról, ugyanis e kettő széjjelbogozhatatlanul összegubancolódott. 6) Végül pedig még a kutatás témájára⁶ sem terjed ki meglehetősen korlátozott kompetenciám, még kevésbé egy roppant értékes és zseniális, de bizonyosan egészen rendhagyó – és az sem kizárt, hogy súlyosan sérült és/vagy beteg – személyiség elemzésére és magyarázatára.

Hogy stílszerűen Cumulus kedvenc költeményéből idézzek: „Semmi, semmi, semmi, semmi, semmi.”⁷ Mindazonáltal átérezve a kutatás menedzserének helyzetét, aki egy ilyenféle, diszciplinárisan nehezen kategorizálható – ám leginkább mégis a társadalomtudományba sorolható – kutatást igazán nagy-lelkűen⁸ támogatta, két feltétellel mégis elvállaltam ezt a lehetetlennek tűnő feladatot. Az egyik (belátom, maximalista) fel-

⁵ Már amennyiben az eredményt, ha nem is bizonyíthatónak, de legalább cáfolhatónak tekintjük.

⁶ Ami számomra a hipotézis-tanulmányból sem derült ki világosan, és amit én egyelőre kétféleképpen fogalmazok meg magamnak: 1) A mind a négy evangéliumban szereplő, hol „Csodálatos kenyérszaporítás”, hol „Ötezer ember megvendégelése” címen említett történet mai rekonstrukciója. 2) A csodára éhes ember viselkedése rendkívüli eseménnyel és/vagy személyiséggel manipulált tömeg viselkedése.

⁷ József Attila *Semmi* című töredéke, mely így szól: „Semmi, semmi, semmi, semmi, semmi. / Legyen, hogy ne legyen, / legyen, hogy ne legyen – / mondjuk: Edit. / A csillagokat most a láthatatlan / sárga kis csibék szemelgetik. / Talán hajnalodik, talán Budapest ég, / talán egy izzadt óriás-leány / arcán olvad a festék. / Kocsik zörögnek, redőnyök görögnek, / tengerek dörögnek, emberek áradnak. / Bosszant az a goromba ház a sarkon – / olyan, mint kisgyermek arcán az ótvar. / Vagy ismeretlen reggel ez, vagy idegen pályaudvar, / ahová most érkeztem. / Nincsen málhám. / Valamit elfelejtettem – talán ha azt kitalálnám. / Egy: semmi. / Kettő: semmi. / Olyan szokatlan, mint ez a pályaudvar, / hogy egyáltalán nincsen semmi.”

⁸ Becslésem szerint legalább százmillió forinttal.

tételem az volt, hogy próbáljuk meg rekonstruálni – Cumulus terminusát használva – a „rekonstrukciókat”, vagyis készítsünk kérdőíves interjúk és más eszközök segítségével hatásvizsgálatot a hat szociálpszichológiai kísérlet résztvevőinek körében, arra építve, amire még (évek elteltével) az egykori kísérleti személyek emlékeznek, mindazokkal, akiket el tudunk érni. Ezt az elképzelést a Conduct-Survey Company – éppen az én öt pontba foglalt érvelésemre hivatkozva – megvalósíthatatlannak ítélte. Másik feltételemet, a jóval kevésbé egzakt és tudományos javaslatomat, hogy hívjuk össze mindazokat, akik valamennyire is be voltak avatva a Jézus-projektumba, és ez a grémium próbálja rekonstruálni a történeteket, a megrendelő igen melegen támogatta.

Ez a kutatási jelentés érthetően nem követheti a szociológus szakma íratlan szabályait, vagyis azt az algoritmust, melynek egymást követő elemei: az előzetes felderítés és konceptualizálás⁹, az operacionalizálás, a kutatás finanszírozása, a kutatás apparatúrája, a mintavétel, az adatfelvétel módja, az adatfeldolgozás, az adatelemzés (indexek, skálák és tipológiai elemzés), a következtetések, végül a javaslatok az eredmények felhasználására a megbízó és a kutatás témája által érintettek számára. Ennek fő oka – mint erre a lábjegyzetekben utaltam –, hogy ez esetben jószerivel nem beszélhetünk az empirikus társadalomtudomány máig érvényes kutatómódszertana¹⁰ kritériumainak megfelelő konceptualizálásról, operacionalizálásról, mintavételről, adatfelvételtől meg egyebekről¹¹. Így máris előre jelzem, hogy kutatási beszámolómm nem fog tudni választ adni azokra a kérdésekre, melyek min-

⁹ Ilyesmiről nemigen tudok, hacsak nem tekintjük ennek Cumulus Szűz Mária jelenéseivel kapcsolatos adatgyűjtését és félbemaradt tanulmányát.

¹⁰ Például Earl Babbie *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest, 1996. Balassi Kiadó. Ezt a művet Cumulus is jól ismerte, és használta is, amikor 1994-ben *Kutatómódszertan* kurzust vezetett a Pécsi Tudományegyetemen.

¹¹ Legfeljebb így: „Semmi, semmi, semmi, semmi, semmi.”

den valamire való kutatási jelentéstől¹² (például E. Babbie szerint) elvárhatók: Felvázolta-e a kutató az adott vizsgálat helyét a témakörrel foglalkozó kutatások között? Hozzátesz-e valamit ez a kutatás a korábbiakhoz, módosítja, vagy csak megismétli azokat? Kellő részletességgel leírta-e a kutató magát a vizsgálatot és a gyakorlati megvalósítást? Vannak-e olyan részek, ahol a beszámoló különösen bizonytalanul és/vagy hiányosan írja le a részleteket? Megemlíti-e a kutató a vizsgálat valamilyen hibáját vagy hiányosságát? Van-e valamilyen javaslat arra nézve, hogy a jövőben hogyan kellene vizsgálni a témát?

¹² Amelyek szerzője normális esetben maga a kutató, vagy a kutató kollektíva. Utóbbi nem volt, előbbi eltűnt.

2. A Consilium

A bizottság¹³ először 2006. január 7-én¹⁴ ült össze a CSC Data Processing Department tárgyalótermében. Tagjai:

W. HORVÁTH TIBOR(55) villamosmérnök, a CSC Budapesten működő Data Processing Department¹⁵ vezetője (az amerikai főigazgató alá rendelt igazgatói beosztásban);

HABÁN MÁRIA CONSILIA(38) szociális munkás, Cumulus felesége, a Szolgáló Szamaritánus (népszerű nevén Isten Szürke Szamarai) rend női ágának tagja;

TÓPARTI¹⁶ LÁSZLÓ(62) római katolikus lelkész, balaton-szentgyörgyi plébános, balatonfelvidéki esperes;

PÁLINKÓ-CHATEL MAGDOLNA(46) pszichiáter, valláslélektan-kutató, a Tibeti Balzsam gyógynövény-ügynökhálózat vezetője;

KAMARÁS ISTVÁN(54) olvasásszociológus, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Olvasáskutatási osztályának főmunkatársa, e jelentés összeállítója.

¹³ Amelyet később – Tóparti javaslatára (finom utalással Habán szerzetesi nevére, a Consiliára) – Consiliumnak neveztünk el.

¹⁴ Majd a továbbiakban is szombati napokon.

¹⁵ Az indianapolisi székhelyű Viselkedéskutatási Részvénytársaság budapesti Adatfeldolgozási Részlege.

¹⁶ Kérését, hogy még halála után se valódi vezetéknevével szerepeljen, természetesen tiszteletben tartom. Azzal indokolta, nem szeretné, ha akár hívei, akár pap-társai, akár felettesei megbotránkoznának, hogy szakértőjeként szerepelt egy olyan vállalkozásnak, mely a jámbor hívők, a hagyományosan gondolkodó teológusok és egyháziak számára „problematikusnak” (az ő kifejezése) tekinthető, mely egy részben bibliai tárgyú kutatás körülményeit és eredményeit próbálta meg összegezni, melynek középpontjában Jézus csodatétele állt, még ha közvetlenül annak mai recepciója is képezte fő vonalát. Nem árulok el különösebb titkot, hogy a balatonszentgyörgyi plébános – aki elsődleges szolgálati helyét (még két plébánia és öt filia tartozott hozzá) nem kívánta eltitkolni – könnyen azonosítható (ezt persze ő is jól tudta) az Országos Katolikus Névtár (Bp. 2000. Szent Gellért Kiadó és Nyomda) segítségével.

A bizottság elnökévé javaslatomra W. Horváth Tibort választottuk, aki sorra bemutatta a bizottság tagjait. Megállapodtunk, hogy 1) a bizottsági ülésekről magnófelvétel készül; 2) amennyiben a bizottság valamennyi tagja indokoltnak tartja, alkalmanként külső szakértőket is bevonunk a bizottság munkájába; 3) a bizottság valamennyi dokumentumát titkosítjuk tekintettel arra, hogy a) az adatok egyik része a Conduct-Survey Company üzleti titkát jelenti, b) másik része Cumulus személyes (családi) életének belügye, c) harmadik részét pedig a kutatás tudományos eredményeinek esetleges publikálása előtt a szerzői jogok miatt célszerű szakmai titokként kezelni. Ez a kutatási jelentés – bár lényegét tekintve az ülések jegyzőkönyveinek kommentált „krónikája” – korántsem tartalmazza az üléseken elhangzottak egészét, hanem annak mindössze azt a körülbelül egytizedét, melyet a bizottság jóváhagyott¹⁷. Elvetve a többi javaslatot Pálinkó-Chatel javaslatára az első ülés egyetlen témája mindössze az maradt, hogy a bizottság tagjai hogyan és kinek ismerték meg Cumulust.¹⁸

PÁLINKÓ-CHATEL: Az kezdje, aki legrégebből ismerte.

¹⁷ Szövegtervezetem elolvasása után a bizottság tagjai részben igényelték, részben megengedték, hogy a szöveget részben „objektív”, részben „szubjektív” lábjegyzetekkel lássam el.

¹⁸ Egyetértettünk abban, hogy Cumulus élettörténetét még nehezebb rekonstruálni, mint kutatását. Csak a legszikárabb tények bizonyosak: Józsefvárosban született, ott is lakott, anyja ének- és zenetanár, apja technikus-ezermester, a Kölcsey Gimnáziumban érettségizett, három évig villamosmérnöknek készült a Budapesti Műszaki Egyetemen, majd három szemeszter beszámítással az ELTE matematika-fizika-meteorológia szakán végzett, előbb demonstrátor, majd diplomát szerezve tanársegéd lett a Meteorológia-tanszéken. Innen 1976-ban a Belügyminisztérium utasítására fegyelmivel eltávolították, tíz évig az MTA Soproni Geofizikai és Geodéziai Kutatóintézetének Széchenyi István Geofizikai Observatóriumában mint tudományos segédmunkatárs, 1986-tól az ELTE Szociológiai Intézetében mint matematikai statisztika kurzusokat vezető tanársegéd, 1997-től pedig mint a CSC Data Processing szaktanácsadója tevékenykedett.

2.1. W. Horváth szemszögéből

W. HORVÁTH: Cumulus 1969-től 1971-ig csoporttársam volt a BME villamosmérnök szakán. Az egész évfolyamon ő volt nem csak a legkiválóbb matematikus, hanem a legjobb filozófus is. Legalábbis Marxot és Hegelt oda-vissza tudta, sőt – ami akkoriban egyáltalán nem volt jellemző – eredetiben is olvasta őket. Szerencsénkre nem a szerény képességű tanársegéd elvtárs, hanem ő vitte a szót a „dialmat” és a „törtmat” szemináriumokon.¹⁹ Mindemellett nagyon jól zongorázott, de csakis kizárólag Bachot volt hajlandó. Az évfolyam harmada egyszerűen örültnek tartotta, másik harmada zseninek, a harmadik mindkettőnek. Olykor valóban örülten viselkedett. Például amikor az egyik KISZ-es építőtáborban²⁰ felhangzott a „János bácsi a csatában”, kézzel-lábbal tiltakozott a „horthysta és rákosista rendszereket túlélő kispolgári gúnydal-szöveg” ellen, és azon nyomban magyarra fordította a John Brown-balladát. Berkeinkben – ma már gyerekeimmel is – ezzel a szöveggel énekeljük: „John Brown teste nyugszik itt a földben lenn, és a lelke köztünk él”.

TÓPARTI: Én egy metodista imaházban hallottam először „rendes” szöveggel, de az ennél sokkal patetikusabb volt.

W. HORVÁTH: Először úgy fordította Cumulus, hogy „és a lelke köztünk jár”, de elégedetlen volt vele, mondván „nem kísértet az, hanem lélek”. Azután, hogy barátom átkerült az ELTÉ-re, már ritkábban találkoztunk, és amikor (1976-ban) száműzték az obszervatórium remeteségébe, még ritkábban. Egyszer, valamikor a nyolcvanas évek elején, az Apostolok

¹⁹ Habán és Pálinkó-Chatel kérésére korelnökünk, Tóparti magyarázta el, hogy mi is volt a dialektikus és a történelmi materializmus, továbbá – érzékelve ennek szükségességét – a tudományos szocializmust és a politikai gazdaságtant is bemutatva.

²⁰ Tóparti „bevállalta” a KISZ bemutatását is. Amikor a hölgyek hiányolták szavaiból a „vitriolt”, ő kissé szabadkozva csak ennyit mondott: „De hiszen ebből nőttünk ki”.

sörözőben – én mint a műegyetem adjunktusa – megmutattam egy tanszéki teadélutánra (röhejesen hangzik, de ez volt a neve) készített humoros művecskémet a kóboráramról. Figyelmesen elolvasta, majd azt mondta: „űgyes, de ebből a témából sokkal többet ki lehetne hozni”. Aztán megköszönve „bizalmamat” lestrapált aktatáskájából elővett egy gépirat-másolatot, *Villamos* című novelláját, és megkínált vele. Hát ez valami döbbenetes volt. Én akkor persze még nem ismertem Franz Kafkát, és ezért nem érthettem, miért mondja, hogy „egy kicsit kafkás lett”, ugyanis én, mi másra, mint Kaffka Margitra gondoltam. Már csak azért is, mert egyetemistaként többször megfordultam a Kaffka Margit Gimnázium „teadélutánjain”, amelyek, ha jól emlékszem, akkor már ígéretes átmenetet képeztek az igazi bulik irányába.

TÓPARTI: Jól emlékezhetsz, hiszen már 1968-ban egy igazi beat-mise hangzott fel az abonyi plébániatemplomban, még-hozzá hazánkban először a világon: Szilas Imre *Húsvéti miséje*. A Gemini együttes, valamint tucatnyi titkosrendőr közreműködésével.

W. HORVÁTH: Cumulus novellája tele volt fekete bogarakkal, vérrögökkel, hullákkal. Először azt hittem, ez is valami hülyéskedés, mint az én kóboráramom, vagy olyasmi, elnézést, hölgyeim, mint a „temetőnek mély árkában gennyes hulla hempereg”. De aztán rá kellett jönnöm, hogy abszolúte félretájéolódtam. Igaz, már a novella elején is volt egy olyan hasonlat, hogy „a füst szétterült egy magas, szögletes kémény fölött, mint egy antifasiszta plakát, csak a napfény nem illett bele”. És aztán a sötét szobák, az ocsmány fekete bogarak, majd egy ismeretlenbe futó villamos felbukkanása után hirtelen az következett, hogy „valahol négy ember el akart játszani egy vonósnégyest, de hiába voltak a próbák, a hegedűk, mint aki megtébolylult, sikoltoztak”. Szóval, döbbenetes volt. Kár, hogy csak ennyire emlékszem belőle.

HABÁN: „És a kottapapíron sötét foltok terjedtek szét, mint a kiütés. Néha már azt hitték, nincs kilincs az ajtón.”

W. HORVÁTH: Igen, ilyesmi. Nem tudtok még...?

PÁLINKÓ-CHATEL: „Azt hitték, csak rácsok vannak és szögesdrót.”

HABÁN: És a végén, sajnos, de ezt már nem tudom szó szerint: piros, sárga és lila és ezerféle színben ragyogó röpcédulák, melyek felhőként libegnek.

PÁLINKÓ-CHATEL: „De nem látszik, hogy ereszkednének, és ő tudja, hogy soha nem is érnek le”.

W. HORVÁTH: Ezután elég sokáig nem találkoztam Cumulussal. Igaz, egyszer hallottam a hangját egy magnófelvételtől, amely valami ellenzéki összejövetelen készült, ahol azt énekelte, hogy „le a rendőrállammal”. 1980-ban Huszár Tibor mentette ki a remeteségből, és vitte föl az ELTÉ-re. Innen Kamarás ismeri jobban a történetet.

TÓPARTI: És a felhő? Azért az sem semmi!

W. HORVÁTH: Igaz! Csakhogy a felhő, hogy stílszerű legyen, teljesen homályban maradt. Sokáig kutattam utána, de csak annyit sikerült kiderítenem, hogy Cumulus még tanársegéd korában felfedezett valami felhőalakzatot, amire – legalábbis a legenda szerint – tíz évvel később egy japán tudós Nobel-díjat kapott. Az ma már majdnem biztos, hogy a tanszéki kollégák azonnyomban lenyúlták a felhőjét. Bár egyetemista kora óta figyelték őt a hatóságok, lehetséges, hogy ez esetben nem is volt nyomásgyakorlás a hatalmi szervek részéről, hanem kizárólag a szakmai féltékenység űzte el őt a meteorológia tanszékről. Erről csak annyit tudtam meg a volt kollégáktól, hogy körülbelül úgy lehetett Cumulus meteorológus, mint Sebő Ferenc nálatok..., micsoda is?

KAMARÁS: Könyvtárépítész volt nálunk, vagyis a Könyvtártudományi és Módszertani Központban. Csakhogy Sebő Feri nem vitathat Nobel-díjat japán építésztől.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mégis, mit mondott önnek Cumulus a felhőjéről? Nekem szívesen magyarázott a felhőkről, mert nekem mindig sokat mutattak, persze nem magukból, hanem saját magamból, mint valami Rorschach-teszt.

W. HORVÁTH: Bármilyen másról inkább lehetett vele beszélgetni, eszmét cserélni. Legfőképpen persze filozófiai, politikai témákról. De még matematikáról is jóval inkább, mint a felhőjéről. Egyébként tőle kaptam kedvet a fraktálokhoz és a kaoszelmélethez.

PÁLINKÓ-CHATEL: Nekem azt mondogatta, hogy még a bennünk lévő kaoszban is bizonyosan van rendszer, és azzal vigasztalt minket, pszichológusokat, hogy ne magunkban keressük a hibát, ugyanis a lelki kaosz megoldása nem a pszichológiától, hanem sokkal inkább az agykutatástól meg a genetikától remélhető.

2.2. Kamarás szemszögéből

KAMARÁS: Ami engem, vagyis minket illet: mint magyar-könyvtár szakos olvasáskutató 1982-ben (már hét évi olvasáskutatói tevékenységgel²¹ a hátam mögött) felvételt nyertem másoddiplomás levelezőként az ELTE szociológia szakára. Itt találkoztam Cumulusszal, akitől hivatalosan matematikai statisztikát tanultunk. És, persze, emellett sok-sok minden egyebet. Becsületére legyen mondva, a differenciál- és integrálszámítás lényegét is meg akarta értetni velünk.

W. HORVÁTH: És, ahogy tudom, esetedben ez sikerült is. Ezért mindkettőtöknek ki is fejeztem legnagyobb elismerésemet.

KAMARÁS: Esetemben ehhez azért azt is tudni kell, hogy nyolcadik általánostól végzős bölcsész koromig orosz nyelv- és matematika-korrepetálásból tartottam fenn magam.

PÁLINKÓ-CHATEL: A sok egyéb között nyilván szerepelt a tizenkilencedik század közepén zajló amerikai, skót és kelet-

²¹ A fizikai munkások, majd az értelmiségiek olvasási szokásait vizsgáló szociológiai megközelítésű felmérések eredményeit közreadó kutatási jelentések könyv-alakban történő megjelenése után, egy sokkalta nehezebb fába vágtam fejszémet: az irodalmi olvasmányszerkezet és ízlés vizsgálatába.

európai vasútépítés balladaköltészetének összehasonlító elemzése is, igaz?

KAMARÁS: Beleértve zenéjüket is! Ezt Sebő Feri is nagyra értékelte. Emellett Cumulust erősen foglalkoztatta a jezsuiták 17-18. századi paraguayi kommunisztikus állama, valamint a legkülönbözőbb társadalmi környezetekben született sci-fi-k összehasonlító elemzése, H. G. Wellstől Lem-en keresztül a Sztrugackij-fivérekig. Ebből nőtt ki Tarkovszkij iránti érdeklődése, és egy négy oldalas pazar töredéke *Bach-meditációk Tarkovszkij zónáiban* címmel.

TÓPARTI: Szerintem ez talán a fennmaradt összesen nyolc Cumulus-töredék legmélyebbike. De Cumulus nem csak a magas régiókban mozgott otthonosan. Például számomra ő fedezte föl a két világháború közötti Koszter atya *Fulgur* című, mondhatni békebeli-katolikus sci-fi-jét.²²

KAMARÁS: És ez már közös munkálkodásunk egyik, sajnos, töredékben maradt produktuma.

TÓPARTI: A másik, számomra legizgalmasabb, vagy inkább leginkább megrázó töredék *Embrevőnek maradtak* című írásának kézírata²³, parafrázálva az *Életben maradtak* című könyvet²⁴, mely egy valóságos tragédiát dolgoz fel, amelyet szinte mindenki végül is happyendként értelmezett. Ti, vénebbek, Tibor és István jól emlékezhetek a történetre. Egy katolikus főiskolásokat szállító repülőgép lezuhan az Andok hómezőin, s mivel megmentésük késlekedik, a jól fészült katolikus fiúk kénytelenek embert enni. Szerencsére csak halottaikat. Megmentésük után papok tucatjai próbálják megnyugtatni őket, hogy nem követtek el bűnt. Cumulus viszont meggyőzően bizonyítja, hogy az akkori két világhatalom, a Szovjetunió és az Egyesült Államok követte el a bűnt, hiszen kémholdjaik segítségével órákon belül pontosan jelezhatték volna az eltűnt gép

²² Erről *A sci-fi elhelyezkedése a szemantikai térben* című, azóta is töredékben maradt írásában olvashatunk.

²³ Ennek ez idáig nyoma veszett.

²⁴ Read, Piers Paul: *Életben maradtak*. Bp. 1976. Európa

helyét. Csakhogy ezzel elárulták volna, hogy mit tud a technikájuk. Amikor, – talán előttetek is ismert okokból²⁵ mindössze fél évig – morálist tanítottam a fehérvári hittudományi főiskolán, ezzel példáztam a bűnös struktúrát és a strukturális bűnt. Bocsánat, felborítottam az időrendet, hiszen most az következne, hogy ti hogyan kerültetek munkakapcsolatba.

KAMARÁS: Úgy, hogy felkértem, és ezt most iszonyúan szégyellem, matematikai statisztikai szakértőnek az *Élmény- és ízlésalakzatok* című kutatásomhoz. Szerencsére Cumulus szinte órák alatt átvette az eszmei irányítást is.

PÁLINKÓ-CHATEL: Azért ennyire ne szerénykedj!

KAMARÁS: Akárhogy is, azok a kutatások és írások, melyekkel én némi nevet szereztem az olvasáskutatásban, mindmind az ő ötletére, ihletésére születtek. Miként az ELTÉ-n tucatnyi szakdolgozat és két tucat kandidátusi és PhD-értekezés.

TÓPARTI: Szétszaporította magát. Bocsánat, megint előre szaladtam. Ez lesz majd részemről a végkonklúzió. Kérném jegyzőkönyvbe venni arra az esetre, ha valamiképpen nem érném meg ennek a munkálatnak a végét.

W. HORVÁTH: Nem lehet, hogy ez a roppant sok ötlet robantotta széjjel?

PÁLINKÓ-CHATEL: Gondolom, ezt a kérdést hozzám intézte. Nem tudom. Lehet. És talán mégsem. De ne kapkodjunk. Maradjunk fegyelmezettebben a találkozásnál.

KAMARÁS: Itt kell megemlítenem a rendszeresen bekövetkező apályt. Ő nevezte így.

TÓPARTI: Spirituális értelemben is beszélünk lelki apályról.

KAMARÁS: Évenként, félévenként Cumulus el-eltűnt, ilyen-olyan kezelésre. Amikor ilyen-olyan intézetekben meglátogattam, vagy önfeledten zongorázott (csak Bachot), vagy vadul interjúzta betegtársait. Akkor kezdte gyűjteni a *Trilla* című

²⁵ Ötleteivel és tanári tekintélyével is támogatta a fehérvári kispapok papképzéssel kapcsolatos, erősen kritikus diagnózisát és terápiajavaslatát.

Örkény-novella²⁶ értelmezéseit. Ez is rám maradt befejezésre.²⁷
De most még csak 1990-et írunk.

2.3. Pálinkó-Chatel szemszögéből

PÁLINKÓ-CHATEL: Azt hiszem, most keveredem én a történetbe. Akkoriban Cumulus kétségbeesetten kapkodott mindenféle pszichológus után, de az is lehet, hogy nem is ő, hanem barátai és kollégái licitáltak egymásra, hogy megtalálják számára a legjobb lélekgyógyítót. Csakhogy akkor én már eléggé untam a praxist. Pontosabban saját magamat, de erre csak később jöttem rá. Ezt vette észre jó szemmel kedves mesterem, Mérei, és egy remek húzással eltávolított a gyógyításból (szándéka szerint csak egy időre). Betuszkolt egy valláslélektani konferenciára, és kedvet csinált az ateizmus lélektanához.

TÓPARTI: Hogyan?

PÁLINKÓ-CHATEL: Bebizonyította számomra, hogy ezen a konferencián egy mukk sem esett a vallástalanság, az agnoszticizmus, az ateizmus, de még a kételkedés lélektanáról sem.

TÓPARTI: Ez igaz lehet. Akkor még nagyon-nagyon kevesen olvasták, amit nekem már a hatvanas évek végén szerencsém volt egy gépelt szamizdatban, Ignace Lepp nevezetes művét.²⁸

PÁLINKÓ-CHATEL: *A szeretet pszichoanalízise* című műve²⁹ sem akármilyen. Szinte hihetetlen, mire képes ebben a témában egy jezsuita.

²⁶ Trilla

Kicsavarja a papírt. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót. Ír.

Kicsavarja a papírt. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót. Ír.

Kicsavarja a papírt. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót. Ír.

Kicsavarja a papírt. Húsz éve van a vállalatnál. Hideget ebédel. Egyedül lakik.

Wolfnének hívják. Jegyezzük meg: Wolfné, Wolfné, Wolfné.

²⁷ Kamarás István: *A Trilla olvasatai*. Bp. 2003. Holnap.

²⁸ Az ateizmus lélektana. Bp. 2005. Kairosz.

²⁹ Szeged, 1999. Agape.

TÓPARTI: Aki persze legalább annyira pszichoanalitikus is. És ön nem foglalkozott, mondjuk a szerelemmel?

PÁLINKÓ-CHATEL: Elnézést, maradnék a témánál. Elkezdtem magam beleásni az ateizmus lélektanába, ami egyre inkább megragadott. Mérei közvetítésével 1987-ben a Vitányi Iván vezette Művelődéskutató Intézetbe kerültem, ahol már a legkülönbélebb alternatív figurák gyülekeztek, egyebek között Lendvai Ernő zenetudós (Bartók zenéje és az arany metszés kapcsolatának kutatója), Tokaji András egykori jazz-bőgös (a mozgalmi dalok és a krimi értékstruktúrájának elemzője), Havas Gábor, László-Bencsik Sándor és Mátyus Aliz szociográfusok, Kapitány Ágnes és Gábor motivációkutatók. Itt kopogtatott be hozzám Cumulus 1990 tavaszán, de a barátai által ajánlott pszichiáter helyett, ugyanis azonnal tisztáztam kilétemet, egy valláslélektan-kutatót talált. Amikor azt is megtudta, hogy a valláslélektanon belül az ateizmus lélektanát kutatom, nem titkolta csalódását, de csak annyit tudtam kisorsolni belőle, hogy neki igazából egy vallásos valláslélektan kutatóval lenne mit megvitatnia. És ekkor előadta a Szűz Mária-jelenésekkel kapcsolatos elméletét, amit nyilván ismertek. (*Mindenki Tópartira néz.*)

TÓPARTI: Most miért néz rám mindenki, ha szabad kérdeznem? Ti is tudjátok, hogy Cumulus felrajzolta a világtérképre a legnevezetesebb Mária-jelenéseket, és arra a következtetésre jutott, hogy Mária rendre olyan helyen jelenik meg, ahol nagy a szegénység, az iskolázatlanság és – így mondta – a kizsákmányolás.

W. HORVÁTH: És erre Ön?³⁰

TÓPARTI: Ez két évvel később történt, majd akkor essék szó róla, ha én is belépek a történetbe.

PÁLINKÓ-CHATEL: Engem ez a Szűz Mária-teória egy pillanat alatt lenyűgözött, levegőhöz sem jutottam, ami nálam addig még nemigen fordult elő. Másfél óra múlva bevitettem Vitá-

³⁰ Ekkor még ők is magázódtak.

nyihoz, aki fél óra múlva felajánlott neki egy szerződéses főállást, amit ő el is fogadott.

HABÁN: Miattad vagy pedig...?

PÁLINKÓ-CHATEL: Egészen biztosan nem miattam. Sajnos. Az én ateizmus-kutatásom izgatta. Ő akkor még agnosztikusnak nevezte magát, és bizonyos volt abban, hogy az ateizmus a teizmus következménye.

HABÁN: Soha fel nem merült, hogy páciensed legyen?

PÁLINKÓ-CHATEL: Soha! De ha úgy kérdezed, hogy felülke-rekedett-e bennem a pszichiáter, a gyógyító, a megmentő, akkor igennel válaszolok.

W. HORVÁTH: És mi volt a diagnózisa?

PÁLINKÓ-CHATEL: Csak sejtéseim voltak. Először is az, hogy kétségkívül zseni, de ötleteit valószínűleg nem fogja tudni kihordani. Ő volt az a négy ember, akiknek nem sikeredett eljátszani a vonósnegyest. És ő volt a célba nem érő üzenetet jelképező röpcédulák.

HABÁN: És meg sem próbáltad... ?

PÁLINKÓ-CHATEL: Mondtam, hogy nem lehetett páciensem.

W. HORVÁTH: Miért nem?

PÁLINKÓ-CHATEL: Mert teljesen bele voltam zúgva. Különben pedig rövidesen úgy alakult, hogy jóra fordult minden, hiszen akkor te következted (*Habánra néz*). A másik oka pedig az volt, hogy végül is mégsem hozzánk lépett be, hanem Tiborékhoz.

W. HORVÁTH: Ugyanis 1990 tavaszán megalakult a CSC Data Processing, amelynek én lettem az innovációs menedzser. Az adatfeldolgozáson kívül a jelekkel, a jelezéssel és a felhasználattal is foglalkoztunk. Természetesen azonnal odahívtam Cumulust. Teljes szabadságot kínáltam neki, és jól is tettem, mert hamarosan be kellett látnom, hogy tőle csupán csak ötletekre, asszociációkra, sziporkákra számíthatok.

HABÁN: Csupán csak?³¹

W. HORVÁTH: Bocsánat! Hát igen, köztük Nobel-díjas ötletekre is. Megtudtam, hogy Kamarással dolgozik, és az, amit vele csinált, számunkra sem volt érdektelen.

KAMARÁS: Ez volt az élmény- és ízlésalakzat-térkép, ráve-títve a Bourdieu-féle habitus-térképre. Magyarán mondva ettől kezdve te támogattad, vagyis pénzelte az azt a kutatást, melyre a mi Könyvtártudományi és Módszertani Központunknak, mint egyre fogyó-halványodó minisztériumi háttérintézmény-nek már egy vasa sem lett volna. Hiába szerepeltünk vele sike-resen különböző nemzetközi konferenciákon.

HABÁN: Amelyeken mindig kettőtök neve alatt szerepeltél.

KAMARÁS: Mária, tényleg nem hiszed el, hogy ez is Cumulus felhője, akarom mondani, ötlete volt?

HABÁN: Jó, elhiszem, de, ha kérhetem, szólítsatok inkább Consiliának.

TÓPARTI: Már csak azért is, mert tanácskozunk.³² És akkor bizottság helyett Consilium is lehetne a nevünk. És a Consilium tagjai, ezt mint szeniorja javaslom, akár tegeződhetné-nek is. (*Pálinkó-Chatel felkapja fejét*) Persze, megértem, ez egy agnosztikus ateizmus-kutatónak egy pappal és egy apácával meglehetősen kényelmetlen...

³¹ A Consilium tagjai ekkor még – a tegeződés ellenére is – meglehetősen gyanakodva méregették egymást, beleértve magamat is. Tóparti – mint ezt később megerősítette – hajlamos volt W. Horváthot pragmatista és hedonista menedzsernek, Consiliát feminista ex-apácának, Pálinkó-Chatelt pedig unalmában pszichologizáló, liberális és antiklerikális üzletasszonynak tekinteni, de személyben a vallásszociológiával kacérkodó olvasásszociológust figyelte gyanakvással, engem sem kezelt minden gyanú felett állónak, hiszen akkor kezdtem profi módon, de mindenféle előzmény nélkül vallásszociológiával foglalkozni (egyelőre még csak a vallásosság, a habitus és az olvasási kultúra kapcsolatát vizsgálva). W. Horváth számára valamennyien kékeslila széplelkek, Habán számára pedig felsőközéposztálybeli nagyokosok voltunk. Egyébként Habán, mint később elmondta, mindannyiunkra féltékeny volt, hogy esetleg többet tudunk Cumulusról, mint ő, vagy másként tudjuk, mint ő, miközben valahol belül éppen abban reménykedett, hogy többet tudunk róla és másként, mint ő.

³² Consilia (vagyis Habán szerzetesi nevének) jelentése: tanács

PÁLINKÓ-CHATEL: Kerültem már kínosabb helyzetbe is...
W. HORVÁTH: Hol is tartunk?

2.4. Habán szemszögéből

HABÁN: Azt hiszem, most én következem. Nekünk, Habánlányoknak kifejezetten hátrányos helyzetű gyermekkorunk volt, vagyis inkább csak nekem. Márta, a nővérem ugyanis úgy volt jó kislány, hogy annak természetességét és könnyedségét senki sem vonta kétségbe. Én meg igazi rossz kislány voltam, teljes erőből. Szüleink gyorsan elfogytak, nagymamák és nagynénik neveltek minket, aztán egyre inkább Márta engem, őt meg személyesen a Jóisten. Márta zsigerből volt vallásos, vagyis inkább hívő. Szóval, ő mint egy pillangó lebegett abban a vákuumban, ami gyerek- és kamaszkorunk volt, én meg földhözragadtan elhatároztam, hogy gonosztevő leszek.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mint afféle III. Richárd?

HABÁN: Pontosan. Nyolc évesen levágtam vetélytársnőim copfját, mert erkölcstelennek tartottam, kilencévesen a tanítónéni szoknyáját szaggattam meg, ugyanezért. Az intézetben pedig, mert hamarosan oda kerültem, drogozni kezdtem. Nővérem mentett ki onnan, fogalmam sincsen hogyan, hiszen akkor még csak tizenhárom éves volt. Akkor azt mondta, cseréljünk, hadd legyen most ő egy kicsit rossz kislány.

PÁLINKÓ-CHATEL: Zseniális! És persze nem ezekből lesznek pszichológusok, hanem a magamfajta frusztrált kékharisnyákból!

TÓPARTI: Ezt örömmel hallom.

PÁLINKÓ-CHATEL: Pontosan mit?

TÓPARTI: Hogy lelked mélyén megmaradtál pszichológusnak.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ha szabad kérdezni, mit keresel te az én lelkem mélyén, atyám?

TÓPARTI: Téged.

PÁLINKÓ-CHATEL (*grimaszolva*): Ha-ha-ha. Csakhogy nem én vagyok a téma, hanem Cumulus. És Consilián a sor. Magamról még annyit, hogy amikor a Művelődéskutató Intézetet beolvasztották a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetébe, akkor én pályát, életmódot és életszínvonalat váltottam, és elmentem gyógytea-ügynöknek.³³

TÓPARTI: Tibeti zuzmótea. Mindenkinek ajánlom. Nekem az életemet mentette meg. (*Mindenki gunyoros képpel néz rá, majd pedig Pálinkó-Chatelre.*) Komolyan!³⁴

W. HORVÁTH: Consilia nővér nővérének zseniálisnak mondott ötleténél tartunk. Csak tudnám, mitől volt ez zseniális.

HABÁN: Attól, hogy én rajtakaptam magam, hogy most már szívesen lennék jó kislány. És attól fogva erre törekedem.

W. HORVÁTH: Valóban szerepet cserélt volna a nővéred? Elnézést, most én térítem el a hajót...

HABÁN: Ezt azóta sem tudtam meg.

PÁLINKÓ-CHATEL: Miért nem kérdezted meg a nővéredet?

HABÁN: Megmondom: attól féltam, és félek, hogy neki is van egy másik énje, a rossz kislány, akit az én megváltásom érdekében felszínre engedett.

PÁLINKÓ-CHATEL: Bravó! Nem lehet, hogy a rossz kislány mellett egy pszichológust is elfojtottál magadban? Vagy a kettő ugyanaz? Úgy értem, rossz kislányként csupán tesztelted a normálisnak látszó világot.

HABÁN: Sikertől megjavulnom, de a jókislányságomat csak úgy bírtam elviselni, hogy állandóan lázadoztam. Például osztályfőnököm magyar-filozófia szakra kapacitált, én viszont kapásból apácának jelentkeztem.

PÁLINKÓ-CHATEL: Természetesen lázadásból.

TÓPARTI: Lázadás és kétely nélkül nincs hit, nincs identitás, nincs egészséges személyiség. Én úgy tapasztaltam, hogy az

³³ És hamarosan egy kisebb ügynökhálózat vezetője lett, életében először jól kereső üzletasszony, aki időnként ügynöknek „álcázva magát” visszajárt a „terepre”, immár nem üzleti céllal, hanem részvevő megfigyelő szerepben.

³⁴ Akkor, persze, még nem tudtuk, hogy Tóparti rákbeteg.

olyan emberekben, akik sosem lázadtak a szülők, az igazságtalanság, a törvények, a vallás, a házastárs, sőt akár a barátaik ellen, azokban rendszerint nincs elegendő és szabad tisztelet ezek iránt.

KAMARÁS: Ez vagyok én, többé-kevésbé.

W. HORVÁTH: Én sem állok sokkal jobban.

TÓPARTI: Úgy gondolom, az a normális menet, ha konzervatívként, vagyis hagyományok, határok, fogódzók, égtájak között startolunk, ám előbb-utóbb el kell kezdenünk lázadni, hogy kellőképpen rugalmasak, kreatívak és hívők lehessünk. Azt is gondolom, hogy aki igazán hisz, az igazán kételkedik is.

PÁLINKÓ-CHATEL: És fordítva?

TÓPARTI: A mindenségit! Megfogtál. Tényleg... Nem is tudom... A hit ugyanis hitem szerint csak részben a mi szellemi termékünk, nagyobb részben kegyelem, ajándék. És akkor talán a kétely is... Ezen azért még töprengenem kell.

HABÁN: 1987-ben itt még csak két női rend működött legálisan: egy tanító és egy betegápoló. A tanító rendben örömmel fogadtak volna, de mivel mindenáron tornatanár akartam lenni, elkedvetlenedtek. Mit tehettem mást, főiskolai szociális szakra jelentkeztem. Amikor 1990-ben végeztem, jelentkeztem az Isten Szürke Szamarai, hivatalos nevén a Szolgáló Szamaritánus Rend női ágába, ahol Caritas nővér fogadott. Végigmért, bólintott, s megkérdezte: „Komolyan hülyéskedsz, leányom?” Én határozott igennel válaszoltam, ő meg felvett novíciusnak. Megemlítem még, hogy előzőleg a krisnásoknál is próbálkoztam. Tetszett vidámságuk, a vegetáriánus étkezés, a tánc, de az már nem, hogy a házasságon belül lényegében cölibátusban éltek. Mivel számomra a szexualitás Isten nagy ajándéka volt, és a házasság szentségének lényeges része, erről házasként nem akartam volna lemondani. Akkor már inkább apáca leszek, határoztam el, akkor ugyanis olyasmiről mondok le, amit igen magasra értékelek. Igazából nem is mondok le róla, hanem valami nagyobb értékbe integrálom.

TÓPARTI: Csak így van értelme. Bárcsak így gondolná legalább a fele a cölebsz klerikusoknak.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ezek szerint te is ismered Drewermannnt?³⁵

TÓPARTI: Érdemes őt figyelmesen meghallgatni. Kár, hogy nem állt össze egy vallásszociológussal, ugyanis a klerikusi pálya patológiájának legalább ennyire szociológiai vonatkozásai is vannak. Vissza kellene térned a gyógytea-misszióból a valláslélektanhoz, s Kamarással összefogva túllépni akár Drewermannon is. (*Kamaráshoz*) Egyébként, ha jól tudom, te is ismered, mint olvasásszociológus³⁶.

PÁLINKÓ-CHATEL: Néhány hónapja lépett ki a katolikus egyházból. Azzal érvelt, hogy ez az egyház tárgyat csinált Istenből, és szellemtelen módon birtokolja a szellemet, elárulta a hit és gondolkodás szintézisét. (*Mindenki Tópartira néz*) És az is kihozta a sodrából, hogy II. János Pál idején harmincezer ördögűzést végeztek a Vatikánban.

TÓPARTI: Ilyesmik egykor engem is kihoztak a sodromból, de szerencsésen viasszodródtam a sodromba, vagyis a hitembe.

PÁLINKÓ-CHATEL: Hogyan sikeredett?

TÓPARTI: Cumulus és Consilia kedvenc szentje, Assisi Szent Ferenc segítségével. Ferenc is egy olyan egyházba csöppent bele, amely látszólag alapjaiban veszítette el kapcsolatát az átlagemberekkel, de ő Drewermannnál komolyabban hitt egy mélyebből felcsendülő hangban és egy hatalmasabb igazságban. Egy, a maihoz hasonlóan zavarodott és megbénult, egyre fogyasztóbb világban és egyházban felvette a legalul levők perspektíváját.

PÁLINKÓ-CHATEL: Vagyis lázadt?

³⁵ Eugen Drewermann klerikus pszichoanalitikus. *Klerikusok* című könyvében a klerikusi pálya lélektanával foglalkozik.

³⁶ Valóban ismertem a *A kis herceg* mélypszichológiai elemzésével foglalkozó művét. (A lényeg láthatatlan: A kis herceg mélylélektani elemzése. Bp. – Veszprém, 1998. Európa Könyvkiadó – Ré Kiadó)

TÓPARTI: Persze! Pontosabban: visszatért az egyszerűséghez, a nyilvánvalóhoz. A kiagyaltságot, mesterkéeltséget, az elidegenedettség, a hülyeséget és a szellemtelenséget megmosolyogta, megbocsátotta.

HABÁN: Levetette magáról. És ezt szó szerint is megtette.³⁷ Levetette kispolgári és egyházi világának kinőtt kényszerzubonyait.

TÓPARTI: És felfedezte azt a mélyebb és tágasabb világot, melyben akkor világa és egyháza a helyére került. Fogott két fadarabot és hegedülni kezdett, majd feltalálta a passió- és betlehemes játékot. Ilyesmit próbálgattam én is. Én is áldozatnak éreztem magam, mint Drewermann, egyfelől a sztálinista rendszer, másfelől a feudális, triumfalista és szuperklerikus egyházam részéről, aztán egyre inkább rajtakaptam magam, hogy úgy jutottam az áldozat erkölcsi magaslatára, hogy közben semmit sem változtam morálisan.

PÁLINKÓ-CHATEL: Nem lehetne egy kicsit konkrétan? Hogyan lettél áldozatból... Micsoda is?

TÓPARTI: Egyrészt Isten bohóca. Rájöttem, hogy Istenen kívül semmit sem szabad igazán komolyan venni, még a szent dolgokon, hazánkon, anyánkon, egyházunkon, tudományunkon is lehet, sőt kell is nevetni. Másrészt még komolyabban vettem a tényeket, a pontos diagnózist. Elkezdtem vallásszociológiával foglalkozni, hogy még tisztábban láthassam azt, ami egyházamból társadalmi tény. Harmadrészt rá kellett jönnöm, hogy elsősorban nem mással van baj, hanem velünk. Tehát mindenekelőtt meg kell változnunk, meg kell térnünk.

HABÁN: Sikerült?

TÓPARTI: Még nem. És valószínűleg nem is fog egészen. De emiatt nem leszek öngyilkos, mint Kohlberg, aki át akarta ug-rani a célt. A cél megközelítése is felemelő dolog. Bocsánat, felőlem visszatérhetünk a téma fősodrába! Egyébként Magdi

³⁷ Arra utalt, amikor Szent Ferenc szülővárosa főterén mezítelenségig levetkőzte magáról társadalmi osztálya ruháit.

hozzám intézett kérdésére (hogyan lettem áldozatból valami más) már Consilia megadta a választ, amikor azt mondta, hogy apácaként sem akart lemondani a szexualitásról, hanem valami nagyobb értékbe szándékolta integrálni. Innen folytathatjuk.

HABÁN: Nem tudom, mi lett volna belőlem, ha nem Caritas a novícius-mesterem, vagyis lelkianyám. Azt sulykolta, hogy fogadjam el magamat olyannak, amilyen vagyok, ne akarjam legyőzni magamat, csak túlugorni, ha bírom. Meg, hogy mi apácák nem Isten keserősége vagy savanyúsága vagyunk, de még csak nem is édessége, hanem Isten szürke szamarai. Csakhogy ne feledjük, mondta, a megtestesült Isten egy ilyen szürke szamáron, pontosabban számárcsikón, vagyis egy novícius szamáron vonult be Jeruzsálembe. Mivel a rend feladata a szociális munka volt, ugyanazt csinálhattam, mint addig, csak már Isten áldásával, a street-worker munkát, a hajléktalanok hajkurászását.

W. HORVÁTH: Persze civilben.

HABÁN: Így is elég rázós helyzetekbe kerültem. Egyszer meg is erőszakoltak. Talán elkerülhettem volna, ugyanis a fiú szabályosan könyörgött nekem, hogy öleljem meg, de hát én, ugyebár, Krisztus jegyeseként nem tehettem, legalábbis így gondoltam. Pedig ha valóban jegyese lettem volna, meg kellett volna ölelnem szegény nincstelent. „Élvezte?“, kérdezte pszichológiát végzett gyóntatóm. Én meg odavágtam a baromnak, hogy „én Jézussal szoktam élvezkedni, a lelki szüzességem veszett oda, érted, bazmeg!“ (a többiek Tópartira néznek)

TÓPARTI: Passz! *(nem értik)* Egyetértek, bazmeg!

HABÁN: Talán nem lep meg benneteket túlságosan, hogy Cumulust egy lerobbant józsefvárosi kapualjban szedtem föl, ugyanis hajléktalannak néztem. Pedig éppen a CSC Data Processing kutatójaként kukatartalom-analízist végzett.

(Mindenki W. Horváthra néz, ki undorkodva, ki kételkedve.)

W. HORVÁTH: Cumulus határozottan állította, hogy a különböző társadalmi környezetekben található kukák tartalmá-

ból többet lehet megtudni az ott élők életmódjából és habitusából, mint a szabadidő-mérleg vizsgálatokkal, vagy a lakáson készült intenzív interjúkkal. (*Kamarás felé fordul*) Téged is megkérdeztelek erről, emlékszel?

KAMARÁS: És én egyetértettem, ugyanis igencsak jellemző ránk, hogy mit dobálunk el. Te pedig támogattad. Ennek a kutatásnak a befejezése³⁸ is rám maradt, de ennek már nem csak Cumulus soron következő hullámvölgye volt az oka.

HABÁN: Hanem én is. Szóval ott állunk a kapualjban a kuka két oldalán, s mindketten hajléktalannak éreztük a másikat. Ő azt magyarázza, nagyon szelíden, hogy abból az „átlagosnál szegényebb” kukából egy hétig jóllakhatna egy éhező etiópai család, én meg dühösen hozzátettem, hogy néhány napig egy magyar is.

PÁLINKÓ-CHATEL: És miért voltál rá dühös?

HABÁN: Rá? Egyáltalán nem! Élesen belém hasított az érzés, hogy rátaláltam.

PÁLINKÓ-CHATEL: Kire?

W. HORVÁTH: Ne is haragudj, ez hülye kérdés.

HABÁN: Nem, nem, nem! Dehogyan! Furcsa kettős érzés volt ez. Még azt is el tudtam képzelni, hogy maga Jézus áll velem szemben a homályos kapualjban, a kuka másik oldalán. Gyorsan bemutatkoztam, hogy apácanövendék vagyok, a nevem Habán Mária Consilia. Azt mondta, „Nem baj!”. Szabadkozva elmagyaráztam, hogy még nem vagyok felszentelve, de Caritas nekem kivételesen megengedte, hogy már használjam leendő szerzetesi nevem. Cumulus pedig azt mondta, hogy ő a maga részéről agnosztikus, foglalkozására nézve kutató, és hozzátette még: „leginkább szociológus”. Ez akkor számomra azt jelentette, hogy akkor mégsem Jézus, hanem a szerelmem. Ma már nem vagyok ennyire biztos ebben.

PÁLINKÓ-CHATEL: Meg vagy buggyanva!

³⁸ Vagyis az adatok feldolgozása és a kutatási jelentés megírása.

TÓPARTI: Elnézést, miért ne lehetne Jézusba belehabarodnia egy apácanövendéknek? Miért ne jelenhetne meg Jézus közöttünk szegénység-kutató szociológus alakjában? Még azt sem mondhatjuk, hogy „nem valószínű”, mert a valószínűség kifejezetten emberi dolgokra alkalmazható. De ha ez esetben mégsem tartjuk valószínűnek, hogy Cumulus személyében valóban Jézus jelent meg, mi keresztény hívők nagyon komolyan gondoljuk, hogy a másik emberben Jézust lássuk és szeressük.

PÁLINKÓ-CHATEL: Már bocsáss meg, szerelmünkben is?

TÓPARTI és HABÁN (egyszerre): Igen!

W. HORVÁTH: No, ez nekem, mint egykori piarista diáknak, egy kicsit magas, vagy inkább bizarr. Inkább térjünk vissza a kukához!

HABÁN: Valamivel később, amikor Cumulus hazakísért, vagyis a zárdába, azt javasolta, végezzék ezt a kutatást maguk a hajléktalanok, fizessen nekik, vagyis a szakszerűen elvégzett kukatartalom-lajtsromokért W. Horváth.

W. HORVÁTH: Így is történt, de az elemzést már Kamarás végezte el, aki olvasásszociológusból átképezte magát kukaszociológussá.

HABÁN: Amikor aznap este átléptem a zárda küszöbét, máris megbántam, hogy búcsúzóul nem csókoltam meg, és alig vártam, hogy elmondjam a dolgot Caritasnak. „Úgy látom, te teljesen belezúgtál”, mondta. „De hát én Jézusba zúgtam bele”, magyaráztam, de Caritas nem engedte folytatni. „Ömllette is kitarthatsz. Ez a két szerelem nem zárja ki egymást”, magyarázta. „Szeretnék házasként is nővér maradni”, mondtam. „Remélem, hamarosan már ilyen is lehetséges lesz. Addig is itt van a harmadik rend”, vigasztalt. „Harmadrendű szemetesnővér”, mondogatta Cumulus. Végül is Caritas azt javasolta, várjak még egy hetet, és ha még mindig remegek érte, mutassam be neki. De csak akkor, ha ez engem megnyugtat. Ez meg is történt.

PÁLINKÓ-CHATEL: Kibírtad egy hétig?

W. HORVÁTH: Nem. Negyednap Consilia berontott az intézetbe, Cumulust kereste, de ő akkor már kezelésen volt. Istennem, gondoltam, hátha összejön.

HABÁN: Emlékszel még, mit gondoltál rólam?

W. HORVÁTH: Hogy éppen olyan lökött vagy, mint ő, de te – akkor így fogalmaztam meg, mint egykori piarista diák – kegyelemmel teljes. Amúgy tisztára úgy néztél ki, mint Stephanie nővér a *Dowling atya nyomoz*-ban.³⁹

HABÁN: Cumulus nem akart kijönni velem a kórházból, pedig orvosa velem elengedte volna. Bense doktor is azt gondolta, amit te: hátha velem összejön, összeáll, ami időről időre széttörik. De Cumulus azt mondta, ne siessem el, ne hagyjam őmiatta faképnél Jézust.

PÁLINKÓ-CHATEL: Azt persze nem mondtad el neki, hogy benne láttad Jézust?

HABÁN: Miért „persze”?

PÁLINKÓ-CHATEL: Talán mert nem akartál egy agnosztikust zavarba hozni azzal, hogy Jézust ismered föl benne.

HABÁN: Te mégiscsak jó pszichológus vagy!

TÓPARTI: Még annál is jobb, ugyanis a pszichológusok ritkán mondják, hogy „talán”. A teológusokra ez még inkább igaz. A teológusok tudniillik abban a tévedésben vannak, hogy ők kizárólag az ortodoxia letéteményesei, és semmi közüik sincs az ortopraxishoz, vagyis az igaz cselekedethez. Pedig látniuk kellene, hogy Jézus nem az ortodoxiát, hanem az ortopraxist képviselte.

HABÁN (*Pálinkó-Chatelhez fordul*): Most már meg merem kérdezni tőled, hogy miért nem próbáltad elcsavarni a fejét, s elhódítani egy apácától, hiszen akkor is rendszeresen találkoztatok.

³⁹ Népszerű amerikai tévésorozat, amelynek főhőse a Tópartira emlékeztető chicagói plébános és az utcalányból lett apáca.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mert én is abban reménykedtem, hogy általad megmenekül. De te miből gondoltad, hogy Jézus pszichiátriai kezelés alatt állhat?

TÓPARTI: Mondhatnám, hogy ennek kicsi a valószínűsége, de azt is mondhatnám, ha hitünk szerint Jézus egyszerre valószínűs Isten és valószínűs ember...

PÁLINKÓ-CHATEL: Persze, persze, de egy agnosztikusnak, még akkor is, ha pszichiáter az illető, eléggé nehéz elképzelni Jézust a pszichiátrián...

TÓPARTI: Elnézést, erre nem gondoltam!

W. HORVÁTH: Így aztán nem is állatok Caritas nővér elé?

HABÁN: De igen. Végül is a nővérekkel szó szerint kiimádkoztuk Cumulust a pszichiátriáról. Mindenki be lett avatva, mindenki nekünk szurkolt. Szóval Caritas elé álltunk. Cumulus azon nyomban előadta neki a Szűz Mária-hipotézist, meg a többi, vallással kapcsolatos rögeszméjét. Caritas abszolúte el volt ragadtatva, és azon nyomban áldását adta ránk.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ilyen könnyen elengedett?

HABÁN: Nem könnyen. Tudta, hogy nagyon nehéz lesz nekem, és azt is tudta, ehhez segítségre lesz szükségem. És ezt nem csak ő, hanem az egész rend megadta. Ráadásul tovább használhattam megelőlegezett rendi nevem, és közöttük maradhattam harmadik rendi státusban.

W. HORVÁTH: És mit szólt ehhez Cumulus?

HABÁN: Nagyra becsülte őket. Ők viszont valósággal sztárolták őt. Többször hívták meg előadásra, beszélgetésre, továbbképzésre. Nagyon szerettem volna egyházi esküvőt, de Caritas lebeszélte róla. Azzal érvelt, hogy nem szabad visszaélni egy ilyenfajta agnosztikus nyitottságával. Azt mondta, hogy amikor elsőre áldását adta ránk, a maga részéről össze is adott minket, pontosabban személyében az egyház megáldotta szerelmünket. Csak arra kért, erről ne tudjanak a nővérek, mert többségüket még nem tartja erre érettnak. Ő maga szentül vallotta, hogy akár a szerzetségre elhívás, a szerelem is a Szentlélek ajándéka, valamint azt is, hogy a különböző ke-

gyelmek felülírhatják egymást. De persze ezt sem hirdette nyilvánosan.

PÁLÍNKÓ-CHATEL (Tópartihoz): Atyánk⁴⁰, ehhez mit szól?

TÓPARTI: Mivel ez esetben sem genetikus programról, készségekről, képességekről, elhatározásokról van szó, hanem ajándékról, ráadásul nem a szülők, nagybácsik és nagynénik, barátok és tisztelők kiszámítható ajándékairól, hanem Isten olykor legváratlanabb és legmeglepőbb ajándékáról, azért erről én is hasonlóképpen gondolkodom.

W. HORVÁTH: Polgári házasságot sem kötöttetek?

HABÁN: Szóba került, amikor gyermekünket vártuk, de aztán kisebb gondunk is nagyobb volt ennél.

Nemcsak az anyaságra nem voltam eléggé érett, hanem Cumulust sem tudtam megvigasztalni, ugyanis ő gyermekünk, Gelsomina gyógyíthatatlan betegségét a belőle kiáradó rosszal magyarázta.

PÁLÍNKÓ-CHATEL: Vagyis az ő betegségével...

HABÁN: Gelsomina születésekor kezdte magát tisztátalanak, undorítóinak, csúszó-mászónak, megalkuvónak, nyomorultnak nevezni. Aztán újra és újra, az apályok idején. Amikor azzal érveltem, hogy ha valóban ilyen lenne, akkor nem tudnám szeretni, elnevelte magát, és azt mondta, dehogyisnem, én ugyanis ezzel együtt szeretem őt, mert menteni akarom, ami menthető. Csak az a kérdés, magyarázta, mi menthető meg belőle. Amikor azt bizonygattam, hogy örültem tehetség-

⁴⁰ Ekkor (vagyis az egész napos tanácskozás kilencedik-tizedik óráján) már jócskán oldódott a feszélyezettség és gyanakvás. Jótékony hatással voltak a félórás szünetekben történő közeledések. Tóparti megtudta, hogy W. Horváth öreg páásztor volt az egykori piarista betlehemes-játékban, valamint azt is, hogy rájong a katolikus Tolkien *Gyűrűk urá*-jáért, akiről persze nem tudta, hogy katolikus, de most megtudta. Tóparti jóvoltából még azt is megtudhatta, hogy az internet és a telekommunikáció védőszentje Sevillai Szent Izidor. Tóparti és Pálínkó-Chatel a vallási botfülöség kérdéséről cseréltek eszmét és tapasztalatot. Tóparti Bonaventurát idézte, aki szerint saját lelkünk Isten képmása, ezért érdemes saját magunknak saját lelkünkbe behatolni. Pálínkó-Chatel egyetértett, de megjegyezte, hogy a saját lelkében egyelőre csak mindenféle ördögi huncutsággal találkozott. Habán szerint ez már nagy előrelépésnek könyvelhető el.

ges, akkor először írástudók árulásával és hasonlókkal handa-bandázott, majd halkán azt mondta, „igazad van, szemetes nővér (sokszor így hívott), örülten vagyok tehetséges”.

PÁLINKÓ-CHATEL: És arra nem hivatkoztál, hogy nem lehet rossz az, aki annyira tud adni, mint ő?

HABÁN: Ilyenkor kijavított: „nem adni, hanem tékozolni, szórni, fitogtatni”. Sajnos, Caritas sem bírt vele, pedig ekkor sűrűn hívogatta előadásokra, beszélgetésekre, néha egy-egy neves teológust vagy filozófust is odarendelt, akik Cumulust hallgatván minimum meghökkentek, de többnyire csettintettek. Amikor Caritas orra előtt kezdte el hadarni, hogy ő mennyire tisztátalan, megalkuvó, nyomorult, lelkiyám csak annyit mondott, hogy „Ne mondja!” vagy azt, hogy „És?”.

PÁLINKÓ-CHATEL: Telitalálat!

HABÁN: Amire Cumulus többnyire szégyenkezve elhallgatott. Egyszer aztán Caritas megkérdezte, hogy ilyenkor mire gondol. Vesztünkre! Elmagyarázta, hogy a hatodik szakaszt már nem képes megvalósítani.

PÁLINKÓ-CHATEL: A francba! Ennek én vagyok az oka! Egyik beszélgetésünk alkalmával szóba került a személyiség fejlődése és az erkölcsi fejlődés. Cumulusnak nagyon tetszett, hogy Kohlberg Piaget nyomdokain, de vele ellentétben kizárólagosan a racionális fejlődésre alapozta az erkölcsi ítélőképesség kialakulására és fejlődésére vonatkozó hat szakaszos elméletét. Ennek csúcsa, vagyis az a bizonyos hatodik szakasz, az erkölcsi követelményeket autonóm módon mérlegelő, s szükség esetén az érvényben lévő normák ellen is fellépő erkölcsi ítélőképesség.

TÓPARTI: Bármennyire is zseniális volt Kohlberg, amit nekünk, lelki vezetőknak is el kell ismernünk, sajnos nem számolt eléggé a nem racionálissal, az esetlegességünkkel, és persze a rosszal. No meg a kegyelemmel! Sem ő, sem pedig Cumulus.

PÁLINKÓ-CHATEL (*élénken gesztikulálva*): Azt a nagy hibát követtem el, hogy túlföntül szakszerűen, vagyis túlföntül egy-

szerűen arra hívtam föl Cumulus figyelmét, hogy Kohlbergnek végül is nem sikerült az empirikus bizonyítás, a szintek pontos bemérése, különösen a hatodiké, és a nagy lélekбúvár komolyan zavarba jött, amikor azt tapasztalta, hogy az egyetemistáknál morális regresszió következett be a serdülőkhöz képest.

KAMARÁS: És Cumulus ezt valószínűleg azzal magyarázta, hogy Kohlbergnek nem lehetett erőssége a mérés.

PÁLINKÓ-CHATEL: Pontosan! És hozzátette, hogy mi ketten (vagyis ő meg én) ezt megoldhatjuk. Én erre sajnos kiborultam, és közöltem, hogy én ebben a tekintetben is, vagyis az ember mérhetőségében is agnosztikus vagyok. Majd hülye fejemmel azt is elmondtam, hogy Kohlberg saját magán is tapasztalta, hogy bajban van a hatodik szinttel. És nemcsak azért, mert nem tudja rendesen bemérni, hanem azért is, mert egyre inkább megbizonyosodott, hogy a hatodikat ő maga sem képes elérni, márpedig addig szentül hitt ebben, vagyis a racionális tökéletesedésben. Cumulus ezen láthatóan elgondolkodott, majd halkan azt mondta, hogy a nagy tudású is lehet kishitű, és azt is hozzátette „Hajaj, de mennyire”. Én meg, nem figyelve eléggé hangsúlyára, igazolásaként elkottyantottam, hogy Kohlberg annyira nem volt képes ezt a kudarcot feldolgozni, hogy öngyilkos lett.

HABÁN: Mindig nyugtatgatott, ne féljek, többé már nem próbálkozik öngyilkossággal. Tudnotok kell, hogy előttem már háromszor... Ő így mondta: „pancser munkát végzett”. És azt is hozzátette megnyugtatóan, hogy most már apai kötelességei is vannak.

PÁLINKÓ-CHATEL: De apaként is inkább csak emésztette magát.

HABÁN: Enyhe kifejezés! Márta nővérem felajánlotta, hogy egy időre, amíg Cumulus gyógyulására kell koncentrálnom, magához veszi gyermekem, a maga három (most már öt) gyermeke mellé. Belül fellélegeztem, de szerepet játszva tilta-

koztam. Amikor Caritas megismerte nővéremet, melegen támogatotta javaslatát, és én beadtam a derekam.

PÁLINKÓ-CHATEL: És nem bántad meg, ugye?

HABÁN: Nem, mert a gyermekem...

PÁLINKÓ-CHATEL: Nem kapott nevet?

HABÁN: De kapott. És nagyon kérlek, most ne pszichologizálj. És ti se haragudjatok, de nem minden tartozik erre a tesztületre, csak az, ami Cumulusra és művére vonatkozik. De ha tudni akarjátok, hogy milyen volt vele... Ugye akarjátok?

W. HORVÁTH: Csak azt, ami a kutatási jelentéshez tartozik. Szigorúan!

HABÁN: Nem adta föl. Kereste a kiutat, menteni azt, ami menthető. Szóval, hogy ne kelljen benneteket túlságosan intim dolgokkal terhelni, idézem kedvenc filmünkéből, a *Stalker*ből⁴¹ a főhős feleségének szavait: „Tudják, a mama nagyon ellenezte. Nyilván rájöttek, szent megszállottságban van. Mindenki kinevette. Olyan szerencsétlen volt. Én nem vitatkoztam, magam is tudtam mindezt. Hogy halálra ítélt, hogy örök fogoly, hogy a gyerekei...⁴² de mit tehettem? Biztos voltam abban, hogy nekem jó lesz vele. Tudtam, hogy sok bánatban lesz részem, de jobb a keserű boldogság, mint a szürke, unalmas élet. De az is lehet, hogy ezt csak később gondoltam így. Akkor ő odajött hozzám, és azt mondta: »gyere velem«. Én mentem. És később sem bántam meg. Soha. Sok volt a bánat. Szörnyű volt. Szégyelltem. De sohasem sajnáltam, senkit nem irigyeltem. Ilyen a sors. Ilyen az élet. Ilyenek vagyunk. Ha az életünkben nem lenne bánat, nem jobb, rosszabb lenne, mert akkor a boldogság és a remény sem volna.”

TÓPARTI: Ámen!

(Nagy csend)

⁴¹ Tarkovszkij filmje, Cumulus hívta fel rá a figyelmemet. Ő javasolta, hogy vizsgáljuk meg befogadását különféle képpen vallásos és különféle képpen nem vallásos nézők körében. El is kezdtük, ennek a befejezése is rám maradt.

⁴² A stalkerek gyerekei nyomoréknak születtek. A főszereplő kislánya is.

HABÁN: Drága Caritas arra kapacitált minket, hogy csináljunk (így mondta) még egy gyereket, és akkor majd meglátjuk, minden jóra fordulhat. Cumulus nem akarta, nem bízott magában. Gyermeke, vagyis Gelsomina Mártáéknál (és férjéről, Márkusról se feledkezzünk meg) valóságos földi paradicsomba került, orvosai egyszerűen nem tudták mivel magyarázni rohamos szellemi javulását. Lassan utolérte korosztályát, miközben a szobatisztaság terén, sajnos, semmi sem változott. Cumulusnak is éreznie, látnia kellett, mégsem gyermekünkről mesélt, amikor hazajött – ő látogatta gyakrabban, talán ezzel vezekelt –, hanem Mártáról és Márkusról.

2.5. Tóparti szemszögéből

TÓPARTI: És én ekkor kerülök a képbe. Barátai elintézték, hogy Cumulus néhány hétre az Írószövetség szigligeti alkotóházában pihenhessen.

HABÁN: Kérték, vigye magával egyetlen irodalmi művét, *Villamos* című novelláját, amire néhányan fel is figyeltek, s újabbak alkotására noszogatták.

TÓPARTI: Ő ehelyett inkább bekéredzkedett környékbeli templomokba orgonálni. Bachot. Ha megengedték, azonnal tisztázta, hogy ő, bizony, agnosztikus. Velem is ezt tette. Én meg közöltem, hogy pap létemre vallásszociológiával is foglalkozom, ha csak amatőrként is. Ő meg azzal folytatta, hogy amikor nem muzsikál, ő is, így mondta, „leginkább szociológus”. Amikor másfél óra múlva lejött a karzatról, megköszöntem a játékát. Olyan hangsúllyal mondta, hogy „nagyon szívesen”, mint aki nem szeret mást jobban, mint adni. Azt mondtam neki, hogy „ami Bachot illeti, ön inkább kacér, mint agnosztikus.” Ez meghökkentette. Elmagyaráztam: „Aki Bachot játszik, az szerintem a transzcendenciával kacérkodik.” Majd, mielőtt válaszolhatott volna, gyorsan megkérdeztem: „És mi a véleménye az önzésről?” Ő erre...

HABÁN: Hadd találjam ki! (*Tóparti int: tessék, rajta!*) „Az a legrohadtabb dolog”, ilyesmit mondhatott.

TÓPARTI: Ezt mondta. És kiköpött. Én meg erre, önző módon, azt mondtam: „Aki rendszeres adással radikálisan nemet tud mondani az önzésre, az számomra anonim keresztény.”

HABÁN: Miért volt ez önzés?

TÓPARTI: Mert a magam malmára akartam hajtani a vizet. Némiképpen meglepődött, majd vállat vont, s azt mondta: „Nem szeretnék ünneprontó lenni”. A következő napokban többször eljött, és így sorra meghallgathattam rögeszméit. Összebarátkoztunk. Ő engem Genezáreti atyának nevezett, én meg őt Szocio Logosznak. Meglepte, hogy Szűz Mária-hipotézise hallatán, így mondta, „nem hintem meg szenteltvízzel, ördögűzendő”. Az is meglepte, hogy így interpretáltam hipotézisét: ha én lennék Szűz Mária, csakis olyan helyeken jelennék meg, ahol az emberek a legalacsonyabb kulturális és gazdasági tőkével rendelkeznek. Akkor még nem tudtam, hogy Pierre Bourdieu kedvence Cumulusnak.

HABÁN: Ott volt arcképe az íróasztala fölött. József Attila, Tarkovszkij és Örkény portréi mellett.

TÓPARTI: Én akkor még nem ismertem Bourdieu üdvjavak elosztásával kapcsolatos, egyházunkra nézve nem éppen hízelgő, de számomra eléggé meggyőző elméletét. Cumulus azt mondta, kontrámra nem tud rekontrázni, és megkérdezte, hogy mennyire tipikus az egyházamban az olyan fajta reflexió, amellyel Szűz Mária-hipotézisét fogadtam. „Azért már akad ilyen is”, feleltem, s gyorsan összeszámoltam, hányan reflektálnának így egyházmegyénkben. Talán háromig jutottam. Egyre piruló arcomról leolvasta a végeredményt, s így kommentálta: „Reméljük, lesz még több is.” Akkor megkérdeztem, boldog-e egy kicsit, amikor Bachot játszik. Jól érzi magát, mondta, és megkérdezte, honnan tudjuk, hogy boldogok vagyunk-e, honnan tudjuk, hogy az, amit érzünk öröm, hűség, szeretet, remény, vagy csak érzékelés, ragaszkodás, valószínűség.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ha megmondod, becsszavamra megtérek!

TÓPARTI: Csak azért mondom meg, mert szerintem szorosan témánkhoz tartozik. Onnan tudom, hogy boldog vagyok, mert már boldogság-élményem előtt van valamiféle boldogság-tapasztalatom, vagyis valamiféle háttértudásom a boldogságról, a szeretetről, a reményről.

KAMARÁS: Velünk született apriori?

PÁLINKÓ-CHATEL: Vagy a kollektív tudattalan archetípusai?

TÓPARTI: Inkább léttapasztalat.

W. HORVÁTH: És hogyan lehet ilyesmire szert tenni?

TÓPARTI: Szinte a levegővel együtt szívjuk be magunkba. És amikor rábukkanunk a boldogságra, a szeretetre, a reményre, ezek már valahonnan ismerősnek tűnnek, és ezért érezzük, tudjuk biztosan, hogy boldogok vagyunk, hogy szeretünk, hogy remélünk. (*Pálinkó-Chatelre néz*) Nos? Nem azt kérdezem, igazam van-e, hanem, hogy sikerült-e valamennyire szavakba öntenem?

PÁLINKÓ-CHATEL (*sűrűn bólogat*): Ugyanez rám is áll, nekem is szavakba kell öntenem a te szavaidat, vagyis saját nyelven értelmezni. Emlékszel, az előző szünetben az ateizmusról beszélgettünk, és éppen akkor sikerült megtalálni a közös nyelvet, amikor egyetértettünk abban, hogy az ateizmus a rosszul működő teizmus következménye.

TÓPARTI: Még azt is el kell mondanom nektek, hogy Cumulus rám testálta a Szűz Mária-jelenés kutatását.

KAMARÁS: El is vállaltad?

TÓPARTI: Nem csak miatta. Bár inkább néprajzi téma lett volna, teljes gőzzel nekivágtam. Cumulus érdeklődéssel hallgatta, hogy évente 10-12 helyen jelenik meg hazánkban Szűz Mária, és ebből egy-két esetet többé-kevésbé komolyan is vesznek a helybéli papok, de csak minden ötvenedik esetben alakul ki rövidebb-hosszabb ideig tartó helyi kultusz. Még jobban meg volt elégedve, amikor én is kimutattam, hogy a jelenések a kulturális-gazdasági összítőke szempontjából az átlagosnál

szegényebb társadalmi terepeken következnek be. Csak akkor rontottam el a kedvét, amikor bevallottam neki, hogy nekem is megjelent álmomban Mária.

HABÁN: Komolyan?

TÓPARTI: Erre persze nem tudok válaszolni. (*Pálinkó-Chatelhez*) Lehet, hogy a tudatalattiból jött elő?

PÁLINKÓ-CHATEL (*grimaszolva*): Lehet. Mindenesetre, ha én lennék Mária, és megjelennék neked álmodban, azt is megkérdezném: „Jó helyen vagyok?”

W. HORVÁTH: Állítólag újabban SMS-en üzen. De akad lefényképezhető vallási bizonyosság is: néhány éve egy kaliforniai bank üvegfalán megjelent Krisztus arca, és máig tartó kultusz kerekedett körülötte, amelyet az egyébként ilyen vonatkozásban eléggé visszafogott amerikai püspöki kar sem ellenez. Bocsánat, most én tereltem el a figyelmet a lényegről. Különben nemsokára éjfél. Úgy vélem, kollégák, a mai alkalommal idáig akartunk eljutni. Miközben, úgy vélem, időnként sokkal messzebbre is elkalandoztunk, mondhatnám, elmerészkedtünk.

TÓPARTI: Ami talán elkerülhetetlen volt. Nekem legalábbis jót tett, ugyanis magam is depressziós vagyok, éppen kiemelkedőben egy hullámvölgyből.

HABÁN: Amikor Cumulus egyszer hazajött Tőled, megkérdeztem, hogy vagy. A fejét csóválva röhögni kezdett, de anynyira, hogy alig tudtam kiszedni belőle, hogy azt mondtad neki: „Két kegyelem között a legnagyobb szarban”. És akkor hevesen átölelt, és mindkettőnknek röhögnünk kellett.

3. A hermeneutikai szimpózium

A Consilium 2006. január 28-án a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Olvasáskutató Osztályán találkozott. Legelőször is felhívtam a Consilium tagjainak figyelmét arra, hogy e falak között sokszor fordult meg Cumulus, mint az *Élmény- és ízlésalakzatok* kutatás külső munkatársa.

W. HORVÁTH: Amikor 1999-ben cégünk megkapta a meghívót arra a hermeneutikai szimpóziumra (vagyis egy több napos, közönség előtti kerekasztal-beszélgetésre), még nem tudtam, hogy ez pontosan micsoda. Csak annyit tudtam meg, hogy a „hermetikus” – ezt a fogalmat persze már ismertem – egy Hermész nevű egyiptomi bölcs nevéből származik, de az angol-magyar szótárban már benne volt a „hermeneutic” és a „hermeneutics”: írásmagyarázó és írásmagyarázat. Az lehetett a meghívás oka, hogy cégünk részt vett egy olyan kutatásban, mely a Bibliában található szavak együttes előfordulásának gyakoriságát vizsgálta. A Societas Novi Testamenti Studiorum nevű bázeli szervezet Márk evangéliumának azt a részét választotta ki értelmezés tárgyául, mely leggyakrabban a *Csodálatos kenyérszaporítás* vagy az *Ötezer ember megvendéglése* címen szerepel a különböző Biblia-fordításokban.⁴³ Most az lenne a legjobb, ha Tóparti Laci venné át a szót, hiszen ebben a témában kétségkívül ő a legkompetensebb közülünk.

TÓPARTI: Először is leszögezem, sem biblikus, sem hermeneutikus nem vagyok. Ne csodálkozzatok, egy klerikus nem feltétlenül Biblia-szakember. Valamit persze felsőbb fokon tudnunk kell a Bibliáról, de gyakorta előfordul, hogy jobban értünk a pasztorációhoz, vagyis a közösség-építéshez (ez lennék én), vagy a lelki vezetéshez, vagy akár a valláslélektanhoz és vallásszociológiához. Amióta Cumulus bekapcsolt engem ebbe a kutatásba, természetesen utána kellett néznem egy és

⁴³ Márk 6,30-44

másnak, ami nem jelenti azt, hogy biblikus szakértővé váltam, és hogy ne kellene, ha szükséges, igazi szakértőket is bevonunk ebbe a beszélgetésbe. Most azt próbálom elmondani, hogy információim szerint mi is történt azon az egy hetes konferencián Bázelen. Hat napig különböző teológiai irányzatok képviselői értelmezték a szöveget, vagyis egy konkrét feladat elvégzésén keresztül mutatták be saját biblikus hermeneutikájuk, bibliamagyarázó iskolájuk sajátosságát. A hetedik napon pedig a konferencia szervezője, Ulrich Luz megpróbálta összefoglalni a hasonlóságokat és különbségeket. Végül egy közös nyilatkozatot is kiadtak a jövőbeli együttműködés és továbbgondolkodás reményében. Az írásmagyarázókon kívül meghívták más szakmák képviselőit is, például nyelvészeket, régészeket, szemiotikusokat...

W. HORVÁTH: És nem utolsósorban a CSC Data Processing képviselőjét is, aki természetesen Cumulus volt.

HABÁN: Aki életében először utazott nyugatra.

W. HORVÁTH: Aki a rendszerváltásig még útlevelet sem kapott. Mivel a konferenciáról Cumulus részéről nem készült beszámoló, nekünk kell rekonstruálnunk az ott történeteket.

TÓPARTI: Hát akkor először is ismerkedjünk meg a szimpózium tárgyával. Előrebocsátom, hogy ez a, nevezzük így, történet, mind a négy evangéliumban szerepel, kettőben⁴⁴ pedig két változatban is, ami arra utal, hogy ez kiemelten fontos esemény és üzenet. Mindenkinek a kezébe adom Márk változatát, mely a konferencia témája volt. Nem olvasom, vagy olvastam fel, ugyanis – ezt, gondolom, Kamarás Pista is igazolja – semmilyen szöveget sem lehet semlegesen felolvasni, én pedig nem akarlak benneteket máris egyfajta értelmezéssel befolyásolni.

⁴⁴ Márknál és Máténál.

Az apostolok visszatértek Jézushoz, és beszámoltak róla, mi mindent tettek és tanítottak. Ő pedig így szólt hozzájuk: „Gyertek velem külön valamilyen csendes helyre, és pihenjétek egy kicsit!” Mert annyian felkeresték őket, hogy még evésre sem maradt idejük. Bárkába szálltak tehát, és elvonultak egy elhagyatott helyre, hogy magukban legyenek. De sokan látták, amikor elindultak, és kitalálták szándékukat. Erre a városokból mindenünnen gyalog odasiettek, és megelőzték őket. Amikor kiszállt és látta a nagy tömeget, megesett rajtuk a szíve. Olyanok voltak, mint a juhok pásztor nélkül. Sok mindenre kezdte őket tanítani. Már későre járt az idő, tanítványai azért odamentek és szóltak neki: „A vidék elhagyatott, s már késő van. Bocsásd el őket, hogy elmehessenek a környék tanyáira és falvaiba ennivalót venni.” Ő azonban így válaszolt: „Ti adjatok nekik enni!” Azok ezt felelték: „Talán elmenjünk és vegyünk kétszáz dénárért kenyeret, hogy enni adjunk nekik?” Erre megkérdezte: „Hány kenyereitek van? Menjetek, nézzétek meg!” Megtudták és jelentették: „Öt, és két halunk.” Erre meghagyta nekik, hogy csoportokban telepítsenek le mindenkit a zöld gyepre. Le is telepedtek, százas és ötvenes csoportokban. Akkor fogta az öt kenyeret és a két halat, föltekintett az égre, és hálát adott. Megtörte a kenyeret, s odaadta a tanítványoknak, hogy osszák szét. A két halat is szétosztotta. Mindenki evett és jól is lakott. A maradék kenyérből és halból tizenkét kosarat szedtek tele. A kenyérből csak férfiak ötezren ettek.

TÓPARTI: Minden nap elhangzott egy másfél-két órás előadás, melyet két-három órás beszélgetés követett. Az első napon Daniel Margeuerat, a történetkritikai megközelítés képviselője a Biblia áttetszőségéről és ugyanakkor átláthatatlanságáról beszélt. Áttetsző a bibliai szöveg, mert Isten kijelentéséből megvilágítja az ember létét a világban, ugyanakkor átláthatatlan is, mert történelmi és kulturális szakadék választ el minket a bibliai kijelentésektől. Ennek a távolságnak az áthidalása a szövegnek eredeti történeti helyzetébe való behelyezése.

KAMARÁS: És mitől kritikai?

TÓPARTI: Attól, hogy a történetkritikai iskola felfogása szerint a szöveg az emberi intelligencia segítségével kutatható, és ezért mindenki számára hozzáférhető.

PÁLINKÓ-CHATEL: Gondolom, Cumulusnak ez az iskola tetszett legjobban.

TÓPARTI: Logikus feltételezés, ám mégis egy másik logika érvényesült. Előbb azonban megpróbálom nagyon röviden érzékeltetni a történetkritikai megközelítés sajátosságát. Műfaját tekintve ezt a szöveget Margeuerat ajándékozási csodának nevezi.

KAMARÁS: Gondolom, szemben a természeti csodával, és talán a csodás gyógyítással is.

TÓPARTI: Jól gondolod. Ennek a csodának a modellje az Elizeus népének adott árpakenyerek és a Mózes népének adott manna és fűrjek. Még az ötvenfős csoportoknak is megvan az őszövétségi előzménye.

KAMARÁS: Vagyis a történetkritika megpróbálja rekonstruálni a valóságos eseményt?

TÓPARTI: Cumulus is ezt szerette volna. Eleinte valóban erre törekedett ez az iskola, de ma már lemondott a pusztá tényekről, megelégszik olyan értelmezéssel, mely a lehető legnagyobb mértékben megpróbálja figyelembe venni a megismerhető történelmi tényeket és összefüggéseket. Még valami, ami nagyon fog tetszeni Magdolnának: eljárás módját a módszertani ateizmus jellemzi.

KAMARÁS: Mint a vallásos valláskutatók hozzáállását is.

TÓPARTI: Lehet mondani. A fundamentalista megközelítést ezen a konferencián Ernts Lerle képviselte.

KAMARÁS: Ez lesz a szó szerinti értelmezés?

TÓPARTI: Nem! Ez esetben a bibliai szöveg magyarázata a magyarázó személyes hitéből adódik. Ez az iskola a hit kijelentéseit történelmi tényként kezeli. A fundamentum azonban itt nem a szöveg, hanem a Krisztusban való hit. Míg a történetkritika magyaráz, a fundamentalizmus megért, mert hisz.

A harmadik iskola az előző kettőt egyesítő evangelikáló⁴⁵ megközelítés volt. Eszerint miként Isten emberré lett, úgy lett az isteni szó emberi szóvá, vagyis a Biblia emberi bizonyosságtétellé. A negyedik, a konferencián Denis Jornod által képviselt feminista iskola bemutatására Consiliát kértem föl, az ő szájából ugyanis sokkal hitelesebb lesz.

KAMARÁS: De ez esetben nemigen számíthatunk kínos tárgylagosságra.

PÁLINKÓ-CHATEL: Szerinted melyik tárgylagosabb: a his-story vagy a her-story?

KAMARÁS: Visszavonulok.

HABÁN: A mi feminista feltevésünk az, hogy az egész Szentírás androcentrikus, hiszen patriarchális környezetből ered. Természetesen az Újszövetség is. Csak egy példa: Pál apostol a feltámadás tanúinak felsorolásánál éppen Mária Magdalénát hagyja ki, pedig az evangéliumok félreérthetetlenül tudunkra adják, hogy ő volt az első, aki a feltámadott Jézust meglátta.

TÓPARTI és PÁLINKÓ-CHATEL *(egyszerre)*: Bravó!

KAMARÁS: Ám ebben a történetben egyetlen nő sem szerepel.

HABÁN: Természetesen én csak Denis magyar hangja leszek. Őszerinte ebben a passzusban Jézust tipikusan női szerepkörben látjuk: vendégfogadás, táplálás, gondoskodás. „Megesett rajtuk a szíve”. Nem az esze. Elég, vagy folytassam? Leményes és teremtmény módon tette Jézus lehetségessé a lehetetlent, akár csak a szír-fóníciái asszony, ugyancsak Márk evangéliumában.⁴⁶

TÓPARTI: A történeti-materialista megközelítést, melyet Bázelben a münsteri Kuno Füssel képviselt, Cumulus távollété-

⁴⁵ Az evangelikalizmus észak-amerikai keresztény mozgalom, amelyben az üdvözülésre, egyházra és a Biblia autoritására vonatkozó klasszikus protestáns doktrínák mellett különös hangsúly esik az isteni kegyelem személyes élményére, a megtérésre és az újjászületésre.

⁴⁶ Márk 7,24-30. Ez az asszony pogány létére gyógyulást kér Jézustól lányának, és amikor Jézus a gyógyítást csak saját népére akarja korlátozni, az asszony nem adja fel, utat tör magának, követeli a részét, megmásíttatja Jézus döntését.

ben nincs kinek átadnom. Gondoltam ugyan Tiborra, mint villamosmérnökre, de gondolnom kellett a volt piarista diákra is. Gondoltam Kamarás Pistára, a tények nagy tisztelőjére, de eszembe jutott az a Kamarás Pista is, aki megírta a *Búvópatakok* című ténykönyvet az ötvenes évekbeli szentimrevárosi földalatti katolikus mozgalomról.

KAMARÁS: És miért nem Magdira gondoltál?

TÓPARTI: Mert számára az ő habitusának megfelelőbb szerepet szántam. Rögtön azzal kezdem, hogy ez az iskola nem anyagelvű, hanem a hatvanas évek végének forradalmisága által ihletett, némiképpen politikai, pontosabban politizáló kereszténység. Kiindulópontja az, hogy a bibliai szövegek – mint ideológiai produktumok – beleavatkoznak az egyéni élet és a történelem konfliktusaiba, nevezetesen az elnyomók és az elnyomottak harcába. Eszerint ebben a kenyértörésben egy új társadalmi modell jelenik meg, amelyik a pénztulajdon irányította gazdaság ellen-modelljévé válik, mely meg akarja oldani a nélkülük problémáját. Fontos mozzanat ebben az értelmezésben az is, hogy Jézus a „megelégítés csodája” előtt nem degradálja a tömeget populista szavazók nyájává, hanem ötvenfős csoportokban rendezi, szervezi, mondhatni „szakszervezi” a tömeget. Ez a megközelítés azt hangsúlyozza, hogy a Biblia Istene az embernek nemcsak lelki és vallási, hanem testi, földi, társadalmi szükségleteivel is törődik. És most jöhet Magdi.

PÁLINKÓ-CHATEL: Én most Rolf Kaufmann magyar hangja leszek. Ő ugyan nem nő, hanem a mélylélektan képviselője, még ha csak jungiánus is. Jó kislány leszek, és még ezt is lenyelem. Kaufmann abból indul ki, hogy Jézusnak megesett a szíve rajtuk. Ennek a megközelítésnek az a lényege, hogy a Biblia mirőlunk is szól. A héber könyörületesség összefügg az anyaöllel, az ösztönszerűleg megalapozott irgalmassággal. Ebből a mély forrásból merítve sokkal erősebbek lehetünk, mint amikor csupán kötelességérzetből próbálunk segíteni. A lakatlan helyen az élet új valósága bontakozik ki, ahol az el-

mélet és gyakorlat, a mennyei és a földi kölcsönösen úgy hatja át egymást, hogy az ember teljes mértékben részesül a megváltásban, a sálomban.

TÓPARTI: Összefoglalójában Ulrich Luz egyfelől azt hangsúlyozta, hogy a történetkritikai módszert valamilyen mértékig mindegyik iskola alkalmazza, másfelől rámutatott a lényeges eltérésekre is. Mind a hat iskola képviselője hisz Jézus Krisztusban, de ezt a hitet különféleképpen értelmezik. A fundamentalista és az evanglikál megközelítés határozottan vallja, hogy valóban, egy az egyben megtörtént az ötezer ember megvendéglése. A történetkritikai módszer képviselője kitér az egyértelmű állásfoglalás elől. A materialisztikus megközelítés képviselője világosan kimondja, hogy ami akármikor és akárhol megtörténhet, az nem egy olyan csoda, amely áttörné a természet törvényeit. A feminista és a mélylélektani megközelítésben pedig fel sem merül a „megtörtént-e vagy sem” kérdés, ugyanis ez számukra egyáltalán nem lényeges kérdés. A közös nyilatkozatban szó esik arról, hogy az ige hirdetése ne legyen a lelkészek monopóliuma, jussanak szóhoz a gyülekezeti tagok is, általuk is szólaljon meg a bibliai ige.

PÁLINKÓ-CHATEL: És az agnosztikus értelmezők? Cumulus nem horkant föl?

KAMARÁS: A konferencia anyaga magyarul is megjelent⁴⁷, ebben ugyan szerepelnek a kerek-asztal résztvevőinek egymás előadásaihoz való hozzászólásai, de mások hozzászólásai nem.

TÓPARTI: Az én feladatom volt felderíteni, maradt-e bármi nyoma Cumulus ottlétének. Maradt, de csak a, hogy is mondjam, szóbeli emlékezetben. A konferencia szervezője, Ulrich Luz, akivel telefonon beszéltem, azt mondta, hogy őrá igen mély benyomást gyakorolt Cumulus, aki a konferencia során aktívan részt vett a folyosói beszélgetésekben, és mindenkit

⁴⁷ A viszály könyve? Egy Biblia – sokféle értelmezés. Szerk.: Ulrich Luz. Budapest. 1996. Hermeneutikai Kutatóközpont.

meglepve szót kért az ő összefoglalóját követő közös nyilatkozat felolvasása után. Mivel addig a hallgatóságból senki sem kapcsolódott be ilyen módon a diskurzusba, a legkisebb közös többszöröst jelentő nyilatkozat után az elnök már senkinek sem akart szót adni. Cumulus viszont a közös nyilatkozatnak ama pontjára hivatkozott, hogy a lelkészeknek ne legyen monopol helyzete az ige hirdetésében. Luz támogatta, hogy Cumulus szót kaphasson, de az elnök megkérdezte, hogy agnosztikus barátunk melyik felekezetnek és melyik gyülekezetnek a tagja.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ez azért ciki, nem?

TÓPARTI: Barátunk karját széttárva és mosolyogva közölte, hogy ő a maga részéről agnosztikus. Ezzel – Luz emlékezete szerint –, részint derűtséget, részint ingerültséget keltett. Luz ekkor megkérdezte, hogy ő maga, mint a konferencia szervezője kaphatna-e szót. Az elnök – mellesleg Luz egyik munkatársa – természetesen őneki megadta, ő pedig maga mellé hívta Cumulust, és angol nyelven mintegy meginterjúvolta. Először is megkérdezte, volt-e valami, ami megnyerte a tetszését. A bátorságuk és a párbeszéd, felelte Cumulus. Aztán megkérdezte, mit hiányolt. Cumulus azt felelte, hogy ugyanezt a történetet például János evangélista szemszögéből, ugyanis ez a változat ugyanennek az eseménynek más, és talán legalább ennyire lényeges mozzanatait világítja meg. Most szétosztom nektek ezt a szöveget, és kíváncsi vagyok arra, mit gondoltok, mi az, ami Cumulust megragadta János változatában⁴⁸. *(mindenki olvas)*

Jézus ezután átkelt a Galileai-tavon, Tibériás taván. Nagy tömeg követte, mert látták a betegeken végbevitt csodajeleket. Jézus fölment egy hegyre, s ott leült a tanítványaival. Közel volt a húsvét, a zsidók ünnepe. Amikor Jézus körülnézett, és látta, hogy nagy sereg ember tódul hozzá, megkérdezte Fü-

⁴⁸ János 6,15.

lőptől: „Honnan veszünk kenyeret, hogy legyen mit enniük?” Ezt azért kérdezte, mert próbára akarta tenni, maga ugyanis tudta, mit fog végbevinni. „Kétszáz dénár árú kenyér sem elég, hogy csak egy kevés jusson is mindenkinek” – felelte Fülöp. Az egyik tanítvány, András, Simon Péter testvére megszólalt: „Van itt egy fiú, akinek van öt árpakenyere és két hala, de mi az ennyinek?” Jézus meghagyta: „Telepítsetek le az embereket!” Azon a részen sok fű volt. Letelepdedtek hát, s csak a férfiak voltak szám szerint ötezren. Jézus ekkor kezébe vette a kenyeret, hálát adott és kiosztotta a letelepedett embereknek, s ugyanígy a halból is adott, amennyit csak akartak. Amikor jóllaktak, szólt tanítványainak: „Szedjétek össze a maradékot, nehogy kárba vesszen.” Összeszedték, s tizenkét kosarat töltöttek meg az öt árpakenyér maradványából, amit meghagytak azok, akik ettek. Amikor az emberek látták a csodajelet, amelyet Jézus végbevitt, így beszéltek: „Bizonyára ez az a próféta, akinek el kell jönnie a világra.” Jézus észrevette, hogy körül akarják venni, erőszakkal meg akarják tenni királynak, azért visszament a hegyre, egyedül.

TÓPARTI: Consilia jelentkezett először. Tessék!

HABÁN: „Próbára akarta tenni”, mármint Fülöpöt.

TÓPARTI: Bingó! És még?

PÁLINKÓ-CHATEL: „Mikor Jézus észrevette, hogy megindultak feléje, hogy erőszakkal királlyá tegyék, visszavonult a hegyre, egészen egyedül.” Talán azért egészen egyedül, mert még a tanítványai királycsináló lelkesedésétől is tartott.

TÓPARTI: Bingó! És még? Ezt a kettőt talán még én is kitá láltam volna, de a harmadikat, szégyenkezve bevallom, nem.

W. HORVÁTH: A maradék mennyiségének pontos megadása?

TÓPARTI: Nem. Segítsek?

HABÁN (visít): Ne!!

KAMARÁS: Logikai alapon talán a „Van itt egy fiú, akinek van öt árpakenyere és két hala”.

TÓPARTI: Bingó! Istennek legyen hála!

W. HORVÁTH: Miféle logikával jöttél rá?

KAMARÁS: Hogy az a fiú az egyetlen be nem avatott.

TÓPARTI: Visszaadom a szót Ulrich Luznak. Tehát Cumulus felsorolja ezeket a helyeket, Luz emlékezete szerint a következő kommentárokkal. A „ti adjatok nekik enni!” talán az egész történet legfontosabb üzenete, mindenkinek: tanítványoknak, híveknek, csodaváróknak, nekünk mindannyiunknak. Feladatunk, és eminensen a Krisztus-hívőké, az egyházé, magyarázta Cumulus, a társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetése. A fiú kenyere és hala a szegényeké, ők termelték meg, az övékét kell igazságosan szétosztani, hogy mindenki egyenlőképpen jól lakjon. A szegények nélkül nem csak jóllakni, de még csodát tenni sem lehet. Akár istenember volt, akár nem, ebben ő nem akar állást foglalni, Jézus komplementer szerep-kapcsolatba került a sok ezer emberrel (hiszen az ötezer férfin kívül százával-ezrével lehettek asszonyok és talán kisebb-nagyobb gyerekek is), méghozzá a csodaváró-csodatevő szerepek kapcsolódtak össze. Akár istenember volt Jézus, akár nem, szuggesztív személyiség volt, aki beleszuggesztta az adást az összegyűltebe. A „ti adjatok nekik enni”-t mások is meghallották, és magukra vették. Amikor Jézus elkezdte szétosztani a kenyeret és a halakat, az összegyűlte is ezt tették a saját elemőzsiájukkal. És ez nem kisebb csoda, mint a több ezer példányban való kenyér és halmásolat, vagyis klón elkészítése, magyarázta Cumulus. „Ön akkor nem is hiszi, hogy csoda volt?”, kérdezte Luz. „A hatékony kommunikáció hatására létrejövő tömeges attitűdváltozást nyugodtan nevezhetjük csodának”, felelte Cumulus. „Minek tartja Jézust?”, kérdezte Luz. „Semmiképpen sem mutatványosnak, aki világszámával járja a világot, hanem radikális reformernek”, felelte Cumulus. Luz hozzátette, hogy ezzel egyetértene azon teológusok nagyobb része is, akik Jézust valóságos Istennek és valóságos embernek tartják. A királlyá felkenés szándékához azt fűzte hozzá Cumulus, hogy a nép rögtön haszonelvűen és pragmatikusan akarta az önzetlenség csodáját aprópénzre váltani, és

államosítani akarta Jézust. A „Van itt egy fiú”-hoz fűzött kommentárt Luz nem egészen értette. Cumulus ugyanis egy Wolfné nevű gépírónőről beszélt, aki egész életében ugyanazt a monoton munkát végzi, akit senki sem ismer, aki a legszürkébb senki, egy kis fogaskerék az őt is felőrlő gépezetben. Aki valahogyan odakeveredett, szatyrában a kenyerekkel és a halakkal. Vagyis ez a Wolfné volt az a fiú.

KAMARÁS: Cumulus, mint tudjátok, jó tíz évig gyűjtötte Örkény *Trillájának* értelmezéseit. Köztük néhány olyat is talált, és ezekre ugyancsak felfigyelt, amelyek szerint Wolfné egyén, személy, istenképmás, senki mással fel nem cserélhető, akinek küldetése van.

HABÁN: Vagyis mi. És, persze, Cumulus.

PÁLINKÓ-CHATEL: Félek, hogy ezt ott nemigen érthették.

TÓPARTI: Luz úgy értelmezte Cumulus elemzését, hogy Jézus csodája nem egy mágus vagy bűvész hókuszpókusza, hanem egy velünk, emberekkel való viszonyrendszerben születik, amelyben mi is részt veszünk. Aztán Luz azt is megkérdezte, hogy mit is jelent Cumulus számára, hogy agnosztikus. Cumulus azt válaszolta, hogy az agnosztikus készséggel megengedi a teológusoknak, hogy bebizonyítsák számára azt, hogy az ötezer ember megvendéglése csoda volt. A bizonyításhoz még egy ötlete is volt, amit előtte már a konferencián résztvevő régész kollégának elmondott, és most a plénum előtt is megismételte. Ha sikerülne lokalizálni a Megvendéglés színhelyét, szerencsés esetben a régészek megtalálhatnák a halak csontmaradványait. Ha valóban két halból szaporította Jézus a sok ezer halat, akkor a sok száz vagy ezer maradványból csak kétféle genetikai kódot lehetne azonosítani, vagyis kétféle egyed másolatait, a két hal klónjait. És akkor valóban mondhatnánk, mint a matematikusok a levezetés végén, hogy quod erat demonstrandum, vagyis amit bizonyítani akartunk, sikerült.

(mindenki döbbsen hallgat)

PÁLINKÓ-CHATEL: Ez persze lehet az egész bibliakutatásnak vagy magának a keresztény hitnek, ha nem is kicsúfolása, mert ezt ő nem tette volna, de legalább is ironikus idézőjelbe tétele. Persze ugyanekkora eséllyel lehetne, bármily hihetetlen... Én mondjam ki?

HABÁN: Ha nem is hitvallás, de legalábbis egy hit-hipotézis.

W. HORVÁTH: Amúgy szerintem teljesen ésszerű feltevés. Ha gazdag amerikai cég lennék, azonnal szponzorálnék egy régészeti expedíciót a Tibériás tavának partjára.

TÓPARTI: Más néven Genezáreti tó, Lukács szerint Betsaida városa közelében volt az a bizonyos elhagyott hely.

W. HORVÁTH: Felhője után ez a második Nobel-díjas ötlete Cumulusnak. Mit szólt ehhez a konferencia?

TÓPARTI: Hivatalosan vagy nyilvánosan semmit. Az elnök gyorsan bezárta a konferenciát. Luznak ugyan felkeltette az érdeklődését Cumulus, de mint főrendező elszólították kötelességei. A társaság széteszlott, a külföldieket és a messzebből érkezetteket az aktivisták kikísérték a pályaudvarra és a repülőtérre.

W. HORVÁTH: Másokat a résztvevők közül nem próbáltál meg elérni?

TÓPARTI: Még kettőt sikerült. Mindketten Luz kollégái Bázelen. Egyikük, megtudván, hogy katolikus pap vagyok, evangélikus létére kérte, hogy nevét ne említsem, tekintsem gyónási titoknak. Ő szerinte Cumulus vagy bolond, vagy marxista, ateista provokátor. Másikuk még inkább ragaszkodott a névtelenséghez, és ez érthető, mert szerinte Cumulus felszólalása azt bizonyította, hogy az egész konferencia roppant belterjes volt, s a jövőben ilyesminek csak akkor van értelme, ha a teológián kívül más tudományokat és a teológusokon kívül más világnézetűeket is beengednek.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ámen!

TÓPARTI: A régész becserkészését Kamarás Pista vállalta.

KAMARÁS: A vezetéknéve (Sharif) alapján arab származású amerikai régész, akinek semmiféle publikációját nem találtam az interneten, és régész körökben sem volt ismerős a neve. Sharif mindent tagadott, csak azt nem, hogy részt vett a konferencián. Cumulusra nem emlékezett, csak egy román⁴⁹ matematikusra, aki kiszámította, hogy ötezer, hétezer és kilencezer főre hány halat és kenyeret kellett Jézusnak produkálni. Ez még akár Cumulus is lehetett volna. Semmi más egyébre azonban, ami Cumulus jelenlétére utalt volna, nem emlékezett. Természetesen felhívtam figyelmét Cumulus utolsó napon történt felszólalására. Határozottan kijelentette, hogy már a közös nyilatkozat előtt elment, hiszen az már csupán a konferencián résztvevő teológusokra tartozott. Megkérdeztem, hogy éppen milyen témával foglalkozik, amire korántsem udvariasan azt válaszolta, hogy azt majd a publikációkból megtudhatom. Természetesen azt sem mondta meg, hogy melyik intézményben működik.

W. HORVÁTH: Halál biztos, hogy ez a fazon lenyúlta Cumulus ötletét. Azonnal megpróbálom találmányként levédeni.

Kamarás: Hogyan?

W. HORVÁTH: Még nem tudom. Bízátok rám, ehhez értek valamit.

KAMARÁS: Félek, már túl késő. És ehhez Cumulus is kellené. Ha jól sejtem, Laci, valamiképpen te is benne vagy a tóparti történetben.

TÓPARTI: Annyiban igen, hogy Cumulus elnevezett Genezáreti atyának, s lassan paptársaim is, de ők csak arra gondolnak, hogy a Balaton partján működöm.

HABÁN: Tényleg így hívott.

TÓPARTI: Neked mint kiküldőnek, hogyan számolt be a konferenciáról?

W. HORVÁTH: Teljesen fel volt dobva. Vagy inkább feldúlva? Már nem is tudom. Alig mondott valamit, csak azt, hogy a

⁴⁹ Feltehetősen Budapest és Bukarest összekeverése miatt lett Cumulus román.

konferencia nagyon érdekes volt, olyannyira, hogy egy kutatásra inspirálta, amit magában Jézus-projektumnak nevez, s ha a hipotézistanulmánya alapján, amit hamarosan elkészít, érdeemesnek találom, támogathatnám, vagy akár a Data World saját kutatása is lehetne. Ez, vagyis a hipotézistanulmány lesz a következő témánk.

PÁLÍNKÓ-CHATEL (*Habánhoz*): És neked hogyan számolt be Bázelről?

HABÁN: Azt mondta, Bázelből nem lett Bábel, továbbá, hogy Tóparti Lacinak, Kamarás Pistának, neked és nekem is ott kellett volna lenni, mert a történetkritikai megközelítés nem volt eléggé tényszerű, a feminista nem volt eléggé nőies, a mélylélektani nem volt eléggé mély. De többet nem akart mondani, amikor faggattam, rátette ujját a szájamra. És lázasan hozzálátott valami szövegnek. Csak a címét pillanthattam meg, és amikor elolvastam, majdnem elájultam a gyönyörűségtől: Jézus-projektum.

PÁLÍNKÓ-CHATEL: Pedig ez szarkazmus is lehetett volna.

HABÁN: Természetesen, de akkor ez fel sem merült bennem. Két nap múlva harmincöt összegyűrt papírt dobtam ki, megállva, hogy ne nézzek bele egyikbe sem, pedig ennél erősebb csábítást életemben nem éreztem.

TÓPARTI: Kár. Harmadik rendi apácaként nyugodtan meglehetett volna, ugyanis szerintem ez a Szentlélek csábítása lehetett.

4. A hipotézis-tanulmány

2006. február 18-án a Consilium – mondhatni stílszerűen – Tóparti László szentgyörgyhegyi plébániájának hittantermében jött össze.

TÓPARTI: Ötször-hatszor, vagy talán még többször is járt itt Cumulus, két alkalommal pedig hosszabb időt töltött itt. Először végigpróbálta a hozzám tartozó három plébánia és öt filia összesen nyolc templomának orgonáit. Vagyis ingyenes orgonahangversenyeket tartott. Nyár volt, sok külföldi vendég. Néhány műértő hallgatója jóvoltából elterjedt a zenei csemege híre. Cumulus vett rá, hogy ilyenkor tegyek ki egy perselyt, s furcsállta, hogy én nem gondoltam erre. Én még inkább furcsállottam, hogy neki ilyesmi eszébe jut.

HABÁN: Én rontottam el ilyen tekintetben. Igaz, ő javasolta, hogy ne váltsuk vissza az üres üvegeket, hanem tegyük le a kuka mellé a szegényeknek.

W. HORVÁTH: Talán nem tartozik szorosan a tárgyhoz, mégis megkérdezem: hogyan lehetséges hét vagy nyolc falut, hogy is mondják...?

HABÁN: Pasztorálni.

TÓPARTI: Egyfelől sehogy, másfelől az egész egyházkép újra-rajzolásával a „Mi vagyunk az egyház” gondolat jegyében. „Ha felvállaljátok saját egyházközségeket, segíték benne, ha nem, akkor befekszem az elfekvőbe”, mondogattam híveimnek, s nem csak mondogattam, hanem szisztematikusan és fogcsikorgatva próbáltam őket felkészíteni erre a feladatra.

KAMARÁS: Ennyire súlyos a paphiány?

TÓPARTI: Nem a pap hiányzik elsősorban, hanem a közösség. Vége a tömeggyháznak vagy a népegyháznak. Mi katolikusok is már csak kisebbség és szórvány vagyunk. De ez csak a mennyiségi oldal. A jövő egyháza személyes, közösségi,

alulról építkező, felülről inkább csak segített, mint irányított, vagyis szubszidiáris egyház kellene, hogy legyen.

W. HORVÁTH: Demokratikus?

TÓPARTI: Ennél több. Hagyni, és csak segíteni azt, amit lenn, vagy lejjebb meg tudnak oldani.

PÁLINKÓ-CHATEL: Misézni is a híveid fognak?

TÓPARTI: Ha szükséges, és ha kellőképpen beavatom őket, miért ne? De akkor már ők is papok lesznek.

KAMARÁS: És akkor ezt milyen vallásnak nevezik?

TÓPARTI: Remélhetően katolikusnak. Lesz majd olyan püspök, aki kiátkozza az ilyen újítókat, és lesz, aki mellénk áll ebben az innovációban. De talán még nehezebb lesz a hívekkel. Még nehezebb lesz olyan krisztusi közösség megteremtése, mely igazgyöngyként izzadja ki magából a papokat. És ehhez nem elegendő egyszer-kétszer kenyérrel és hallal megvendégtetni a hívősereget. Ugyanis, olvashattatok: erre úgy is reagálhat a messiásváró sereg, hogy a továbbiakban nem ők adnak a többieknek enni, hanem királlyá kiáltják a megvendégtelt.

HABÁN: Vagyis, ahogyan Cumulus mondta: államosítják a csodatévőt.

TÓPARTI: Pontosan! Azt hiszem, ezzel, bármennyire is szívesen mesélnék még a közösségi egyházközség utópiámról, megérkeztünk a mai témához.

4.1. A hipotézis-tanulmány

W. HORVÁTH: Bizonyosan alaposan áttanulmányoztátok, de azért nem bánnám, ha most mindenki még egyszer átolvasná Cumulus hipotézis-tanulmányát.

Jézus-projektum: a Megvendégtetés különböző rekonstrukcióinak recepciója. (empirikus viselkedésszociológiai kutatás)

Akár egy személyben valóságos istennek és valóságos embernek, akárcsak közönséges embernek (tanítónak, prófétának, vándorfilozófusnak) tekintjük Jézust, a négy evangéliumban kitüntetett előfordulással (hat helyen) szereplő Megvendőelés-történet két főszereplője, Jézus és a hiányt szenvedő tömeg komplementer – csodaváró és csodatévő – szerepbe került. Jézus csodatévő szerepében erőteljesen szuggesztív, vagyis hipnotizáló hatást gyakorolt a tömegre. A hipnotizálás emberi fajspecifikum (Csányi V.), erre (vagyis gesztusaival befolyásolni, irányítani a másik embert vagy más élőlényt) bizonyos mértékig mindenki képes. A hipnózisban a hipnotizált nem passzív, nem megbűvölt, hanem eljátssza a hipnotizált szerepét, amire az embereknek legalább 90-95 százaléka képes (Mérő L.). A csoda egy olyan (részben mindennapi, részben rendkívüli) kommunikációs helyzet, egy olyan nyelvjáték, melyben a csodaváró (vagyis valamilyen hiányban szenvedő) emberek eljátsszák a hipnotizált, a csodát megélő ember szerepét, beleélik magukat ebbe a szerepbe. Az ember a nyelv házában lakik (M. Heidegger), ennyiben egységes a lét, de ebben a házban a köznapi (mindennapi) alapszinten felül különböző szinteken különböző tartalmú és funkciójú szobák vannak, köztük titkosak is (Balázs-Bartók). A mindennapi szintről ezekbe átlépő (transzcendáló) ember másik világokba lép át (P. Berger és Th. Luckmann). A csodák szent sátrában (sacred canopy) egy nem mindennapi, de mégis mindenki számára valamennyire érthető (de különbözőképpen értelmezhető, és ez lesz a kutatás tárgya!) nyelven szólal meg a Lét.

Előrebocsátom, hogy számomra az irracionizmus, a babonáság, a New Age mind-mind ellenszenves, a valódi misztika azonban nem, van ugyanis a gondolkodásnak nem racionális, ugyanakkor okos és értelmes módja (Mérő L.). A csoda egy társadalmi-kulturális konstrukció, jelentős részben a hiányban szenvedők, a csodavárók alkotása, ezért szociológiai módszerekkel is kutatható. Mindazonáltal a csoda tudományos magyarázata nem cáfolhatja Isten létét, hiszen minden csoda feltárhat valamit az Isten által mozgásba hozott természet „csodáiról”. A hívők (vagy akár a nem-hívők) számára a csodák Isten üzenetei és feladványai lehetnek, amelyek számukra bepillantást

adnak a természet, vagy maga a Lét titkaiba, és a hívők újra és újra elcsodálkozhatnak Isten kreativitásán.

A kultúra = alternatívatómeg (benne a mítoszok, hitek és csodák alternatívái). A kultúra fejletlensége = alternatívadeficit (amely a mai kultúrában is létrejöhet, lásd elbugrisodás, elbunkósodás, pökhendi racionalizmus, érzéketlen pragmatizmus). A középkor végén a Létben gyökerező világotthonosság vész el, a korapolgári felvilágosodás kritikai szellemének leáldozásával pedig az észben való otthonosság. A statikus társadalmakban a tudományt felszívja a technika, azt meg a köznap cselekvés. Nemcsak a vitaképes idegen világképek hasznosíthatók, hanem a megcáfolt fantasztikus világképek is beépülnek a kultúrába (Király J.). A kulturális realitásérzék képes kirándulni más realitásérzékekbe, sőt képes kívülről szemlélni minden kultúrát és realitást. A fantasztikum történetének kezdete a csoda történetének vége. A csoda erős fogalma = ami bizonyíthatóan lehetetlen és ami bizonyíthatóan megtörténik, vagyis az okság és a teleológia különbségének felfüggesztése. A csodaigény = reparáció-igény. A csodahitű tradíció az okság mellett juttat a csodának szerepet. A csoda gyengített, de még teljes fogalma (Augustinus) nem kerül ellentmondásba a természettel. Ha a csoda = jel, akkor mindegy, hogy megtörténik-e valójában vagy sem, hisz funkcióját a jelentés nivóján teljesíti. A csodaélmény számára a csoda reálisabb, mint a realitás. A fantasztikum = csoda szekularizációja (Király J.).

Jézus csodái nem egy szuperbűvész (egy David Copperfield) bárhol bemutatható világszámai, hanem egyedi kommunikációs helyzetben létrejövő válasz-jelek. Értelmezésük azonban, és ezt János evangéliuma is bizonyítja, korántsem egységes, egyesek számára csupán csodás ajándék, mások számára adásra mozgósító etikai üzenet, ismét mások számára a „szegények királya” jelentésű politikai üzenet. Kérdés, megtörténik-e a csoda, ha nincs homogén élmény, értelmezés. (Jézus szavait is csak az elöl állók hallhatták, és korántsem szóról szóra adták tovább és tovább, közben jócskán torzult és átértelmeződött az üzenet.)

Azzal az empirikus viselkedésszociológiai kutatással, melynek kezei az evangéliumi Megvendéglés különböző mai rekonstrukciói lennének, a viselkedésből kiolvasható élmények és értelmezések meg-

oszlásának társadalom-meghatározottságát vizsgálhatnánk. Kimutathatók-e olyan összefüggések, mint a Szűz Mária-jelenések és azok társadalmi helyszínei között? Tudniillik Szűz Mária rendre a gazdasági és kulturális tökében egyszerre szegény (P. Bourdieu) hívek (vagyis csodára hipnotizálható emberek) körében jelent meg.

Felvetődhet a kérdés, lehet-e a Megvendéglést Jézus nélkül rekonstruálni? Másképpen: lehet-e a rekonstrukciókban Jézust valakivel, valamivel helyettesíteni? Még akkor sem zárhatnánk ki a helyettesítés lehetőségét, amennyiben cáfolhatatlanul bebizonyosodna Jézus istenembersége, hiszen Istent, Jézust a hívek számára számos alkalommal helyettesítették csodatévő szentek, élükön Szűz Máriával. Erre, persze, azt lehetne mondani, ők Isten és Jézus eszközeként működtek, de bizonyára a hívek egy része „helyettesként” fogadta őket. A Jézus istenemberségében bizonyosak is vállalkozhatnának egy olyan viselkedésszociológiai kísérlet-sorozat elvégzésére, amelynek keretében azt vizsgáltnánk, hogy különböző társadalmi-gazdasági-kulturális helyzetű, értékrendű és világnézetű emberek különböző szituációkban kiket fogadnak el Isten vagy Jézus helyettesének vagy megbízottjának. Amennyiben számunkra nem bizonyított Jézus istenembersége, kétféleképpen próbálkozhatunk: 1) vizsgálhatjuk a helyettesek elfogadását, tevékenységük hatását, jeleik értelmezését, 2) vizsgálhatjuk a Megvendéglés-komplexum egyes mozzanatait, előtte elvégezve annak (vagyis az eseményről tudósító szövegnek és a szöveget interpretáló szövegeknek) a dekonstrukcióját (J. Derrida, P. de Man, St. Fish).

A tisztességes agnosztikusnak (de még a sportszerű istentagadónak is) számolnia kell a kutatás közben felbukkanó váratlan eredménnyel, vagyis magával a valóságos csodával is. Számolnia kell azzal, hogy a Jézus alakjával körülírható hiányba belehelyezkedhet, beletestessülhet Jézus a maga fizikai valóságával. A csoda lágy (ágostoni) felfogását valló kutató természetesen megpróbálhatja a megtapasztalt csoda tudományos magyarázatát is. (Ha velem történne meg, én ezt tenném!) Kérdés, kik jeleníthetik meg, a valóságos csodát kiprovokálva, a Jézus alakjával körülírt, majd magával Jézussal betöltött hiányt? Nyilvánvalóan a hívők? És mit szólnak majd ehhez a jelenlévő nem hívők? És hogyan értelmezik a történetet a hívők (va-

lamint a keresők, a pragmatisták, az agnosztikusok, az ateisták)? Megtapsolják a produkciót? Megasztárrá kiáltják Jézust? Vagy életfogytiglani adásra kötelezik el magukat? Vagy istenképmásnak tekintik azt a fiút (lényt, öreget, hajléktalant, Wolfniét), aki beszállt a csodába az öt kenyérrel és két hallal (vagy chips-szel és coca-colával)?

Hogy kiszűrjük a „csodás” véletleneket, egy szisztematikus rekonstrukció-rendszerre lenne szükség: különböző összetételű tömegekkel, különböző szövegekkel, különböző Jézusokkal. Ha csak mindegyikből hármat veszünk, az már 27 kísérlet, és félő, hogy ez sem lenne elegendő. Ha nem lehet ilyenfajta rekonstrukció-rendszert felépíteni, akkor legalább fél tucat tipikus vagy egymástól eléggé eltérő, de eléggé tipikus helyzettel lehetne próbálkozni.

Néhány, – eléggé olcsó és méregdrága – ötlet a rekonstrukcióra:

- a) bűvészmutatovány változat;
- b) Jézus (helyettesítője) megjelenik egy pop-fesztiválon;
- c) „mennyei” Megvendégelés egy böjtölő lelkigyakorlat harmadik napi éhezése után;
- d) zarándoklat a helyszínrre (Betsaida külterülete a Genezáreti tó partján);
- e) a Szűz Mária-jelenésre váró (például medjugorjei) hívek körében;
- f) éhező etiópiaiak vagy budapesti hajléktalanok körében;
- g) Jézus fekete nő képében egy feminista találkozón.

A kutatásba jó lenne szakértőként bevonni: Benyik György bibli-kust, Peter Berger tudás- és vallásszociológust, Bolyki János bibli-kust, Pierre Bourdieu szociológust, Fabiny Tibor hermeneutikust, Habán Mária Consilia szociális munkást, Hankiss Elemér szociológust, Jelenits István teológust, Kamarás István olvasásszociológust, Király Jenő szemiotikust, Ulrich Luz bibli-kust, Mátéffy Caritas apátnőt, Mérő László matematikust, Pálinkó-Chatel valláspszichológust, Tó-parti László vallásszociológust, Zsengellér József bibli-kust.

Balatonszentgyörgy, 2000. április 15.

Cumulus

a CSC Data Processing Department
tudományos főmunkatársa

TÓPARTI: Nem is tudtam, hogy ezt a szöveget nálam öntötte végső formába.

W. HORVÁTH: Pedig ezért helyeztük ide az ülést.

TÓPARTI: Nagyon jó döntés volt. Döbbenetes szöveg. Ha nem ismerném őt, azt hihetném, írói mű, egy Spiró-formátumú íróé, aki egyfelől Cumulusról, másfelől Jézusról (és ebben a tekintetben az olvasó mindvégig bizonytalan marad) ír regényt.

W. HORVÁTH: A hivatkozott, és egyben szakértőnek is ajánlott személyek közül szakképzettségemből és műveletlenségemből kifolyólag nem mindenkit ismerek. Hankisst és tanáromat, Jelenitset, valamint Bourdieut, Cumulus kedvencét igen, de például Bergert nem.

TÓPARTI: Neves tudás- és vallásszociológus, amúgy lutheránus lelkész, akárcsak a hermeneuta Fabiny Tibor, aki közben püspök lett. Bolyki és Zsengellér református biblikusok, Benyik katolikus. Király Jenőt én sem ismerem.

KAMARÁS: Cumulus után az egyik legkülönlegesebb figurája az általam megismert hazai humán tudománynak. Mániákusan alapos szintetizáló munkájában, a *Frivol műzsá*-ban⁵⁰ arra a kérdésre keres választ, hogy miért hat ránk a populáris film, s a kérdésre egy lételméletbe, kultúraelméletbe és kommunikációelméletbe ágyazott fantáziaelmélettel válaszol. Rajtam és Tiboron kívül közülünk ki olvasta a hipotézis-tanulmányt annak idején?

TÓPARTI: Én nem, pedig amikor megkezdődött a kutatás, Cumulus többször konzultált velem, de erről majd a megfelelő időben.

PÁLINKÓ-CHATEL: Én sem, pedig Cumulus később engem is bevont a kutatásba.

HABÁN: Velem csak a rekonstrukciókról beszélgetett. Aztán sorra elképzeltük, és el is játszottuk őket. Némelyiket a Caritas támogatásával, a nővérekkel együtt. Az egyiket pedig egy

⁵⁰ Bp. 1993. Nemzeti Könyvkiadó

hajléktalanszálláson. Ez alkalommal G. Gyula, egy megállapíthatatlan korú, verseket is író, fogatlan csőlakó volt Jézus.

HABÁN: (*Kamaráshoz*) És te hogyan, minek, milyennek látad Cumulust?

KAMARÁS: Megzavart. És ez a mai napig tart. Már jeleztem, hogy Cumulusszal való találkozásom előtt egy meglehetősen földhözragadt olvasáskutató, afféle olvasás-statisztikus voltam. Cumulus általa végig nem vitt, de megvalósítható – pontosabban általam megvalósítható – ötletei segítségével röppentem föl vagy tucatszor néhány méterre a föld fölé. Cumulusszal szemben én hívőnek nevezhetem magam, de nem olyan értelemben, mint Tóparti Laci vagy Consilia, akik számomra túlon túl áramvonalasak vagy inkább avantgárdok. Én egy közepesen buzgó, istenélmény nélküli, „rendes”, vagyis átlagos katolikus vagyok, akinek, ha bátrabb lettem volna, egy jó kis kísértésért kellett volna imádkoznom. Aztán Cumulus, majd Consilia, Magdi, végül Tóparti Laci személyében sorozatban jöttek a kísértések: görbe tükörben láttatták velem az egyházamat. Amikor ezeket az el nem hessegetett kísértéseket meggyóntam, az én hagyományos habitusú lelki atyám egy kukkot sem értett az egészből, de azért elmondattott velem öt miatyánkot.

TÓPARTI: Szegény szerencsétlen!

W. HORVÁTH (*Tópartihoz*): Kicsoda?

TÓPARTI: Az atya is, meg a lelki gyermeke is. (*W. Horváthoz fordul*) Mellesleg te mikor gyóntál utoljára? Még a piaristáknál? Nyugi, szigorúan mint vallásszociológus kérdeztem.

W. HORVÁTH: Az esküvőm előtt kellett. Kitaláltam valamit, mert azok a vétkek, amelyeket akkoriban elkövettem, nem szerepeltek a hivatalos lelki tükörben.

PÁLINKÓ-CHATEL: Lelki tükör? Na ne! Talán inkább bűnlajstrom, nem? Benne a kedvenceim: a bocsánatos és a halálos bűnök. Egyszer, kétszer, háromszor. Gondolatban, szóban, cselekedettel.

HABÁN: És mulasztással.

PÁLINKÓ-CHATEL: Tényleg? Félre ne értsétek, ezzel nem azt akarom mondani, hogy ne lenne az embernek bűne, akár csak bűnös gondolata is.

TÓPARTI: Kedves Magdi, engem ebben a témában nem tudsz elképesztteni, de én téged talán igen. Jobb, ha tőlem tudod, hogy egy nem is olyan nagyon régi lelki tükörben még a házastársak között történő, de a normálistól eltérő testhelyzetben történő szeretkezés is eléggé súlyos bűnnek számított.

HABÁN: Jézusom, az egyház szerint melyik testhelyzet a normális?

TÓPARTI: Ha nem is az egyház, hanem a nem is olyan régen még közkezen forgó lelki tükör szerint az a pozitúra, amit a melanéziai „vademberek” ízléstelennek tartanak: rátehnkedni a nőre. Jelzem neked, hogy már olyan alternatív lelki tükör is megjelent⁵¹, amely nem bűn-lajstrom, hanem érték-kataszter. Ennek segítségével lelkiismeret-vizsgálatkor azt kell megállapítani – és persze megbánni –, hogy melyik értékkel szemben vétkeztünk.

PÁLINKÓ-CHATEL: És vajon ilyen fajta lelki tükörben hányan nézegetik a lelküket?

TÓPARTI: Sajnos még nagyon kevesen. De hát ez más vonatkozásban is így van: van büntető törvénykönyv, és nincs jutalmazó. Nem igaz?

KAMARÁS: Visszavenném a szót. Ott hagytam abba, hogy Cumulus hipotézis-tanulmányát olvasva megzavarodtam. Viszonylag könnyen lehetett érvelni amellett, hogy ez nem igazi kutatási hipotézis, mert nem jelennek meg világosan a független és a függő változók. Nem lehet megtudni, hogy mit is vizsgálunk, milyen mintával, milyen módszerekkel. Mégis, az egész, bár nem kevésbé sci-fi-szerű, tagadhatatlanul koherens gondolatmenet, amelyben még a bizonyítható csoda lehetőség is megjelenik. Szóval bevallom, hogy ezt a kutatás-

⁵¹ Mint megtudtam tőle, a Regnum Marianum mozgalomban működő autodidakta pszichológus Tompa Nándor atya elképzelésére gondolt.

tervezetet barátom zseniális örültsége bizonyítékaként forgattam.

W. HORVÁTH: Én viszont egyszerűen zseniálisnak tartottam, mert el tudtam képzelni, hogy az egyik vagy másik rekonstrukcióban öt-tízezer ember viselkedését tudjuk kamerával, kérdőív segítségével vagy éppen SMS-eken keresztül rögzíteni. Anyacégem egyébként különféle kormányzati szervek, egyházak, pártok megrendeléseire rendszeresen vizsgálja tömegek viselkedését rögbimeccsen, elnökválasztási gyűlésen, esküvőn, TM-en (vagyis a transzcendentális meditáción). Például a TM-en ki tudtak mutatni sajátos bio-áramokat, valamint ezek üdvös hatását, ugyanis a meditálók erősen arra koncentráltak, hogy aznap ne legyen merénylet Irakban, s mit ad Isten, valóban negyedannyi volt, mint az addigi átlag.

HABÁN (*Tópartira hunyorít*): Végül is az ima ereje, igaz?

TÓPARTI: A Lélek, bizony, ott fúj, ahol akar, de hogy ennek biofizikai bizonyítása is lehetne... Nem hiszem, nem tudom...

W. HORVÁTH: Cumulus úgy gondolta, ha a Lét egységes, akkor a fohász is materializálódhat.

TÓPARTI: Teilhard de Chardin az ő semmivel össze nem hasonlítható metatudományában nagybetűvel írja az Anyagot, ugyanis nála az evolúció valami kozmikus világfolyamat, az egységesülő fizikai és szellemi valóságnak időbeli és térbeli alakulása az ōsatomtól az Ómega pontig.⁵²

W. HORVÁTH: Visszatérve Kamarásra, ő a maga részéről csak nagyon komoly, és az idő előrehaladtával egyre komolyabb fenntartásokkal támogatta a kutatást.

KAMARÁS: Aminek a megítélésében nem voltam igazán kompetens, hiszen azok a bizonyos rekonstrukciók számomra

⁵² Cumulust komolyan foglalkoztatta a jezsuita őslénytanász-teológus-filozófus-misztikus, tudományos-spirituális-fantasztikus irodalomnak nevezte *Út az Ómega felé* című művét, melynek magas esztétikai értéket is tulajdonított. Azt azonban nem tartotta véletlennek, hogy a New Age magáénak, egyik legfontosabb előfutárának tekintette, s számára alaposan gyanúba is keverte. Habán viszont a feminista teológia előfutáraként tartotta számon *Az örök női* című írása (egyébként esküvői beszéde) alapján.

inkább szociálpszichológiai kísérletek voltak. Azt még el tudtam volna képzelni, és az abban való közreműködésemet fel is ajánlottam, hogy megvizsgáljuk a Megvendégelés evangéliumi szövegeinek befogadását, vagyis értékelését, hatását, elfogadását és értelmezését.

W. HORVÁTH: Elismerem, hogy ez viszonylag egzakt megközelítés lett volna. Tudnivaló, hogy maga Cumulus is próbálkozott hasonlóval Örkény *Trillája* esetében.

KAMARÁS: Egy kisebb kutatásban, amelynek keretében két József Attila- és egy Pilinszky-vers, valamint két másik Örkény-novella befogadását vizsgáltam mindenféle szakos egyetemi hallgatók körében, Márk és János evangélista szövegeit is elolvastattam, s megkérdeztem, milyen hatást váltott ki bennük, milyen mozzanatok ragadták meg őket, és hogyan értelmezik. Most csak egyetlen jellegzetességet említenék, ami a bázeli konferencián Cumulus figyelmét is felkeltette, hogy sem a „ti adjatok nekik enni”, sem a „van itt egy fiú” alig-alig ragadta meg mind a vallásos, mind a nem vallásos kérdezőteket.

TÓPARTI: Én ugyanezt tapasztaltam az esperesi kerületem tucatnyi papja és az egyházmegyei hittudományi főiskola kéttucatnyi papnövendéke körében, akik ugyan észrevettek egyet és mást a fontosabb mozzanatok közül, fűztek is hozzá néhány érdekes reflexiót, de ez a két mozzanat ebben a körben is számottevő visszhang nélkül maradt.

KAMARÁS: Pedig a „ti adjatok nekik enni!” Máté és Lukács evangéliumában is benne van.

4.2. A Megvendégelés olvasatai

PÁLINKÓ-CHATEL: És hogyan értelmezik ezeket a szövegeket a szakemberek?

W. HORVÁTH: Ennek a feltérképezésére kapott megbízást a cégtől Tóparti Laci.

TÓPARTI: Nézzétek, szeretném, ha jól értenétek. Ha sok időm lett volna, talán még bele is feledkeztem volna. De hát a három plébánia működtetése, pontosabban az egyházközségi közösségek kialakítása mellett erre már nemigen tellett energiám. Csakis Cumulus miatt vállaltam. El kell mondanom nektek, hogy vele bármikor szívesen találkoztam, mert vidéki plébános létemre ilyenkor mindig értelmiségivé avanzsáltam. Büszke vagyok, hogy szellemi partnere lehettem egy kivételes szellemiségnek, egy spirituális garabonciásnak, és talán én is részt vehettem a „megmenteni a megmenthetőt” akcióban is. Nemigen tudtam eljutni komolyabb könyvtárakba, és csak a latin és a német nyelvű szövegekre szorítkozhattam. Így aztán Sevillai Szent Izidor⁵³ oltalma alatt elsősorban az internet segítségével kutakodtam. Másfélszáz levelet küldtem széjjel ismerősöknek, valamint különböző keresőrendszerek, honlapok, bibliográfiák segítségével keresgéltem. Bevallom, egy alkalommal egy angolul és franciául olvasó gyónómnak penitenciául néhány fontos interpretáció lefordítását szabtam ki.

W. HORVÁTH: Árukapcsolás! Ügyes!

TÓPARTI: Mea culpa! Elismerem, ez esetben Bourdieu joggal beszélhetne az üdvjavakkal való manipulálásról. Kezdjük talán Drewermannal! Szerinte nem valódi történeusről van szó, hanem egy jelről, irodalmi értelemben.⁵⁴ Vermes Géza mesének minősíti a történetet, melynek lényeges eleme az összegyűjtött „felesleg”, amely bizonyítékul szolgálhat a kételkedők számára. Az értelmezők döntő többsége megtörtént eseményként tartja számon, de eléggé eltérő hangsúlyokkal értelmezi. Többen, valamennyien racionalista értelmezők olyan tömegszuggesztióra gondolnak, mint amilyenek R. Houdin és a magyar származású Houdini műveltek. A csodát tagadó értelme-

⁵³ Mint már – éppen tőle – tudtuk: a kommunikáció és az internet védőszentje.

⁵⁴ Hivatkozik Bultmannra, aki szerint "Az Írás világnézete mitológiai és így a modern ember számára nem elfogadható, akinek a gondolkodását a természettudomány formálja és ezért már nem mitologikus." (Drewermann: Tiefenpsychologie und Exegese, 66-67).

zók egyike – hasonlóan Cumulushoz – hozzáteszi, hogy „Jézus a maga korának egyik legtudósabb embere lehetett, nyilván értett a hipnózishoz; a tömeg éppen nem hitetlen várt csodára, hanem hittől felajzottan, a dolog könnyen összejöhetett. Jézus az üdvös cél érdekében vállalt egy kis szemfényvesztést.”

KAMARÁS: Melyik volt a leggyakoribb értelmezés?

TÓPARTI (*Tóparti szétoszt egy táblázatot*): Lássátok! Mivel a minta nem volt reprezentatív, a gyakoriságokat nem számokkal jelöltem, csak a tendenciákat⁵⁵ érzékeltettem.

Láthatjátok, a leggyakoribb értelmezés szerint ez a csodás történet előképe az utolsó vacsorának és az eucharisztának. A második helyen Jézus irgalmas szeretete áll. Ezután következik a megosztás csodájának az igazságosabb világ, valamint a kulturális és a szociális reform gondolataival való összekapcsolása, ami Cumulus, és ha jól tudom, Consilia húgunk-nővérkénk értelmezésének is központi eleme. (Consilia bólogat). Fontos észrevétel az is, hogy Jézus nem nyomul, nem akar mindenáron szerepelni, középpontban lenni, elvonul tanítványaival, úgy kell belerángatni őt a csodatevésbe. Jézus meg, ezt is többen aláhúzzák, minket rángat bele, amit a nevezetes „ti adjatok nekik enni!” jelez. Nem akármibe rángat bele, figyelmeztetnek többen, hanem a csoda társszerzőségébe. Van egy olyan értelmezés, mely első hallásra kizárja vagy relativizálja a csodát: eszerint az öt kenyér és a két hal szétosztásának hatására ki-ki megnyitotta tarisznyáját felebarátai számára. E felfogásban (például a pszichológus-teológus Gyököcssy Endre szerint is) a csoda a közösségteremtés és az önzetlenné válás csodája. Vannak, akik úgy gondolják, a csoda már a kenyér- és halszaporítás előtt megtörtént vagy legalábbis megkezdődött: a lelki tartalmak szétosztásával, vagyis a tanítással és a gyógyítással.

⁵⁵ Helyesen teszi, hiszen ez esetben eléggé eltérő terjedelmű és mélységű értelmezések – a könyvrészletről Tóparti e-mail-jére küldött válaszokig – számítanak egy-egy egységnek.

TÓPARTI: E nézet vallói közül néhányan olyan tanítást, emberképet olvasnak ki ebből (például két jó barátom, egy nem vallásos kultúranthropológus házaspár⁵⁶), mely szerint a léleknek nem a test ellenében, hanem a testben is meg kell nyilvánulnia. Ezért fontos a test szükségleteinek olyan kielégítése, amely a lélekből (szeretetből, adományból és nem pénzért vett javakból) származik. Ezt egyébként egy Krisna-hívő ismerősöm is szinte szóról szóra megismétli. Egyik – kellőképpen el nem ismert, püspöke szemében fekete bárány – kollégám pedig egyenesen úgy értelmezi, hogy a kenyérszaporításban megjelenik az őseredeti, töretlen, az egész valóság: ige és kenyér, túlvilág és evilág.

KAMARÁS: Találtál-e olyan értelmezést, amelyben a fiú is szerepel?

TÓPARTI: Az általam megismert félezer közül mindössze hárommal. Gyökössy Endre szerint „Itt egy kisfiú és András megható jó példával jártak elől. Odaadták azt, amijük volt. Erre a tanítványok is elővették a magukét, és erre a tanítványi jó példára mindenki kinyitotta kosara fedelét, odahordták Jézusnak, amijük csak volt, és Jézus a tanítványok segítségével úgy osztotta el a tömeg rendelkezésére álló élelmet, hogy abból mindenkinek egyenlőképpen jutott, sőt még maradt is. Ezt a verziót – mondják az állítói – az teszi valószínűvé, hogy kéznél voltak az élelmiszer kosarak, ugyanis ebben az időben, különösképpen a zarándokok, akik Jeruzsálembe tartottak, de még azok is, akik rövidebb útra indultak, nem indultak el élelmiszer nélkül. Ehhez a csodás tethez két ember is hozzásegített. Az egyik András, aki nem látta olyan egészen reménytelennek a helyzetet, mint Fülöp, és Jézushoz vezette azt a kisfiút, akinél némi élelmet látott; a másik pedig az a kisfiú, aki odaadta, amije volt. Így épülhetünk mi is bele eszközként Jé-

⁵⁶ Kapitány Ágnes és Gábor.

zus Krisztus végbement csodáiba. És lehetünk részesei annak.”⁵⁷

HABÁN: Caritas azt javasolta Cumulusnak, hogy azt is vizsgálja, hányan osztják meg a csoda (vagyis a csoda mai felidézésének) hatására sajátjukat másokkal. Cumulus hosszasan gondolkodott. „Oké”, mondta, „de ki csinálja a csodát?” Majd hozzátette: „Csak azt ne mondja, nővér, hogy Jézus”. „Rendben. Akkor csinálja maga!”, mondta Caritas, mintegy elhítelve vele, hogy meg tudja csinálni. „Megpróbálhatom”, mondta Cumulus nagyon komolyan.

TÓPARTI: Akadtak (például egyik volt ministránsom, Balázs Zoltán társadalomfilozófus), akik reflektáltak a királyi kötelességét, vagyis a nép jóllakatását teljesítő Jézusnak királlyal való megkísértésére is. Vallástudós ismerősem⁵⁸ azt emeli ki, hogy Jézus ajándékai, a tanítás, a gyógyítás és az étel ingyenes, és ez szerintem – és énszerintem is, nem is beszélve Cumulusról – sajnálatos módon nem folytatódott töretlenül a kereszténység történetében, legkevésbé, idézem, „a protestáns etikában pácolt piaci kapitalizmusban, ugyanis a protestáns etikával a kereszténység (illetve a nyugati gondolkodás) nyíltan fölválalta a Mammon-imádatot. Ezért az igen kritikus vallástudós szerint még a kommunizmus is keresztényibb, mint a jelenlegi keresztyén neoliberális szellem, amihez képest őszintén még a sátánizmus is csak naiv-romantikus, kamaszoknak való gyermeketeg idétlenség, amit hívei előbb vagy utóbb úgyis kinőnek. A valódi sátánizmus, írja, „ott kezdődik, hogy megkérdőjelezetlen alapértékké tesz mindannak a szöges ellentétét, amit a kenyérszaporítás kifejez.”

W. HORVÁTH: Ez azért durva.

⁵⁷ Gyökössi Endre: János evangéliuma. Nyíregyháza, Örökségünk Kiadó Bt., 1999. 81-82. old.

⁵⁸ Farkas Attila Márton egyiptológus, akivel Tóparti a Magyar Szociológiai Társaság Vallásszociológiai Szakosztályában ismerkedett meg, aki egy alkalommal a plébániakertben rendezett nyári egyházmegyei középiskolás hittanos táborban az ókori keleti vallásokról és a New Age-ről tartott előadást.

TÓPARTI: „Igazságtalanul igaz”, mondta Cumulus.

KAMARÁS: Mit tartott benne igazságtalannak?

TÓPARTI: Főleg a protestáns kereszténység ilyen mértékű elítélését, szemben a katolikussal és az ortodoxszal, de a keresztény neoliberális szellemet sem tartotta ijesztőbbnek – ahogyan ő mondta, Marxot idézve – a kommunizmus kísérteténél.

PÁLINKÓ-CHATEL: És te mit gondolsz erről?

TÓPARTI: Azt, hogy mind a liberalizmus, mind a szociáldemokrácia, mind a konzervativizmus evangéliumi gyökerű, különféle, normális esetben egymást kiegészítő, egymással versengő változatai a keresztény alapgondolatnak. Még a kommunizmus is felfogható a messianizmus szekularizált változatának.

KAMARÁS: Nem érvelt azzal Cumulus, hogy már a XVIII-XIX. század liberálisai, az akkori vadkapitalizmus ideológusai részben protestáns lelkészek voltak, például a szélsőségesen naturalista, az embert állatként értelmező és mindenfajta szociális gondoskodást kiiktatni akaró Townsend, vagy a hasonló nézeteket valló Malthus?

TÓPARTI: Dehogynem. Én meg Boenhoferrel, Schweizerrel, Martin Luther Kinggel és Gyökössy Endrével próbáltam érvelni.

HABÁN: És ő erre mit mondott?

TÓPARTI: Ha jól emlékszem azt, hogy „Oké, hapsikám, megértettem!” Bizonyosan megértette, s egyáltalán nem biztos, hogy egyetértett velem. Még egy-két ritkább, de fontos értelmezést meg kell, hogy említsek. Például én is találtam a konferencián elhangzott materialista megközelítésű magyarázathoz hasonlót. Eszerint Jézus – mint egy új Mózes – a sokaságból egy rendezett asztalközösséget formál: ötvenes és százas csoportokban ülteti le őket, és ők – ahogyan ezt Steinbach Jóska református lelkész barátom fogalmazta meg – betagozódnak a jézusi rendbe. Van, aki azt tartja igazi csodának, hogy a tömeg mennyi ideig hallgatta Jézus szavait (az igazi étket) szájátátva és éhen-szomjan. Apropos, „étlen-szom-

jan”! Ez az a szent pillanat, amikor asztalhoz hívlak benneteket. Javaslom, ötös csoportokban telepedjünk le.⁵⁹

PÁLINKÓ-CHATEL: Van itt egy fiú... (elővesz öt kenyeret és két halat⁶⁰.)

HABÁN: Itt meg egy lány! (ő is elővesz öt kenyeret és két halat⁶¹.)

W. HORVÁTH: Itt is egy! Vagyis nálam is ugyanaz! (*ő is kite-szi az öt kenyeret és a két halat.*⁶²)

KAMARÁS: Tényleg nem beszéltünk össze... (*az övé*⁶³ *is az asztalra kerül.*)

TÓPARTI: Erre inni kell!

W. HORVÁTH: Ebben már rád számítottunk!

(*Tóparti hozza a bort, tölt mindenkinek, majd megtör néhány kenyeret.*)

W. HORVÁTH: Folytathatjuk munkaebéddel? Egy könnyebb fajsúlyú kérdésem lenne. Már piarista diákkoromban (*egy pillanatra megáll, és Tópartira kacsint*) izgatott, hogy hallhatta az erősítő nélkül beszélő Jézust a kábé nyolc-tízezer ember? Erről több tanáromat is megkérdeztem. Fizika tanárom azt mondta, Jézus egy sziklán állt, történelem tanárom szerint közöttük járkált, orosz tanárom szerint továbbadták szavait, lehet, hogy a tanítványai. Természetesen Jelenits tanár úrtól is megkérdeztem. Ő a fejét vakargatta, majd széttárta a kezét, s csak annyit mondott, hogy talán valami hasonló történhetett, mint pünkösdkor.

KAMARÁS: Érdeemes lett volna azt is kutatni, mikor, hol és milyen formában történt hasonló csoda a történelem folyamán. Nekem Szent Erzsébet kenyérré vált rózsái jutnak csak eszembe.

⁵⁹ Az ezután következőket is beleveszem a jelentésbe, mert úgy vélem, szervesen kapcsolódik a kutatáshoz.

⁶⁰ Sült keszeget.

⁶¹ Két panírozott tengeri-hal rudacskát.

⁶² Két szelet rántott pontyot.

⁶³ Két paradicsomos hering konzervet.

4.3. Ujjgyakorlatok

HABÁN: Egy katolikus karizmatikus könyvben olvastam a szegényeknek osztott élelem többszöri megsokasodásáról, ami állítólag több alkalommal megtörtént a hetvenes és nyolcvanas években. A könyv, melynek szerzője és címe most nem jut eszembe⁶⁴, pontos számokat is közöl. Cumulus megpróbált utánajárni, s ebben nővér-társaim is segítettek. Cumulus úgy látta, hogy ezeket a jelenkori csodákat nagyon rövid idő alatt annyira benőtte már a legendák csipkebozótja, hogy a valós esemény felélesztése reménytelen.⁶⁵ Cumulus egyébként teljesen ebben a Megvendégelés-történetben élt, éjjel-nappal ez foglalkoztatta, mindenféle nézetből (így mondta) vizsgálta. Mint említettem, sokszor el is játszottuk, több alkalommal nővéreim segítségével. Leggyakrabban úgy volt, hogy Cumulus interjút készített velünk: a tanítványokkal, az öt királlyá felkenni kívánó zélótákkal, a papi főtanács tagjával, Pilátussal, Nikodémussal, Jézus anyjával, Zákeussal, a vak Bartolomeussal, Lázárral, Máriával és Mártával, a gazdag ifjúval, a csodát megfigyelő titkosrendőrrel, aztán persze a fiúval, akinek az öt árpakenyere és a két hala volt. Tessék, ha akarjátok, kipróbálhatjuk! Ki kérdez?

PÁLINKÓ-CHATEL: És honnan volt neked az öt kenyered és két halad, fiam?

HABÁN: Anyám rámtukmálta, mondván... Ki lesz az anyám?

⁶⁴ René Laurentin: Csodák el Pasóban? Bp. 1990. Trader Bt.

⁶⁵ Ez az eset jó példa arra, hogy a közelmúlt „csodás” eseményeinek kemény tényeit milyen hamar puhítják el a rárakódó magyarázatok, élmények, emlékezősek, legendák. Ilyen volt a San Diego egyik bankjának üvegablakán megjelenő, Krisztus-arcra emlékeztető, egyébként sokszor lefényképezett és lefilmezett fénytörés „csodája” és a körülötte kialakuló, vallásos laikusok által kezdeményezett, majd egy szerzetesrend által támogatott kultusz, amelynek feltérképezésére – Cumulus ötlete nyomán – egyik nem hivatalos doktorandusz tanítványa (csak ilyen lehetett, mert barátunk nem szerzett, és nem is kapott tudományos minősítést) vállalkozott.

TÓPARTI: Vidd csak el, kisfiam, hiszen több napba telhet, míg valahol megtaláljátok azt a bizonyos Jézust.

HABÁN: De hát akkor nektek semmi sem marad, édesanyám!

TÓPARTI: Majd ad a gondoskodó Jahve. Még az is lehet, hogy többet hozol haza, mint amennyit elvittél.

PÁLINKÓ-CHATEL: És szerinted mi történt ott, fiam? Hogyan történhetett meg az, hogy mindenkinek jutott, és még maradt is jócskán?

HABÁN: Hogy mi történt? Beindult az Isten Országa, még-hozzá bitang módon!

PÁLINKÓ-CHATEL: És Cumulus kiket játszott el? Vagy csak kérdezett?

HABÁN: A szájharmonikázó koldust ő játszotta el. Ez ugyanis kedvenc szerepe volt.⁶⁶ Jézus, ahogy körbejárt, rátalált abban az ötvenfős csoportban, ahová a tanítványok beosztották, s Jézus kölcsönkérte a szájharmonikáját. De, lássatok csodát, Jézus nem tudta rendesen megfújni. És mit gondoltok, miért?

W. HORVÁTH: Annyira vacak volt? (*Habán a fejét rázza.*)

PÁLINKÓ-CHATEL: Mert mindenhez azért még Jézus sem érthet. (*Habán a fejét rázza*) Szabad a gazda!

TÓPARTI: Várjál, még ne mondd meg!

HABÁN: Tudod?

TÓPARTI: Csak sejtem. Senki más? Akkor mondhatom? „Hát persze, – mondta Jézus – gondolhattam volna, hogy ehhez nem elég az én mindenhatóságom, ehhez a te hiányod is szükséges, meg a te bánatod is, amit belefűjsz.”

PÁLINKÓ-CHATEL: Talán drámajáték formájában kellett volna eljátszani a Megvendéglést, különböző közösségekben.

⁶⁶ Cumulus többször lement a sarokra szájharmonikázva koldulni, Bachot játszott, s közben részvevő megfigyelést végzett, lehet mondani, viselkedésszociológiát művelt. Az összegyűjtött pénzt az igazi koldusoknak adták, akiket nem is volt olyan könnyű megtalálni, ugyanis Cumulus kimutatásai szerint tíz koldus közül három álkoldus, négyen pedig a koldus-maffia kényszermunkásai.

HABÁN: Ezt én is felvettem, és ezt Caritas is – mint a bibliadráma egyik hazai bevezetője – nagyon támogatta, de Cumulus azt mondta, ha csak eljátsszuk, az nem igazi rekonstrukció.

PÁLINKÓ-CHATEL: És ebben lényegében igaza volt.

TÓPARTI: És a színház?

W. HORVÁTH: Ott mi nézők vagyunk, s perecet rágcsálunk.

TÓPARTI: Vagy beleéljük magunkat, és röhögünk vagy zokogunk.

HABÁN: A színrevitel gondolata komolyan felvetődött benne, csakhogy olyan formát keresett, amelyben nincs néző, csak résztvevő. Mint a természeti népeknél, amikor mindenki szereplője annak a szertartásnak, amelynek keretében „a kozmikusban gyökereztetett”, így mondta, történetüket táncolják el.

KAMARÁS: Kérdés, persze, mit támogatott volna az anyacég.

4.4. Edward Burke látogatása

W. HORVÁTH: Természetesen számomra is ez volt a kérdés. Megérthetitek, hogy a csúcsvezetőség racionalitása és zseniális barátom látomása között őrlődtem. A probléma azzal oldódott meg, hogy E. Burke úrral, a cég egyik legfontosabb emberével, afféle kutatási igazgatóval (egyébként neves szociálpszichológussal) 2000 késő őszén személyesen beszélhettem meg a problémát. Burke úr először is kikötötte, hogy kizárólag olyan valóságos (tehát nem preparált) társadalmi események jöhetnek számításba mint a viselkedésszociológiai vizsgálódás helyszínei, ahol legalább néhány százan, de inkább ezren vannak jelen. Aztán természetesen Cumulus felől érdeklődött, neheztelve, hogy nem küldtem el publikációs jegyzékét és a műveire való hivatkozások indexét. Nem túl elegánsan, mondhatnám hebegve-habogva, kezdtem neki magyarázni, hogy Cumulus a rendszerváltás előtt mint társadalomtudós nem

publikálhatott, amire azt válaszolta, hogy ha legalább olyan jó minőségű angol nyelvű szövegeket kap, mint a hipotézis-tanulmány, azon nyomban hozzásegíti Cumulus urat a publikációhoz. Aztán homlokráncolva megjegyezte, hogy valamit azért nagyon nem ért: hogyan kaphatott barátunk PhD fokozatot publikációk nélkül.

PÁLINKÓ-CHATEL: Tényleg, hogyan és miből?

W. HORVÁTH: Elhatároztam, hogy attól a másodperctől kezdve semmit sem szépítek. Elmondtam, hogy nem sokkal azelőtt egykori tanszékének munkatársai – amúgy geofizikai és meteorológiai doktori iskola vezető oktatói – soron kívüli, úgynevezett adományozott PhD-re terjesztették föl Cumulust addigi munkássága, vagyis az általa felfedezett felhőalakzat alapján, arra hivatkozva, hogy ezért tíz évvel később egy japán tudós Nobel-díjat kapott⁶⁷.

KAMARÁS: És hát minden második amerikai nincs nagyon oda a japánokért.

W. HORVÁTH: Miként Burke úr sem. „Ez a része rendeződött – nyugtatott meg –, de hogy került ebbe a projectbe egy meteorológus? Remélem, nem valami kemény fundamentalista evanglikál vagy éppen Opus Dei tag?“, kérdezte eléggé idegesen. Sajnos kiszaladt a számon, hogy éppen ellenkezőleg, de még utolsó pillanatban elharaptam az agnosztikust, és gyorsan elmondtam, hogy mielőtt hozzánk került, az ELTÉ-n a Szociológiai Intézet Módszertani Tanszékén oktatott. Aztán gondoltam egy nagyot és merészet, javasoltam, ismerje meg Cumulust személyesen.

KAMARÁS: És ez roppant kockázatos volt, ugyanis számítnom kellett arra, hogy Cumulusnak „a világalalomra törő

⁶⁷ A tudományos fokozatot igazoló oklevél ünnepélyes átadása után ott, a rektor szobájában docensi állást ajánlottak föl neki valahai tanszékén, de Cumulus tudtukra adta, hogy most már nem a felhőkben, hanem a földön jár, és a Jézus-projectumon dolgozik. Senki sem merte megkérdezni, hogy mi ez. Némiképpen fellelégezve, eléggé könnyen lemondtak róla, sok szerencsét kívánva „a project-hez“, még Jézus nevének kimondását is elkerülve.

multinacionális”⁶⁸ cég menedzsere lehetett kifejezetten a gyenge pontja.

W. HORVÁTH: Szobámba vezetve Cumulust megpróbáltam belésulykolni, hogy Burke úr nem multi és nem globalista, hanem egy nyitott szociálpszichológus kolléga. Aztán szerencsére kisebbfajta csoda történt. Cumulus azonnal elnyerte Burke úr tetszését egy Szűz Mária-project felvázolásával, olyanmódra, hogy a metodista vallású aligazgató már-már könyörgött Cumulusnak, hogy ezt valósítsuk meg fatimai, lourdes-i és medjugorjei, továbbá számos dél- és közép-amerikai helyszínen. Cumulus azonban ragaszkodott a Jézus-projektumhoz, amire Burke úr megkérdezte, hogy netán azért, mert ő is protestáns. No erre rögvest megtudhatta, hogy barátom agnosztikus. Felesége viszont apáca, próbáltam javítani a helyzeten.

HABÁN: Ezt Cumulus is elmondta mindenkinek, s gyakran azt is hozzátette: szemetes-nővér. Ezt annyira szerettem, mert hihetetlen szeretettel tudta kimondani.

TÓPARTI: Mintha csak azt mondaná: szeretet-nővér.

W. HORVÁTH: Burke úr viszont egy pohár vizet kért, majd keményen Cumulus szemébe nézett, s megkérdezte, milyen praktikus hozadéka lehet ennek a projectnek.

PÁLINKÓ-CHATEL: Amire Cumulus a szemébe vágta, hogy „Semmi az égvilágon, hapsikám!”

W. HORVÁTH: Majdnem szóról szóra! Ugyanis „hapsikám” helyett „testvér”-t mondott. Burke úr elnevette magát, megveregette Cumulus hátát, s a pohár víz mellé kért egy whiskyt is, amit már jóval előtte felajánlottam. Elismerte, hogy egy Jézus-projektum nevű vállalkozás esetén nem volt túl ízléses ezt a pragmatikus kérdést feltenni, még egy agnosztikusnak sem, hiszen Jézus egy agnosztikus számára is lehet... Hogy is mondta? Várjatok...

TÓPARTI: Szent dolog?

⁶⁸ Cumulus kedvenc szóhasználat.

W. HORVÁTH: Megvan! Elvi kérdés. Érti már, mondta Burke úr, ezek szerint azt vizsgáljuk, hogyan viselkednénk akkor, ha egy Jézus-formátumú ágens jelenne meg, mondjuk, egy politikai nagygyűlésen vagy egy pop-fesztiválon. Cumulus erre a fejét rázta, és azt kezdte magyarázni, szerintem brilliánsan, hogy a világegyetem végső elmélete felállításának szükségességét és/vagy hasznát sem lehetne gyakorlati érvekkel alátámasztani. Érdeemesnek tartotta azonban megjegezni barátunk, hogy ugyanilyen érveket lehetett volna annak idején felhozni a relativitáselmélettel és a kvantummechanikával szemben is, ám később azért kiderült, hogy valami gyakorlati hasznocskát mégiscsak hajtottak, legalábbis ami a nukleáris energiát és a mikroelektronika forradalmát illeti. Burke úr ekkor feltette a kezét, és még egyszer ünnepélyesen elnézést kért. Cumulus nem engedte befejezni, gyorsan megkérdezte, hogy szereti-e Bachot. Burke úr sűrűn bólogatott, mondván, a metodisták köztudottan muzikálisak. „És Önök is éneklük az istentiszteleten⁶⁹ John Brown balladáját?”, kérdezte Cumulus. Burke úr válaszul azonnal rá is zendített. Együtt énekeltek el mindhárman, ő a változó részt, mi a refrént⁷⁰, és ezzel le is zártuk a megbeszélést. Miként ezzel mi is a mait.

⁶⁹ Azt is elmesélte Burke úrnak, hogy mi évtizedeken át énekeltek hivatalos ünnepségeken egy metodista egyházi ének dallamára azt, hogy „Eltársak álljunk a gátra”. Nem véletlenül, magyarázta nekünk Cumulus, hiszen a chartista munkásmozgalomban résztvevők többsége metodista volt.

⁷⁰ John Brown's body lies a-mouldering in the grave (*háromszor*) / But his soul goes marching on. / Glory, glory, hallelujah (*háromszor*) / His soul goes marching on. / He's gone to be a soldier in the Army of the Lord (*háromszor*) / His soul goes marching on / Glory, glory, hallelujah... / John Brown's knapsack is strapped upon his back (*háromszor*) His soul goes marching on / Glory, glory, hallelujah... / John Brown died that the slaves might be free (*háromszor*) / His soul goes marching on / Glory, glory, hallelujah... / The stars above in Heaven now are looking kindly down (*háromszor*) His soul goes marching on / Glory, glory, hallelujah...

TÓPARTI: Nem énekelnék el most mi is a balladát, mondjuk Cumulus fordításában?

(*Habán rákezd, a többiek sorra bekapcsolódnak.*⁷¹)

* * *

A Consilium végeztével Tóparti megmutatja nekünk a templomot, ahol Cumulus többször orgonált. Közönséges hétköznapi délután volt, de legalább kéttucatnyian litániáztak. Amikor beléptünk, abbahagyták, s mindenki Tópartira nézett. „Cumulus testvéért is imádkoztak, asszonyok?“, kérdezte Tóparti. „Hát hogyne“, felelték. Egyikük azt is hozzátette, hogy „Otthon is szoktunk, atya”.⁷² „A hölgyek és urak“, Tóparti ránk mutatott, „Cumulus testvér barátai. Értük is imádkozhatnak, de előtte hallgassuk meg az ő muzsikáját!“. „Az nagyon jó lesz, atya“, mondták, és egyikük hozzáfűzte, „Úgy is olyan száraz a lelkünk“. Tóparti bement a sekrestyébe, s a következő pillanatban orgonazene hangzott föl. Bach. Felnéztünk a karzatra, de senki sem ült a manuálnál. Magnóról szólt. „Ő játszik, Cumulus testvér, a prelódiumot“, magyarázták az asszonyok. Tóparti meg elmagyarázta, hogy egy alkalommal hangfelvételt készítettett egy hangtechnikához értő ismerőssel Cumulus orgonajátékáról. Így valóban Cumulust hallgathattuk, aki több alkalommal is mintegy szabadkozva magyarázta Genezáreti atyának, hogy számára Bach gyógyszer és kábítószer egyszerre. Már nem elemzi, csak beszedi. És olykor azt is hozzátette, „hogy menthessem a menthetőt“.

⁷¹ „John Brown teste nyugszik itt a földben lenn (*háromszor*) / És a lelke köztünk él. / John Brown hátán vitte nehéz életünk (*háromszor*) / És a lelke köztünk él. John Brown meghalt és mi nem vagyunk rabok (*háromszor*) / És a lelke köztünk él. / „John Brown sírja fénylik, mint a csillagok. (*háromszor*) És a lelke köztünk jár.“

⁷² A legtöbb esetben több napig, néha több hétig tartó látogatásai során Cumulus nemcsak a rózsafűzér-társulat, hanem a képviselőtestület tagjaival, a hittanosokkal, ministránsokkal és az egyházközség „aktivistáival“, és egy alkalommal még az esperesi kerület papjaival is találkozott.

5. Az első és a második rekonstrukció

2006. április 8-án miután szeles-viharos időben fél órát töltötünk az első rekonstrukció színhelyén, a régi budaörsi vitorlázó repülőtéren, a közeli Hársfa étterem különtermében tartottuk meg a Consiliumot.⁷³

W. HORVÁTH: 2001-ben a Conduct-Survey Company-tól egy három éves project keretében öt vagy hat rekonstrukcióra kaptunk támogatást, magyarországi színhelyekre, összesen körülbelül százmillió forintot. Körülbelül tucatnyi rekonstrukciót vettünk számításba, de nem döntöttük el előre, melyeket valósítsuk meg közülük. A végső döntést attól tettük függővé, hogy mi történik majd az első, második, harmadik alkalommal.

5.1. Félretett elképzelések

TÓPARTI: Érdekes lenne tudnunk, hogy mi az, ami elmaradt.

HABÁN: Például a hajléktalanok megvendégelése. Ezt több változatban is elképzeltük. Először hajléktalan Jézussal és hajléktalan tanítványokkal. De még érdekesebb lett volna az a változat, melyben több ezer hajléktalan mellett több száz kifejezetten gazdag embert is elhívtunk volna, és Jézus őket szólította volna föl, hogy „ti adjatok nekik enni”.

PÁLINKÓ-CHATEL: És milyen fajta reakciókkal számoltatok?

HABÁN: Először is azzal, hogy megnyitják pénztárcájukat. Másodszor pedig azzal, hogy ott helyben megvendégelik őket.

KAMARÁS: Hogyan? Telefonon pizzát rendelnek?

⁷³ Ketten is megjegyeztük, reméljük nem kell halat ennünk, amire Habán azzal replikázott, hogy pedig ez lenne stílszerű, majd meg is erősítette, hogy ezt halálos komolyan gondolta. Végül is Tóparti kérésére szigora megenyhült.

HABÁN: Remek! Egyébként úgy gondoltuk, hogy a körülbelül ötezer főt befogadó térséget köröskörül büfék, lacikonyhák, halsütők, palacsintázók veszik körül, ahol a gazdagok megvendéghelhetik a szegényeket.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ez szerintem igazán jól ki volt találva.

W. HORVÁTH: A rendőrség akadályozta meg. Pontosabban lebeszéltek róla minket. Hozzáteszem, Cumulus legnagyobb sajnálatára. A pszichológus végzettséggel is rendelkező alezredes szakszerűen elmagyarázta, hogy ötezer hajléktalan viselkedése, reakciói teljességgel kiszámíthatatlanok és kontrollálhatatlanok. Először is azért, mert nagyobb részük alkoholos vagy drogos állapotban van...

HABÁN: Márpedig, ha őket kiszűrjük, a maradék már nem tekinthető tipikus hajléktalannak.

W. HORVÁTH: Számítani lehet arra is, magyarázta az alezredes, és még ez a kisebbik rossz, hogy megrohanják és kifosztják a büféket és a lacikonyhákat.

PÁLINKÓ-CHATEL: Vagy a gazdagokat rohanják meg.

W. HORVÁTH: Erre is gondolt a rendkívül intelligens és készséges alezredes. Más lehetőségeket is felsorolt: meglopják egymást a hajléktalanok, járvány tör ki. Hiába ajánlottam, hogy rendesen megfizetjük a megfelelő rendőri biztosítást, ami esetleg hajléktalannak öltözött rendőrökkel is megoldható lenne. Az alezredes erre egy nagyot sóhajtott, mondván, ez lenne az igazi csoda. Cumulus sosem nyugodott bele, újra és újra felvetette ezt az elképzelést.

HABÁN: Már csak azért is, mert én sem hagytam őt nyugodni.

W. HORVÁTH: A többi kútba esett elképzelést nem sirattuk meg. Ezek egyike volt a Guinness-rekord: tízezer ember jóllakatása öt hatalmas kenyérből és halból, amelyet egy hazánkban akkor még meghonosodni kívánó áruházlánc biztosított volna. Ilyen nagy kenyereket állítólag már sütöttek.

KAMARÁS: És a halak?

W. HORVÁTH: Két hatalmas tengeri hal lett volna, amilyen *Az öreg halász és a tenger*ben is szerepelt.

Ez azonban nem volt kidolgozva. Egy ferences szerzetes prédikált volna, aki természetesen meg is áldotta volna a kenyereket és halakat.

TÓPARTI: És ez tetszett volna Cumulusnak?

PÁLINKÓ-CHATEL: Kizártnak tartom.

KAMARÁS: Ne feledjétek, Cumulus belátta, nem lehet egyetlen történésben rekonstruálni, hanem csak rekonstrukciós rendszerben, amelyben egymást kiegészítő és egymással akár ellentétes rekonstrukciók is helyet kapnak. Ennek a Cumulus által globalizációsnak nevezett változatnak a „ti adjatok nekik enni” és/vagy a kevés csodálatos szétszaporítása lett volna az ellenpontja.

W. HORVÁTH: Viszonylag könnyen ejtettük a négy evangéliumi részlet híres emberek általi felolvasását is, melyet az akkor még négy parlamenti párt jól ismert képviselőitől, négy popsztártól, négy felekezet papjától, négy tudományág, négy nemzet satöbbi, satöbbi képviselőitől vártunk.

PÁLINKÓ-CHATEL: Elképzelem Viktor, Ferenc, Zsolt, Gábor és Ibolya testvéreket, ahogyan mosolyogva egymásnak adják át a Bibliát.

TÓPARTI: Én bizony megígérem nektek, hogy ezt hamarosan megcsinálom a plébániámon helyi potentátokkal.

PÁLINKÓ-CHATEL: És mit vársz tőlük?

TÓPARTI: Hogy majd jó néhányszor eszükbe jut.

5. 2. Az első rekonstrukció: a pop-koncert

PÁLINKÓ-CHATEL: Úgy tudom, volt valami főpróbaszervezés is.

W. HORVÁTH: Ez már tulajdonképpen az első rekonstrukció volt, de ez, mint tudjátok, katasztrofálisan sikeredett. A Piramis-együttes nosztalgia hangversenyét (2001 szeptemberében) szembeltűnk ki kísérleti terepnek. Jól megfizettük az egybegyűlteket

étellel-itallal ellátókat, hogy csak az öt órára tervezett hangverseny végén vonuljanak föl, hogy ezt megelőzően az együttes tagjai oszthassanak kenyeret és vizet. Mi húsz megfigyelővel voltunk jelen.

HABÁN: Én is köztük voltam.

TÓPARTI: Kitalálhatjuk, mi történt?

PÁLINKÓ-CHATEL: Mivel akkor még csak kevesen rendelhettek mobil-telefonon pizzát, én a magam részéről a magukkal hozott alkoholra tippelek. Aminek eredményeképpen a végén tizenkét kosárnyi sörösdobozt gyűjtöttek össze. Most hirtelen más nem jut eszembe.

TÓPARTI: Ezt őszintén csodálom. Ugyanis, ha tényleg igazi Piramis-rajongók gyűltek össze, akkor szerintem bizonyára órákon keresztül étlen-szomjan beteltek kedvenc zenéjükkel és emlékeikkel.

W. HORVÁTH: Így is történt. És mi ebben láttuk a kudarc fő okát.

PÁLINKÓ-CHATEL: Szép számmal drog hatása alatt lehettek, amikor az ember egyáltalán nem éhes.

HABÁN: Javítottál!

PÁLINKÓ-CHATEL: Végül is sor került a Megvendégelésre?

W. HORVÁTH: Csak szimbolikusan. Az együttes annyira szíves volt velünk együttműködni, hogy műsorukba beiktattak egy új, *Egy régi vendégség* című, az evangéliumi történetre utaló számot, amelynek néhány sorára még emlékszem: „Kenyeret, halat, / s mi jó falat, / szem-szájnak ingere, / osztotta szét és / közben beszélt / az Isten embere.”

HABÁN: De amikor előálltak a kenyerekkel, akkor a többféleképpen is felajzott tömeg...

TÓPARTI: Barabást kiáltott.

HABÁN: Igen. Szó szerint azt, hogy „Lökd ide a sört!” Hiába mondta Som Lajos és Révész Sándor, hogy az egy másik együttes száma, a tömeg közbefütyülésekkel már azt sem engedte, hogy megismételjék az elsőre nagy ovációval fogadott *Egy régi vendégséget*.

5.3. A második rekonstrukció: a bűvészmutatvány

W. HORVÁTH: Ehhez képest a második rekonstrukció, Copperfield Dáviddal remekül sikerült.

TÓPARTI: Tulajdonképpen kinek az ötlete volt?

W. HORVÁTH: Cumulusé.

TÓPARTI: Meglep.

PÁLINKÓ-CHATEL: Talán csak azért, mert mindig csak a Bachot játszó Cumulusra gondolsz.

KAMARÁS: Ne feledkezzetek meg arról, hogy Cumulus rendszerben gondolkodott. Azt mondta, első alkalommal⁷⁴ látszólag legyen minden úgy, ahogyan akkor volt.

TÓPARTI: De hát jól tudhatta, hogy Copperfield Dávid nem helyettesítheti Jézust, és az akkori, Jézust követő tömeget sem bármilyen mai tömeg.

W. HORVÁTH: Persze, hogy jól tudta. Ezért lett kulcsszó a „látszólag”. Egyébként Copperfield, akit természetesen Burke úr nyert meg az ügynek, leszögezte, még a látszatát sem szándékozik kelteni annak, hogy személyében Jézus jelenik meg, pedig ha nagyon akarná, még Jézus feltámadását is el tudná játszani, vagyis ennek illúzióját kelteni, de számára Jézus és a Szentírás szent dolog. Ezért az akciót, mint a világhírű bűvész produkcióját hirdettük meg. Annak ellenére, hogy jeleznünk kellett, hogy a nézőknek számolni kell a színhely gyalogos megközelítésével, valamint az akció szabad ég alatt történő megrendezésével járó esetleges kellemetlenségekkel (hőség vagy éppen hideg, eső, szél, szúnyogok), a tízezer jegy igen rövid időn belül elkelt, ami nyereséges vállalkozást ígért. 2002 májusának harmadik szombatján a nézőket a rendezők a Szabadság térről szállították buszokkal Budaörs centrumába, onnan pedig gyalog kellett felmenni a produkció színhelyére. Ha jól tudom, Tóparti Laci kivételével mindannyian részt vettünk ezen a rekonstrukción.

⁷⁴ A pop-koncertet ő selejtnek tekintette, és nem számította a rekonstrukciók közé.

KAMARÁS: És még ötven résztvevő megfigyelő, akik a produkció végeztével interjúkat is készítettek.

PÁLINKÓ-CHATEL: Talán érdemes megjegyezni, hogy szinte mindenki letelepedett a füves térségen arccal a színpad felé, ahol vagy fél óráig nem történt semmi, csak valami meditatív zene szólt. Elégge meleg volt, se büfé, se lacikonyha, csak egy mentőautó állt ott, valamint néhány WC, de ezek nem látszottak, csak táblák jelezték, hogy vannak ilyenek.

W. HORVÁTH: Aztán egyszer csak, úgy öt óra tájban elhallgatott a zene, és megjelentek, mondhatni a levegőben, az evangéliumi képek, mintha csak délibáb lenne. Hogy milyen technikával történt, ne kérdezzétek, ez szakmai titok maradt. Ha jól emlékszem, Jézus megkeresztelkedésével kezdődött, és ezután sorra következtek a Megvendégelés előzményei.

KAMARÁS: A dokumentáció szerint Jézus megkísértése, a hegyi beszéd, a leprás meggyógyítása, a kafarnaumi százados, Péter anyósának meggyógyítása, a vihar elcsendesítése, a gadarai ördögösök, Máté meghívása, Jauris leányának meggyógyítása, két vak meggyógyítása, a tizenkét apostol kiválasztása, a szombati kalászszedés, a béna kezű ember meggyógyítása, a vak és ördögös meggyógyítása, Jézus rokonai, Jézus a hajóról tanít. Elégge sokan persze nem ismerték föl, hogy honnan is vannak, miről is szólnak ezek a – látványuk alapján látomásszerű – képek. Ők a többiektől tudhatták meg, pontosabban tudhattak meg valamit, mert sok esetben még a tájékozottabbak is rosszul tippeltek. És amikor az utolsó kép mintegy ellobbant, ott állt a színpadon Jézus és a tizenkét apostol.

W. HORVÁTH: A tömeg felmorajlott, egyesek tapsolni kezdtek, de a többiek lepisszegték őket.

PÁLINKÓ-CHATEL: Először mozgás, majd hang nélkül voltak jelen, azt a benyomást keltve, hogy valamin tanakodnak. Többen kiabálni, fütyülni kezdtek, hogy nincs hang, és akkor hirtelen, mintha kijavították volna a hibát, megszólalt az egyik tanítvány, hogy, nem tudom szó szerint...

KAMARÁS: „A vidék elhagyatott, s már késő van. Bocsásd el őket, hogy elmelessenek a környék tanyáira és falvaiba enni-valót venni.” Vagyis a Máté-evangélium szerint. Jézus...

PÁLINKÓ-CHATEL: Akit szinte mindenki a nagy bűvésszel azonosított, pedig nem ő volt, hanem egy asszisztense...

KAMARÁS: Jézus így válaszolt: „Ti adjatok nekik enni!” A tanítványok felelték: „Talán elmenjünk és vegyünk kétszáz dénárért kenyeret, hogy enni adjunk nekik?” Erre Jézus megkérdezte: „Hány kenyeretek van? Menjetek, nézzétek meg!” Elmentek, be a közönség közé, majd jelentették, de ezt már a János-evangélium szerint: „Van itt egy fiú, akinek van öt árpa-kenyere és két hala, de mi az ennyinek?” „Hozzátok ide” mondta Jézus, „Ti pedig telepedjete le ötven-száz fős csoportokban”, szólt a néphez.

W. HORVÁTH: Ugyanis ekkorra már mindenki állt, hogy jobban láthassa a produkciót.

HABÁN: Szinte hihetetlen, hogy a nép, vagyis hát a nagyérdemű fizető közönség villámgyorsan letelepedett, méghozzá nagyjából megfelelő méretű csoportokban. Eközben felhozták a fiút az emelvényre. Ő volt Copperfield, és néhányan fel is ismerték, de amikor ezt jelezték, a körülállók lehurrogták őket, mert továbbra is úgy gondolták, hogy csakis Jézus lehet a nagy bűvész.

PÁLINKÓ-CHATEL: „Különben az egésznek nem lenne semmi értelme”, jegyezte meg valaki a közelemben. Amikor megkérdeztem tőle, hogyan érti ezt, fölényesen megjegyezte, „Úgy látszik, maga még sosem látott csodát.”

TÓPARTI: És ebben persze baromira igaza volt, nem?

PÁLINKÓ-CHATEL: Sajnos igen.

W. HORVÁTH: Jézus (vagyis nem maga Copperfield) megáldotta a kenyeret és halakat...

HABÁN: Amit persze ismét moraj és taps kísért...

W. HORVÁTH: És ekkor az apostolok jókora méretű kosarakkal álltak Jézus elé, aki teletöltötte őket, és ezt persze csak a közel ülők láthatták, hal alakú kenyerekkel. És az apostolok

máris vitték a pódiumhoz legközelebb elhelyezkedő csoportokhoz, s megkérték őket, vigyék el a tőlük messzebb lévőeknek. Számításaink szerint 150 kosár telt meg a halas kenyerekkel.

HABÁN: Amelyekről kiderült, hogy valóban halas kenyerek. Legalábbis azok számára, akik elkezdtek eszegetni. Mindegyik csoportban akadtak ilyenek. A többség úgy döntött, elviszi haza, elteszi emlékébe, vagy legalábbis otthon töri meg őket. Persze hamarosan felfedezték a kenyérbe süített halat, amelyről persze néhányan azt is tudták, hogy Krisztus-szimbólum.

TÓPARTI: Ez kinek az ötlete volt?

HABÁN: A mienk. A hal alakú kenyér Cumulusé, a bronz Krisztus-szimbólum, azóta is hordom, pedig az enyém. (*Tópartihoz*) Kár, hogy előzőleg nem áldottad meg őket.

TÓPARTI: Ugyan már! Áldott volt az ötlet.

HABÁN: Természetesen kenyeret és halat szerettünk volna, és ez Copperfieldnek sem okozott volna gondot, de a KÖJÁL, be kellett látnunk, érthetően, csak szálla nélküli halat engedélyezett.

TÓPARTI: Halkonzervvel vagy tonhal-rudacskákkal pedig, elismerem, eléggé furcsa lett volna.

HABÁN: Az viszont, hogy a bronz-halacskát belesüssük a kenyérbe, a nagy varázsló ötlete volt.

PÁLINKÓ-CHATEL: Copperfield trükkjének titkát, ugye, természetesen nem tudtuk meg? Lehet, hogy már teli kosarakat telített meg Jézus?

W. HORVÁTH: Fogalmam sincs. Ha jól emlékszem, amikor a mindegyik csoporthoz teli kosár került, addigra már üres volt a színpad, s a délibáb-látomásban önmagát láthatta a nép, vagyis a nézősereg, melynek egy kisebb része tapsolni kezdett, de amikor az erősödő tapsra sem jelent meg sem Jézus, sem Copperfield, a tömeg lassan indulni kezdett hazafelé.

KAMARÁS: Ötven munkatársunknak a megszólított közel hétszáz ember közül közel ötszáztól, vagyis a résztvevők öt

százalékától sikerült választ kapnia kérdéseinkre.⁷⁵ Arról, hogy ez a részsokaság mennyire reprezentatív minta, csak eléggé halvány fogalmunk lehet. Egy biztos, hogy az eseményen a nagyon drága jegyek miatt túl sok szegény nem lehetett jelen, és az is biztos, hogy vidékről sem jöhettek ezernél többen. Azt eléggé jól ellenőrizhettük, hogy a valóságban majdnem fele-fele férfi-nő arány a mintában is hasonló arányú volt.⁷⁶ Az életkori megoszlás⁷⁷ sem térhetett el túlságosan, de hogy mintánk a foglalkozás vagy a világnézet szempontjából mennyire felelt meg az alapsokaságnak, erre én mint Cumulus tanítványa még tippelni sem mernék.⁷⁸ Amikor kezetekbe adom az eredményeket összegezõ táblázatot, előrebozsátom, hogy a második rekonstrukció eredményei messze felülmúlták, bevallom, rendkívül alacsony várakozásomat. Ebben a mellékelt táblázatban nem szerepeltetem a *Mire számított?* kérdésre adott válaszokat, mert ezek eléggé hasonlóak voltak az *Ön szerint mi történt?* kérdésre adottakkal: a legtöbben valami szenzációs David Copperfield-produkcióra számítottak (még hozzá nagy többségük valami egészen újra.) Az, hogy ez nem színházban vagy cirkuszban történik, cseppet sem lepte meg őket, hiszen Copperfield már a kínai falon is átment. A szabad térre, gondolták sokan, azért lehet szükség, hogy lepotyanhasson az égből, vagy felemelkedhessen az égbe. Néhányan pedig arra gondoltak, hogy a produkció zárt térben tűzveszélyes lenne.

⁷⁵ 1) Mire számított? 2) Ön szerint mi történt itt? 3) Milyen érzéseket váltott ki önbnél? 4) Foglalkozása? 5) Vallásos-e? (Ha igen, milyen módon? Ha nem, akkor hisz-e Istenben, valami természetfeletiben, bármiben?)

⁷⁶ Annak ellenére, hogy a nők ez alkalommal is szívesebben válaszoltak, de a kérdezőknek ezzel már számolniuk kellett

⁷⁷ Egyharmaduk lehetett kiskorú, de a drága jegyek miatt becslésem szerint legfeljebb tizenöt százalék körül lehetett a nyugdíjasok aránya.

⁷⁸ Ami a foglalkozást illeti, az általános és középiskolai diákok aránya 20, a diplomásoké 25 százalék volt, a magukat valamilyen módon vallásosnak tartóké 55, ezen belül a vallásukat rendszeresen gyakorlóké 15, a kifejezetten nem vallásosaké 35, ezen belül az ateistáké 5 százalék volt.

Jézus csodát tesz, magyarázta Cumulus, a produkciót csodaváró szerepben fogadók jelentős része pedig természetesen csodának értelmezte volna a történeteket.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ebben sok igazság van, és ez az eredeti eseményre is érvényes lehet.

KAMARÁS: Szerinted akkor minek hirdették?

PÁLINKÓ-CHATEL (*kapásból*): Jézus Krisztus szupersztárnak. (*mindenki Tópartira néz*)

TÓPARTI: Nem fogtok minket összeugrasztani! Igen, persze, hogy szupersztárnak, hiszen híre ment csodáinak, tanításának, az általa hirdetett örömhírnek. Ne feledjétek, éppen akkor érkeztek vissza tanítványai missziós útjukról, ahol Jézus nevében beszéltek, cselekedtek, csodákat műveltek. Éppen ezt a beszámolót szakította meg a szupersztár szereplését követelő tömeg.

KAMARÁS: Cumulus már előre számolt azzal, hogy ez alkalommal a világnézet és a vallásosság viselkedést befolyásoló szerepéről csak nagyon keveset fogunk megtudni.

PÁLINKÓ-CHATEL: Szerintem fontos tudnotok, hogy a kutatást megelőző évek tapasztalatai és előítéletei alapján Cumulus még hajlamos volt azt gondolni, hogy a hívó ember egyrészt önállótlan, másrészt intoleráns, hiszen minden más hitet és utat elfogadhatatlannak minősít. Azt az érvelést is elfogadhatónak tartotta, amit egyébként magam is vallottam, és bizonyos mértékig ma is vallok, hogy a rigid, autoriter személyiségű emberek a többiekhez képest inkább hajlamosak arra, hogy vallásosak legyenek vagy maradjanak.

KAMARÁS: Ne haragudj, ha megszakítalak, de a fogadtatást és befogadást bemutató táblázatban érdemes összehasonlítani az egyháziisan vallásos és a nem egyháziisan vallásos csoportok befogadó viselkedését.

3. táblázat: a második rekonstrukció (bűvészmutatóvány) fogadtatása

Milyen érzéseket váltott ki önből?	a 495 válaszoló százaléka	az átlagosnál nagyobb arányban szereplő válaszoló
negatív érzések		
☞ csalódott (mert nem volt igazi bűvészmutatóvány)		nem vallásos, 20-40 éves férfiak
☞ megbotránkoztatta a hívőket		egyháziasan vallásos 40 éven felüliek
☞ csalódott (mert D. Copperfield nem jelent meg)		nem vallásos nők
☞ nem volt hiteles ⁷⁹		egyháziasan vallásos diplomások
☞ egyéb		nincs ilyen réteg
összesen	32 %	
pozitív érzések		
☞ jól szórakozott		12-16 évesek, nem vallásos és nem egyháziasan vallásos diploma nélküliek
☞ megerősítette hitében		egyháziasan vallásos 20-40 éves nők
☞ katartikus élmény volt		nincs ilyen réteg
☞ egyéb		nincs ilyen réteg
összesen	63 %	
ambivalens érzések		
☞ a műfaj nem volt egyértelmű ⁸⁰		humán diplomás férfiak
☞ bizonytalan, összezavarodott		nem vallásos és világnézetileg bizonytalan 20-50 évesek
összesen	5 %	
mindösszesen	100 %	

⁷⁹ Tipikus válaszok: „Ez a Jézus csak a kenyeret szaporította”, „Nem volt tizenkét kosárfnyi maradék”, „A csoda előtt Jézus nem tanított és gyógyított”.

⁸⁰ Tipikus válaszok: „A bűvész-produkció és a színház határán”, „a varázslás és a keresztény szertartás keveréke”, „mágia és show ötvözet”, „ügyes missziós trükk”.

PÁLINKÓ-CHATEL: Én – mint az ateizmus lélektanának kutatója – már ismertem azokat a szociálpszichológiai kutatásokat, melyek megpróbálnak arra a kérdésre válaszolni, ami érthetően Cumulust is izgatta, hogy mennyiben különböznek a vallásos emberek a nem-vallásosaktól alkatilag és cselekedeteikben. Ezek megkülönböztették az extrinsic és az intrinsic vallásosságot.⁸¹ Hogyan lehetne ezt jól lefordítani? Talán úgy, hogy belsőleges és külsőleges?

HABÁN: Nem inkább bensőséges és külsőséges?

TÓPARTI: Kissé leegyszerűsítve egyfelől inkább csak valahová tartozást, másfelől és inkább Istennel való kapcsolatot jelentő vallásról lehetne beszélni.

PÁLINKÓ-CHATEL: A pszichológia nyelvére fordítva, egyrészt önmagában, célként működő, reflektív, személyes, állandóan alakuló, másrészt pedig valamilyen (gyakran praktikus) célt szolgáló, eszköz-jellegű, kész sémákkal működő vallásosságot különböztethetünk meg. Természetesen a valóságban leggyakrabban ezek különböző arányú ötvözeivel találkozhatunk. E táblázat alapján, annak ellenére, hogy hitükben leginkább egyházasan vallásosakat erősítette meg hitükben a produkció, nem ők voltak azok, akikre nagy arányban katartikus élményt gyakorolt, amiből én azt a következtetést vonom le, hogy ennek a rétegnek nem specifikus jegye a reflektív vallásosság.

TÓPARTI: Híveim között is találkozom az Istennel üzletelő, az előnyökért áldozatot hozó, a mindenre kategorikus választ adó, magát már birtokon belül vagy célban érző vallásossággal, valamint az Istennel és Istenben magát otthon és jól érző, reflektív, befogadni képes, nyitott hitrendszerű, úton lévő vallásossággal. Erről többször beszélgettünk Cumulusszal.

⁸¹ Allport, Gordon W.: The individual and his religion: a psychological interpretation. New York, 1950. Macmillan.

PÁLINKÓ-CHATEL: És közben ő is megismerhette azokat az általam akkor már ismert, és engem is jócskán meglepő adatokat, melyek szerint mindenfajta vallásosságra érvényes az erőteljesebb affinitás a közösségalkotásra, a közösségi részvételre, a szociabilitás egyéb formáira, és ezen belül a családiaságra. Arra is vannak eléggé megbízható adatok, hogy a vallásos emberre inkább jellemző a bármiféle erkölcsi elvek ápolása, a pszichikai-lelki kiegyensúlyozottság, ami a „lelki egészség” és személyes boldogságtudat formájában is mutatkozik. A külsődleges vallásosságra ezek mellett jellemző még a hagyományőrzés, a jövővel szemben inkább a múlt értékeire támaszkodás, a kulturális értelemben vett konzervativizmus, az adott körülményekbe való belenyugvás, vagy legalábbis a társadalmi konformizmus, az erőszakos változtatások és az abban való részvétel elutasítása, a merev, az újdonságot inkább elutasító, differenciálatlan gondolkodás, az előítéletesség. Ezek az emberek társadalmilag eléggé vagy nagyon passzívak, általában a fennálló rend mellett foglalnak állást és politikailag is konzervatívok.

W. HORVÁTH: Én, mint egykori piarista diák, ha némiképpen fájó szívvel is, leggyakrabban ezzel a vallásossággal találkozom. Tisztelet az olyan kivételeknek, mint Tóparti Laci, Consilia nővérem-húgom, vagy Caritas nővér, akit volt szerencsém megismerni.

PÁLINKÓ-CHATEL: Hadd fejezzem be azzal, ami rajtunk⁸² csattant: a belsőddleges vallásosság általában átmenetinek és relatívnak tekinti a fennálló kulturális és politikai viszonyokat, és ezekkel kapcsolatban is erőteljes innovációs készség jellemzi. Az ilyen vallásosságú emberek a társadalmi-politikai színtereken az átlagosnál erősebben aktívak, erkölcsi felfogásukat nem annyira az elv-etika, hanem sokkal inkább a felelősség-etika jellemzi, továbbá kevésbé előítéletesek és jóval toleránsabbak az átlagnál.

⁸² Cumulusra és önmagára gondol.

KAMARÁS: Természetesen vallásonként, felekezetenként, országonként, rétegenként más és más mértékű a kétféle vallásosság aránya. Cumulust persze ez is nagyon izgatta.

TÓPARTI: De talán, gondolom, még inkább az, hogy a kétféle vallásosság képviselői hogyan reagálnak a csodára, a Megvendégelésre, a „ti adjatok nekik enni”-re, hogy kit látnak Jézusban: királyt, varázslót, atyát, anyát, barátot?

KAMARÁS: Amit ez alkalommal, sajnos, nem tudtunk vizsgálni.

6. A harmadik és a negyedik rekonstrukció

2006. április 29-én, egy szép, kora nyári hangulatú, kifejezetten meleg, napsütéses délután a pilisszentléleki pálos kolostorrom területén került sor a harmadik rekonstrukció felidőzésére, afféle piknik keretében. A külső szakértőként meghívottak közül külföldi útja miatt levélben kimentette magát Zalai⁸³ István színházi rendező, későbbi érkezését jelezte a váci püspök.

6.1. A harmadik rekonstrukció: a színielőadás

KAMARÁS: Emlékezhetek, a színházi rekonstrukció lehetőségével már elejétől fogva számoltunk, és erre Cumulus nem is tudott mást elképzelni, mint a Zalai István vezette Arvisura Színházi Társaságot. Amikor Cumulus az amerikai, a skót és a magyar vasútépítési balladákat kutatta, hamar eljutott az indián kultúráig, onnan pedig a hatvanas-hetvenes években az angolul neosaman vagy neopagan, magyarul újtáltos vagy újpogány néven is nevezett New Age-típusú mozgalmakhoz. Olyannyira kezdtek ezek érdekelni, hogy hamar kapcsolatba került Michael Harner *Center for Shamanic Studies* nevet viselő intézetével, majd, amikor Harner 1986-ban Hoppál Mihály meghívására Magyarországra jött alapozó kurzust tartani a sámáni tudatállapotról, Cumulus személyesen is megismerkedett vele. Ezen a kurzuson Zalai István is részt vett, aki eredeti (részben szibériai, részben finnugor, részben ősmagyar forrásból származó) elemekkel alakította ki a maga táltos-technikáját.

⁸³ Bár ő hozzájárult név szerinti említéséhez, mi mégis megváltoztattuk nevét arra gondolva, hogy ebben a kényes szakmában és hektikusan változó világunkban egyszer még felróhatják neki közreműködését projektumunkban.

PÁLINKÓ-CHATEL: Amit először az Arvisura⁸⁴ társulat darabjaiban és rendezéseiben hasznosított. Nemcsak a színészek lelki, mentális felkészítésében, a közösség alakításában használta, hanem magukba a darabokba⁸⁵ is beépítette az úgynevezett révülések során szerzett élményeket és tapasztalatokat.

W. HORVÁTH: Komolyan?

PÁLINKÓ-CHATEL: Tanúsíthatom, ugyanis fél évig kisebb szerepek alakítójaként én is köztük lebzseltem, de én, gondolhatjátok, nem voltam eléggé fogékony az újsamanizmusra. Lélektani vonatkozásait szívesen tanulmányoztam volna, ám ezt azonnal kiszúrta Zalai, és abszolúte jogosan eltanácsolt.

W. HORVÁTH: Mi az a sámáni tudatállapot? Kérdezem ezt...

PÁLINKÓ-CHATEL: Mint egykori piarista diák...

W. HORVÁTH: Aki ama nevezetes betlehemes játékban az öreg pásztort (vagy éppen sámánt?) alakította.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ez tulajdonképpen egy megváltozott tudatállapot, amelynek kialakulásában alapvetően fontos a monoton ritmus és a célra fókuszált figyelem szerepe, ahol olyan folyamatok és történések indulnak el, melyek a hipnózissal rokoníthatók. Azt már talán tudjátok, hogy a hipnózisban a képzelet szerepe hangsúlyosabbá válik, a múlt képi emlékei és érzelmei előtérbe kerülnek, eközben persze csökken az én realitást ellenőrző és tervező szerepe. Mindemellett természetesen megnő a szuggesztiók iránti fogékonyság, mely mellel

⁸⁴ Sámáni eredetű jelentése: igazszólás, egyben címe egy sámáni szövegek gyűjteményének, melyet egy manysi sámán, Szalaváré Tura hozott Magyarországra 1944-ben, és sámánná avatta azt a Paál Zoltán nevű magyar partizánt, aki később – immár ózdi kohásként – össze is szerkesztette ezeket.

⁸⁵ Melyek közül a szakma Bornemisza *Magyar Electrá*-ját, *A Mester és Margaritá*-t és a *Szentivánéji álom*-ot tartja legsikeresebbnek, de Bosch *Gyönyörök kertje* és *Dürrenmatt Az újrakeresztelők* című műveiből szintetizált *Ezeréves birodalom*, és rajtuk kívül az egy előadással gyűrt *Suryakama király története* és a *Szávitri* is komoly elismerést váltott ki, és még a beavatási történetként felfogott *Piszkos Fred, a kapitány* sem maradt visszhang nélkül.

minden archaikus gyógyító technika alapja.⁸⁶ És ezzel itt vagyunk a témánál, és Cumulus hipnózis-hipotéziséénél.

TÓPARTI: És Cumulus mindezt tudta?

PÁLINKÓ-CHATEL: Természetesen.

HABÁN: Nemcsak tudta, csinálta is.

KAMARÁS: Ráolvasás? Utazás az alsó és felső világba? Ezzel csalta volna meg Bachot?

HABÁN: Először is ne feledjétek, Cumulusom számára Bach gyógyszer és kábítószer is volt. De szegénykém, hogy is mondjam, alternatív gyógymódokkal is próbálkozott, évenként-félévenként pedig ezeket feladva bevonult a klinikára. Egy időben (még a kilencvenes évek elején) megpróbálkozott a „samanizálással”, ahogyan ő mondta. Egy Belgiumban élő magyar származású táltos öngyógyító módszerét próbálta önmagára alkalmazni, amellyel a belga-magyar táltos egy tragédia után először önmagát ápolta, majd másokat is gyógyított.⁸⁷ Cumulusom is egy tragédia, egy sikertelen öngyilkossági kísérlete után próbálkozott vele, de úgy tudom, csak nagyon rövid ideig.

PÁLINKÓ-CHATEL: És ebben nekem is volt némi részem. Talán azt még tudnotok kell, hogy Zalai a kilencvenes évek közepétől egyre inkább átbillent a színházi rendezőségből a sámánságba. Nem csak ő, hanem maga a társulat is, hiszen gyakran visszavonultak cserkúti alkotóházukba,⁸⁸ ahol egyesültek a természettel, böjtöltek, meditáltak, doboltak, testileg és lelkileg izzadtak az indián mintára kialakított izzasztó kunyhóban, és ha minden jól ment, tűzön jártak.

⁸⁶ 1998-ban a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Pszichológiai Intézetében Szabó Csaba és Takács András kísérleti körülmények között próbálta meg modellezni a sámáni tudatállapot kialakulását és vizsgálni annak pszichológiai minőségét. (Sámánok és kultúrák. Szerk.: Hoppál Mihály, Szathmári Botond, Takács András. Bp. 2006. Gondolat)

⁸⁷ Az eljárást „a genetikus emlékezés hangjának” nevezte, és tisztelői szerint legsikeresebben talán éppen festészetében alkalmazta.

⁸⁸ Amelyet egy elhagyott vízimalomban alakítottak ki.

W. HORVÁTH: Ha jól emlékszem, valamennyien eléggé örült ötletnek tartottuk a Jézus-projekt samanizálását, Cumulus azonban roppant türelmesen és következetesen beetetett minket.

KAMARÁS: Engem – mint a regény olvasásának kutatóját⁸⁹ – rávett arra, hogy nézzem meg az Arvisura társulat *A Mester és Margarita* adaptációját. Ez nem esett nehezemre, hiszen vizsgálnom kellett a regény színpadi, rádiós és film-változatainak ismertségét és fogadtatását is. Zalaiék produkciója sokkal jobban megragadott⁹⁰, mint a többi hazai színházi változat, miközben, bevallom, semmiféle sámánságot nem éreztem benne.

TÓPARTI: Pedig talán éppen a sámánság ragadott meg. Egyébként velem is ez történhetett, hiszen én is láttam.

W. HORVÁTH: Engem bezzeg nem színházba cipelt el Cumulus, hanem a Budapest Club által szervezett Planetáris Tudatosság Világnapja rendezvényére, melyen ott volt Jane Goodall⁹¹ és még más prominens vendégek. „Hogy a francba csábulhat el egy ilyen helyre egy magadfajta tudós, akit olyan kérdések izgatnak, mint a gravitációt és a kvantummechanikát egyesítő fizikai nagy elmélet, a hipnózis kvantumfizikája és szerepelmélete”, kérdeztem Cumulust, de ekkor közbevágott: „És még sok egyéb, közöttük is eminensen Jézus, akit nem lehet hitbuzgalmi alapon felidézni. Mellesleg Zalai nem tartja magát táltosnak, legfeljebb táltos úton járónak.” Ezek után én lepődtem meg legjobban, hogy a Zalai vezette sámán-stílusú szertartás már a bevezető dobolással megfogott és meggyőzött.

PÁLINKÓ-CHATEL: Pontosabban?

⁸⁹ Én addig – mint eléggé földhözragadt olvasásstatistikus – műalkotások befogadását (vagyis hatását, értelmezését) nemigen (csak mellékesen) vizsgáltam, de Cumulus rábeszélésére és abban a reményben, hogy valóban közös munka lesz, melynek ő lesz az ihlető lelke, belevágtam ebbe is. És ez is rám maradt.

⁹⁰ Írtam is róla *A színjáték sem ég el* címmel (Pannonhalmi Szemle, 1994. 3. sz. 117-119. old.)

⁹¹ Primológus és antropológus.

W. HORVÁTH: Kidobolta belőlem az előítéletet, ami, ha jól tudom, jelentős mértékben racionális dolog.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mi meg Consiliával – vagyis egy hívő, egy hitetlen – kérésedre egy cserkúti lelkigyakorlaton vettünk részt. Doboltunk, meditáltunk, izzadtunk, énekeltük, hogy „Minden Lélek, minden Élet, minden lélegzetvétellel felolvad a világ”, meg hogy „Namotasso bhagavato araható samma sambudhassa”.⁹²

HABÁN: A legkülönösebb talán a *Jöjj, boldog idők dalnoka* című ének volt, amelynek a végén – ebben a közegben váratlanul – Jézus szól hozzánk: „Én vagyok az út, az igazság és az élet”. A legvégén pedig átmentünk a parázson.

PÁLINKÓ-CHATEL: Szinte mindenki, talán csak én nem.

TÓPARTI: Elvből?

PÁLINKÓ-CHATEL (*hüvelyk- és nagyujját összecsettinté*⁹³) Nem! Gyávaságból. Gögből. Hitetlenségből.

HABÁN: Aki kellőképpen felkészült, az egy három-négy méter hosszú parázsszőnyegen mehetett át egyetlen lélegzetel, két vele együtt lélegző segítő támogatásával. Az volt leginkább döbbenetes, hogy mennyire egyszerű az egész. Talán majd így megyünk át a halálba is, ha megfelelőképpen felkészültünk, meséltem Cumulusnak. Bár ezt talán mégsem kellett volna. De erről majd később.

W. HORVÁTH: Mindezek után egyhangúlag Zalai és az Arvisura társulat mellett döntöttünk. Mint az együttes egykori tagját, Magdit kértem meg, hogy segítsen Cumulusnak.

PÁLINKÓ-CHATEL: Cumulus mindent rábízott Zalaira, minössze öt feltétele volt, de ezt is javaslatként adta elő, és Zalai csaknem mindegyiket elfogadta: 1) legyen a darab címe *Megvendégelés*; 2) bármelyik evangéliumi szöveg szerepelhet, de

⁹² „Üdvözlöm az Áldott Embert, aki saját gyakorlásának eredményeként teljesen megvilágosodott, minden tudati leplet eltávolított, tudja az igaz tudást és aszerint cselekszik”. Egy ősi buddhista alapima páli nyelven, ezzel kezdődik a délkelet ázsiai théraváda buddhista országokban szinte minden vallási esemény.

⁹³ Amikor ideges volt, mindig ezt csinálta.

hangozzék el a „ti adjatok nekik enni” és a „van itt egy fiú”; 3) Wolfné is szerepeljen benne⁹⁴; 4) saját színészein kívül szerepeltessen egy népszerű és mély vallásosságáról is ismert színészt; 5) a zenei elemek közé emeljen be meditatív, sokszor ismételhető, a táltosi liturgiához is közelálló taizéi énekeket. Mindössze két dologban nem tudtunk megegyezni. Egyfelől abban, hogy videofelvételt készíthessünk, másfelől abban, hogy minden nézőre felszereljünk egy-egy chipet, melyek az agyhullámok letapogatásával jelezhetnék, hogy kiben mennyire alakult ki a debreceni pszichológusok által definiált sámáni tudatállapot. Chipekkel kontrollált és korlátozott közönséget nem tud megbűvölni, jelentette ki Zalai.

W. HORVÁTH: Aki még egyszer leszögezte, hogy nem tartja magát sámánnak. Mellesleg megjegyzem, minket ez már egyáltalán nem zavart volna.

KAMARÁS: Chipek helyett tehát megint maradtak a megfigyelők és a kérdezőbiztosok. És ez alkalommal, vagyis a harmadik rekonstrukción, 2003 első júniusi szombatján (vagyis körülbelül egy évvel a második rekonstrukció után), ha jól tudom, mindannyian ott voltunk mi is.

TÓPARTI: Tudjuk, hogy hányan jelentek meg összesen?

KAMARÁS: Majdnem ezren, ami azért éppen egy léptékkal kisebb tömeg, mint az eredeti esemény. (És az első rekonstrukció közönsége.) Ez természetesen megkérdőjelezi a rekonstrukció hitelességét. Egyébként többen nem is fértünk volna el rendesen.

TÓPARTI: Jézusnak nem kell tízezres tömeg a csodához. Csak azt ne kérdezd, kérlek, hogy „Egy valódi Jézus nem kell a csodához?”.

PÁLINKÓ-CHATEL: Jézusnak Eperjes Károlyt választotta ki Zalai, aki akkor már rendszeres vendége volt különböző, számomra nem túl megnyerő vallási összejöveteleeknek, ahol tanúságot tett megtéréséről, hitéről.

⁹⁴ Vagyis Örkény *Trilla* című egypercesének Wolfnéja.

W. HORVÁTH: És persze pártállásáról.

TÓPARTI: Mindkettőtől tartottunk, de a dolog a lehető legjobban sült el azzal, hogy Zalai, talán élete egyik legzszeniálisabb rendezői húzásaként, végül is nem Jézus, hanem Wolfné szerepét adta Eperjesnek, aki őt tízszer olyan jól játszotta el, mint Széchenyit.

KAMARÁS: Az ezer nézőből két-háromszázan lehettek Zalai egymást átfedő színházi és táltosi köreiből, s legalább kétszázan voltak különböző katolikus lelkiségi mozgalmak főleg fiatal tagjai közül.

HABÁN: Akiknek megszervezésében Caritas nővérünk játszott főszerepet.

KAMARÁS: Aztán lehettek vagy százan a közeli faluból és a környékről, végül pedig három-négyszázan lehettek, akik a színházi vonalon, vagyis a jegyirodákban vagy más szervezésben szerezhettek jegyet. A színhely, a pilisszentléleki kolostorrom, e célra való használatát a pilismaróti plébános, a későbbi váci püspök engedélyezte.

W. HORVÁTH: Akit természetesen meghívtam erre az összejövetelre. Érkezését minden percben várhatjuk. Sőt, mintha már látnám is jönni őket az erdő felől.

(megszakítjuk a Consiliumot, s megvárjuk a püspököt)

PÜSPÖK⁹⁵: Adjon isten, jó napot, nem vagyunk mi vén papok (engem kivéve), gyalog jöttünk, mert siettünk. Dicséretesék a Jézus Krisztus!

TÓPARTI: Mindörökké ámen!

PÜSPÖK: Üdvözlét, nővér! Szervusz, Genezáreti atya! Annak idején Cumulus barátunk, Isten tartsa meg ott, ahol van éppen, így mutatott be téged. Magammal hoztam két kispá-

⁹⁵ Arra kért, ne nevezzük nevén a kutatási jelentésben, még akkor sem, ha csak a Conduct-Survey Company vezetése olvassa, ugyanis itt olyan kérdések kerülhetnek szóba, amelyek egyházi szempontból eléggé kényesek lehetnek, márpedig az ő életében (és talán az egyház életében is) ezek az események igen fontosak voltak, és körünkben egészen őszintén szeretne megszólalni. Szólíthatjuk keresztnévén (ezt Miklóusra változtattam), de a jelentésben egyszerűen csak püspöknek nevezzük.

punkat ⁹⁶. Ha megígérik, hogy nem botránkoznak, itt maradhatnak?

(A püspök már mindannyiunkra emlékezik a harmadik és negyedik rekonstrukcióról, mindenkire van egy-két kedves szava, Tóparti pedig sorra bemutatja a kispapoknak a Consilium tagjait.)

TÓPARTI: Éppen ott tartottunk, hogy nem mi kértünk tőled engedélyt a helyszínhez, hanem Zalai.

PÜSPÖK: Máris lebuktattál volna, ha ezt már nem meséltem volna el fiatal barátaimnak. Igen, akkor már negyedik éve ott (a pilisszentléleki kolostorrom területén) tartották a Zalai-féle doboló sámának évi legnagyobb ünnepüket, ráadásul éppen Nagyboldogasszony napján. Na jó, bevallom, előtte megnéztem az eseményt (vagyis hát a szertartást) egy videofelvételről, és egészében véve érdekesnek és ártalmatlannak találtam. Passz. Tudják-e a szociológus urak (*Tópartira és Kamarásra néz*), hogy a csoport tagjainak harmada több-kevesebb rendszerességgel gyakorló keresztény, többségükben katolikus? Ők, vagyis a doboló sámának ugyanis megengedik a kettős tagságot. *(Az egyik kispap kezét feltéve jelentkezik.)* Kitalálhatom a kérdést? Válaszom: mi még nem! *(A kispapok megnyugodva bólogatnak.)*

HABÁN: Ha jól tudom, már az első alkalommal is ott volt püspök úr.

PÜSPÖK: Igen. A tömegben. Amúgy, elnézést, szívesen lennék a Consilium tagjai számára Miklós, méghozzá „atya” nélkül. Consilia, Magdolna, Tibor és István, megszavazzátok?

W. HORVÁTH: Mint egykori piarista diák kérem, hogy vegyünk jegyzőkönyvbe! Akkor, javaslom, próbáljuk minél pontosabban összeszedni, mi is történt a harmadik rekonstrukción. A gyülekezés alatt halk zene szólt, amelyben már természetesen komolyabb szerepet kapott a dobolás, mindez azonban nem zavarta a halk beszédet. Emlékeztek, nem volt színpad, vagyis a megmaradt romok alkották a színpadot, a közönség

⁹⁶ Hasonló okokból ők majd „egyik kispap” és „másik kispap” néven szerepelnek.

pedig felülről letekintve körbeülte ezt az arénát, ahol talán hangosításra sem lett volna szükség.

PÜSPÖK: A következő alkalommal már nem is volt.

W. HORVÁTH: Kérlek, Miklós, ne szaladjunk előre, ugyanis ez most a harmadik rekonstrukciónak a rekonstrukciója.

KAMARÁS: Amikor mindenki elfoglalta a helyét, hirtelen erős írógépkattogás hangzott föl, olyan erősen, mintha géppuskáztak volna.

W. HORVÁTH: Sokan annak is vélték. És akkor a következő pillanatban felhördült a közönség, mert a színtér közepén Eperjes Károly ült mint gépíró. Mint Wolfné.

PÁLINKÓ-CHATEL: De nem volt nőnek maszkírozva, nem volt női ruhában, mégis mindenki tudta, ez az ember gépíró-nő, adminisztrátor, legfeljebb titkárnő.

HABÁN: De nem valami csinibaba, hanem egy testileg-lelkileg kiszikkadt, lestrapált idősödő özvegyasszony, kizsákmányolt munkagép. Aztán elhalkult az írógépzaj, és Eperjes elkezdte: „Kicsavarja a papírt. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót. Ír. Kicsavarja a papírt. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót. Ír. Kicsavarja a papírt. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót. Ír. Kicsavarja a papírt. Húsz éve van a vállalatnál. Hideget ebédel. Egyedül lakik. Wolfnének hívják. Jegyezzük meg: Wolfné, Wolfné, Wolfné”, és újra előlről, aztán végestelen végig. Meddig?

KAMARÁS: Majdnem húsz percig.

PÁLINKÓ-CHATEL: Tíz percig egy pisszenés sem volt, utána még néhány percig sikerült csendre inteni a mocorgókat. De utána egyre erősödött a zúgás.

PÁLINKÓ-CHATEL: És ez nem annyira a tiltakozás, mint a szenvedés hangja volt. „Ez tiszta örület”, „Ezt nem lehet kibírni”, de azt is hallottam, hogy „Legalább látjátok, ezt kell nekem is naponta kibírni”, „Csak hallja meg mindenki!”, „Nekem már hasogat a fejem”, „Nekem a szívem”.

HABÁN: Néhányan gyógyszert vettek be, mint a Saridon-reklámban, amikor az óvodai ünnepségen nem bírják elviselni

a szülők a tiszteletükre szolgáló, szívből jövő, de fülsértően hamis zenebonát.

KAMARÁS: Én egy Quarelint vettem be, de én attól szorongtam, hogy a közönség nem fogja sokáig bírni, feláll és hazamegy.

TÓPARTI: Zalai kliensei bírták legjobban, és ezt, azt hiszem, az interjúk is igazolták. Legkevésbé talán a helyi lakosok, akik valami igazi szép szabadtéri színházat vártak.

HABÁN: Aztán jött a megkönnyebbülés. Eperjes abbahagyta, a zakatolás elhalkult, de azért halkan megmaradt, s felhangzott a romok mögül a taizéi ének (*énekli*) „Bizakodjatok, jó az Úr, jósága éltet”. (*Tóparti, a Püspök és a kispapok vele éneklík*) Ezt is többször, sokszor, mindaddig, amíg az apostolok és Jézus lassan bejöttek.

PÁLINKÓ-CHATEL: Jézus fehérben volt, Zalai egyik színésze alakította, de az apostolok civilben voltak, csak egy „A” betűs karszalag és a kitűzők jelezték, hogy ők az apostolok. Jóval többen voltak, mint tizenketten, de mind férfiak, s a kitűzőkön a „Péter apostol”, „János apostol”, „Fülöp apostol”, „Jakab apostol”, „András apostol” mellett „Attila apostol”, „Botond apostol”, „Gergő apostol” is szerepelt. Ezt persze csak akkor tudtuk kibetűzni, amikor később közénk jöttek.

HABÁN: Az apostolok körbevették Jézust. Szinte óvták a tömegtől, s a zárt körben sutyorogtak vele.

Jézus azonban fejét csóválva félretolta őket, és egészen az első sorokig lépett. Az apostolok féltékenyen követték, de amikor Jézus megszólalt (*a nézők megtapsolták*), megadták magukat. És ekkor jött a szentbeszéd.

TÓPARTI: A hegyi beszéd. Szépen, érthetően, gondolkodva, mintha nem fejből mondaná, hanem ott találná ki Jézus. Ez biztos, hogy tovább tartott, mint húsz percig, de ezt csendben hallgattuk. (*Vagyis néha taps szakította meg, keresztyeik és jelvényeik alapján katolikus lelkiségi mozgalmak tagjai lehettek.*) András apostolnál szakadt el a cérna leghamarább.

PÁLINKÓ-CHATEL: De amikor megszólalt, hogy „A vidék elhagyatott, s már késő van. Bocsásd el őket, hogy elmehessenek a környék tanyáira és falvaiba ennivalót venni”, a tömegben sokan fellélegeztünk. Felhangzott az általunk várva várt „ti adjatok nekik enni!”, majd a „van itt egy fiú” helyett a „van itt egy asszony”.

HABÁN: Amire Cumulus annyira megszorította a kezemet, hogy felsikítottam, ő meg a fülembe kiabálta: „Istenem! Beletrafált!”. Jézus intett, és ekkor két tanítvány odavezette Wolfnét, vagyis Eperjest, aki annyira Wolfné volt, hogy most én martam bele Cumulus karjába azzal, hogy „Jézusom”. És ott állt Wolfné, mint egy nagy rakás szerencsétlenség, de aztán mégis feltalálta magát, s odanyújtotta szatyrát Jézusnak, hogy kivehessék belőle az öt kenyeret és a két halat. Ami ezután történt, azt nehezen tudom elmondani.

W. HORVÁTH: Jézus belenyúlt a szatyorba, és egy fehér szalagot húzott ki, pontosabban a végét, s odaadta egy tanítványnak, ő aztán húzta tovább, és folyt, ömlött a táskából a szalag a végtelenségig. Már tucatnyi tanítvány fogta, aztán mentek vele a tömegbe, és vagy valami furfangos koreográfiával vagy roppant ügyes rögtönzéssel, behálózták, beszótták, összeszótták ezzel a több száz méteres szalaggal az egész tömeget.

KAMARÁS: Egyszerűen nem lehetett kibújni belőle.

TÓPARTI: Amikor kiürült a szatyor, Jézus megáldotta és elbocsátotta Wolfnét, aki eltűnt, talán a tömegben. Jézus ekkor megáldotta a tömeget, amire az apostolok belenyúltak tarisznyáikba, s a körülöttük állókkal megosztották elemőzsiájukat, azt, ami éppen volt nekik. Én egy fél lángost kaptam.

HABÁN: Én egy banánt.

PÁLINKÓ-CHATEL: Én sajtos tallért.

W. HORVÁTH: Én stílszerűen egy szardíniás szendvicset.

PÜSPÖK: Én meg egy rágógumit.

KAMARÁS: Kezdt oldódni a hangulat, a nézők még figyelték Jézust, és csak azután szóltak egymáshoz, amikor Jézus lassan indult elfele, a hegy felé. Ekkor azonban fehérruhás angyalok jelentek meg.

W. HORVÁTH: Álomszép leányzók, feltehetően a színtársulat és a sámáncsoport hölgytagjai. Miután gyönyörű szép mozdulatokkal feltekerték a fehér szalagot, nagy bánatomra engem is tejjel kínáltak.

HABÁN: Ami pedig, mint azt mi már Magdival megtudtuk Cserkúton, a sámán szertartások végén felkínált rituális ital.

PÁLINKÓ-CHATEL: Eközben Wolfné visszaült az írógép mellé, már egy egészen más, lehet mondani, egy megváltott Wolfné, és írni kezdett, amit a, legalábbis látszólag, közösségé formált közönség egy kivetítőn olvashatott: „Bizakodjatok, jó az Úr, jósága éltet”.

HABÁN: Ez is taizéi, vagyis egy ökumenikus keresztény dal. Amikor már vagy tucatszor leírta, az apostolok énekelni kezdték, majd pedig velük együtt sokan a tömegből.

W. HORVÁTH: Szerintem ennyi volt.

KAMARÁS: És ekkor munkához láttak kérdezőbiztosaink. Akik megadták nekik a címüket, elérhetőségüket, azokat később keresték meg (velük lehetett komolyabb interjút készíteni), a többieket helyben kérdezték ki. Ez esetben a minta reprezentativitása alig-alig értékelhető.

TÓPARTI: Nem viszed túlzásba ezt a módszertani rigorozitást?

PÁLINKÓ-CHATEL: Ugyan már, Laci, nem látod, hogy ez is aszkézis?

KAMARÁS: Dehogysis. Egyszerűen ehhez értek igazán, és ezt is nagymértékben Cumulusnak köszönhetem. Hogy egy ideje, mint irodalom- és újabban vallásszociológusként is ismernek, az annak a következménye, hogy kötelességemnek éreztem Cumulus félbehagyott kutatásaiból, sok esetben csak rögtönzéseiből, ötleteiből, hogy őt idézzem, „menteni, ami menthető”. Amit lehetett, ez esetben is megtettem, tessék, tekintsétek

át! Mindenképpen vegyétek számításba azt is, hogy az újsámán vonzaskörbe tartozók döntő többsége, a belsődlegesen vallásos és a nem vallásos csoportok kétharmada, a külsődlegesen vallásos csoporthoz tartozóknak pedig csak a fele diplomás. Az életkort és a nő-férfi arányt tekintve szerencsére már nem akkorák az eltérések, hogy teljességgel kétségessé tegyék a csak nagyon-nagyon óvatosan kezelhető eredményeket.⁹⁷ Először a harmadik rekonstrukció, a színmű fogadtatását bemutató táblázatot nézzétek meg!

TÓPARTI: Először is megállapítható, hogy ez alkalommal pozitívabb volt a produkció, vagyis a rekonstrukció fogadtatása.

KAMARÁS: Vigyázat, mind az alap-, mind a mintasokaság jelentős mértékben eltért. Ezt a négy csoportot sem együtt, sem egyenként nem lehet összevetni a bűvészműtatvány nézőivel, csak őket magukat egymással, szem előtt tartva, hogy ezek nagyon kicsi, és csak alig-alig reprezentatív minták.

TÓPARTI: A kétféle vallásosságot képviselő csoport eléggé eltérő viselkedése számomra kisebb fajta szenzáció.

PÁLINKÓ-CHATEL: És az is figyelemre méltó, hogy az újsamanizmus körébe tartozók és a nem vallásosak is pozitívabban fogadták a produkciót, mint a külsődlegesen vallásosak. *(Kis szünetet kér, hogy a vendégeknek elmagyarázhassa az intrinsic és extrinsic vallásosság kategóriáit.)*

⁹⁷ A belsődlegesen vallásos csoporthoz tartozók átlagéletkora a legalacsonyabb (26), a külsődlegesen vallásosaké a legmagasabb (42), a nők aránya belsődlegesen vallásos csoportban a legnagyobb (63), és az újsámán (45) és a nem vallásos (43) csoportokban a legkisebb. A kétféle vallásosságot Rokeach és Allport tesztjeivel mértük.

4. táblázat: a harmadik rekonstrukció (a színmű) fogadtatása

Milyen érzéseket váltott ki önből? ♣ = 5% ♣ = 1%	az újsamanizmus vonzásokörébe ⁹⁸ tartozók (42 fő) százaléka	külsőlegesen vallásos keresztény hívők (36 fő) százaléka	belsőlegesen vallásos keresztény hívők (26 fő) százaléka	nem vallásosak (38 fő) százaléka
negatív érzések				
♣ ultramodernkedés, blöffölés	♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣	♣♣♣
♣ megbotráncoztatta a hívőket	♣	♣♣♣	♣	—
♣ unalmas volt	—	♣♣♣	♣	♣♣
♣ nem volt hiteles	♣	♣♣♣	♣♣	♣
♣ Eperjesnek kellett volna Jézus szerepét adni	♣♣	♣♣♣♣	♣♣	♣♣♣♣
♣ egyéb	♣♣	♣♣	♣	♣
összesen	11 %	28 %	9 %	14 %
pozitív érzések				
♣ jól szórakozott	♣♣	♣♣♣♣	♣♣	♣♣♣
♣ elgondolkodtatta	♣♣♣♣♣♣	♣♣	♣♣♣♣♣♣	♣♣♣♣
♣ megfogta, meghatotta	♣♣♣♣♣♣	♣♣♣	♣♣	♣♣♣♣
♣ katartikus élmény volt	♣♣♣♣♣♣	♣♣♣♣♣♣	♣♣♣♣♣♣	♣♣♣
♣ megerősítette hitében		♣♣♣♣	♣♣♣♣	♣
♣ egyéb	♣♣♣♣	♣♣♣	♣♣♣	♣♣
összesen	82 %	57 %	78 %	72 %
ambivalens érzések				
♣ a műfaj nem volt egyértelmű ⁹⁹	♣♣♣	♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣

⁹⁸ Közülük nem mindenki tagja különböző újsámán csoportoknak, egyharmaduk szimpatizáns és alkalmi vendég, egynegyedük keresztény egyházaknak is tagja.

⁹⁹ Tipikus válaszok: „A színház és a szertartás határán”, „a sámáni és a keresztény szertartás keveréke”, „ügyes missziós trükk”.

☞ bizonytalan, összezavarodott	↑↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑↑	↑↑↑
☞ egyéb		↑	↑	↑
összesen	7 %	15 %	13 %	14 %
mindösszesen	100 %	100 %	100 %	100 %

KAMARÁS: És most következik a színmű értelmezését érzékeltető táblázat.

5. táblázat: a harmadik rekonstrukció (a színmű) értelmezése

Őn szerint mi volt ez? Őn szerint mi történt? ¹⁰⁰ ↑ = 5% ↑ = 1%	az újsamanizmus vonzásokörébe ¹⁰¹ tartozók (42 fő) százaléka	külsőlegesen vallásos keresztény hívők (36 fő) százaléka	belsőlegesen vallásos keresztény hívők (26 fő) százaléka	nem vallásosak (38 fő) százaléka
rendhagyó színelőadás	↑↑↑↑↑↑↑	↑↑↑↑↑↑↑↑↑	↑↑↑↑↑↑	↑↑↑↑↑↑↑↑↑
nagyhatású színelőadás	↑↑↑↑↑↑↑↑↑	↑↑↑↑	↑↑↑↑↑↑↑↑↑	↑↑↑↑↑↑
misztériumjáték	↑↑↑↑	↑↑↑↑	↑↑↑↑↑↑↑	↑
egy tipikus Arvisura produkció	↑↑↑↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑↑
sámán-szertartás	↑↑↑	↑	—	↑↑↑
evangelizáció	↑	↑↑↑↑↑	↑↑	↑↑
Biblia-dráma	↑	↑↑↑↑	↑↑	↑
pszichológiai kísérlet	↑	↑	—	↑↑↑
happening	—	↑	↑↑↑	↑↑↑↑
egyéb	↑↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑
összesen	100 %	100 %	100 %	100 %

¹⁰⁰ A két kérdésre adott válaszok annyira hasonlóak voltak, hogy célszerűnek láttam együttesen kezelni őket. (A kérdezettek közel 40 százaléka már nem válaszolt a második kérdésre, mondván, hogy erre már az első kérdésre adott válaszukban feleltek.)

¹⁰¹ Közülük nem mindenki tagja különböző újsámán csoportoknak, egyharmaduk szimpatizáns és alkalmi vendég, egynegyedük keresztény egyháznak is tagja.

W. HORVÁTH: Érthető, hogy az újsámánok hatoda sámánszertartást, a belsődlegesen vallásosak negyede pedig misztériumjátékot látott a produkcióban, vagyis a rekonstrukcióban.

PÁLINKÓ-CHATEL: És természetesen az újsámán vonzaskörbe tartozók nézték leginkább úgy, mint tipikus Arvisura-produkciót.

KAMARÁS: Ami viszont határeset a művészetnek és a sámánságnak.

PÜSPÖK: Ha belegondolok, az is érdekes adat, legalábbis számomra, hogy a külsődlegesen vallásosak közül minden tizediknek ez az alkalom evangelizáció volt, amit én nagyon pozitívan értékelek, ugyanis ez azt is jelentheti, hogy eléggé sokan elfogadnák az evangelizációnak ezt a formáját.

TÓPARTI: Ehhez hozzáadhatjuk a produkciót misztériumjátéknak és Biblia-drámának értelmezők arányát is. És ez a három kategória együtt mindkét vallásos csoportban eléri a 25 százalékot.

W. HORVÁTH: Úgy gondolom, ez már olyan viselkedésszociológiai eredmény, amit már le lehet tenni Burke úr asztalára.

KAMARÁS: Nem akarok ünneprontó lenni, de, Cumulus szóhasználatával élve, ennek csak a nyaka véres. Nem is csak a kis minták miatt, hanem azért, mert nem számoltunk egy olyan magyarázó tényezővel, amelynek a szerepe az ilyen függő változó (vagyis magyarázandó, okozati tényező) esetén, mint egy művészi alkotás hatása, igen számottevő lehet.

PÜSPÖK: Elnézést, mint afféle be nem avatottak mi ezt kevéssé értjük.

TÓPARTI: Arra gondol Kamarás Pista barátom, hogy van valami, ami erőteljesebben befolyásolja egy művészi alkotás (és ezt mégis leginkább annak kell tekintenünk) befogadását (vagyis hatását, értelmezését etcetera), mint a világnézet.

HABÁN: Az élettapasztalat?

PÁLINKÓ-CHATEL: És nyilván a személyiség is.

KAMARÁS: Nyilvánvalóan, de talán még inkább az ízlés, amiben benne foglaltatik a művészethez való viszonyunk, a

művészi alkotások nyelvének ismerete, olvasottságunk. Amikor Cumulusszal a *Stalker* című Tarkovszkij-film befogadását vizsgáltuk különböző világnézetű befogadók körében, azt tapasztaltuk, hogy a film fogadtatásában és értékelésében, valamint a hatásában jóval nagyobb szerepet játszik (másképpen fogalmazva erősebb magyarázó tényező) az ízlés, mint a világnézet¹⁰², amelynek a szerepe, hatása csak a mű értelmezésében mutatkozik valamivel erősebbnek.¹⁰³ És ha bebizonyosodna az, hogy az újsámán körbe tartozók vagy a belsőlegesen vallásosak¹⁰⁴ ízlése – egyszerűen fogalmazva – fejlettebb, mint a művet leginkább tartózkodóan fogadó külsőlegesen vallásosaké, akkor máris kútba esett az általad vélt viselkedésszociológiai hozadék.

W. HORVÁTH (*a vendégekhez fordul*): Utálatos figura ez a Kamarás Pista, ugye? De hát éppen ezért fizetjük, vagyis inkább becsüljük őt.

TÓPARTI: És vajon hogyan kommentálta ezeket az eredményeket Cumulus?

KAMARÁS: Általában rám hagyta azt, amit én gondoltam. Őt ugyanis már a következő lépés foglalkoztatta, és mintha jobban érdekelték volna maguk a történések, és azok megkomponálása, mint hatásuk egzakt vizsgálata, ami egyre inkább rám maradt. Amikor a minták reprezentativitását, összehasonlíthatóságát és az alkalmazandó matematikai eljárásokat szóba hoztam, szórakozottan hallgatta, rám hagyta, vagy figyelmeztetett: „az eszköz sem szentesíti a célt, hapsikám!”

¹⁰² Vagy az életkor és a nemi hovatartozás.

¹⁰³ Ennek a kutatásnak a befejezése is rám maradt. (Kamarás István: *Zónák és átlépők*. Bp. 1989. Vita.)

¹⁰⁴ Akiknek iskolai végzettsége magasabb, mint a művet leginkább elutasító külsőlegesen vallásosaké.

6.2. A negyedik rekonstrukció: az ökumenikus áhítat

W. HORVÁTH: Amikor a következő lépés, vagyis a negyedik rekonstrukció szóba került, jó nagyot vitatkoztunk Cumulusszal. Talán utoljára, mert később már ilyen vitákba nem bocsátkozott, csak vizionált valamit, s ránk hagyta a kivitelezést, a mérést és az értelmezést. Először arra gondolt, hogy ugyanezt az Arvisura-produkciót hirdessük meg kifejezetten vallásos programként, lelkigyakorlatként.

TÓPARTI: Végül is az „áhítat” terminusnál maradtunk.

KAMARÁS: Én azt az álláspontot képviseltem, hogy ennek csak akkor lenne értelme, csak akkor lenne elfogadható tudományos bizonyítéknak, ha még egyszer megismételnénk ugyanezt színielőadásként, majd egy ugyanilyen összetételű közönségnek áhítatként, és mindkét alkalommal az ízlést is vizsgálnánk. Egy másik lehetőség: ugyanezt a közönséget két különböző produkcióval tesztelni.

Végül én is belementem abba a kompromisszumos megoldásba, hogy rendezzük meg az áhítat-változatot egy nagyjából hasonló összetételű (de természetesen másokból álló) közönség előtt.

PÜSPÖK: Ebbe engem is beavattatok, vagyis Cumulus, aki-ről képtelen voltam és vagyok máig is elhinni, hogy valóban agnosztikus.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mert mindenáron nyerni akarsz, Miklós! Megnyerni Cumulust az anyaszentegyháznak! De ő a miénk, agnosztikusoké. *(A kispapok eléggé ijedten néznek püspökükre.)*

PÜSPÖK *(fejét csóválja)*: Ezek szerint ti, agnosztikusok sem vagytok különbek nálunk. A lényegre térve: Cumulus megkért, hogy az áhítatnak hirdetett változatban legyek én Jézus, és ezt már, mondta, Zalaival is megbeszélte. Zalai csak azt kötötte ki, hogy az evangéliumok szövegeihez egy jottányit sem tehetek hozzá. Megjegyzem, nem is akartam volna, ha el-

vállaltam volna, de nem vállaltam, annak ellenére, hogy értettem Cumulus szándékát. Egy másik felekezet lelkészét javasoltam, és konkrét javaslatot is tettem református, evangélikus, ortodox és baptista lelkész ismerőseimre. A döntést Cumulus Zalaira bízta. Én meg besegítettem a szervezésbe. Mint az esztergomi szeminárium spirituálisa kötelezővé tettem hat szeminárium kispapjainak, és majdnem száz apáca novíciusként a részvételt. Végül is fele-fele arányban kábé százan jöttek el. Ja igen, halálos bűn terhe mellett köteleztem őket arra, hogy majd gondosan töltsék ki a kérdőíveteket.

KAMARÁS: És ez csodák csodájára meg is történt. Talán emlékeztek, ez alkalommal megpróbáltunk minden résztvevővel kérdőívet kitöltetni, s közülük minden ötödikkel interjút készíteni. Ez alkalommal ugyanis csak négyszázan vehettek részt, ugyanis Zalai azt találta ki, hogy ha a Megvendégelés az utolsó vacsora előképe, akkor alkalmazzuk a rituális étkezés alakzatát. A nézőközönség legyen asztalközösség, egy egyenlő szárú trapéz alakú asztalé, amelynek rövidebb oldalán ülnek majd Jézus és apostolai, a többi oldalon a nézők, középen pedig Wolfné, akit megint Eperjes alakított, ismét gázsi nélkül. Ne feledjelek emlékeztetni benneteket, hogy ez alkalommal is volt vagy ötven újsámán beütésű néző, aztán ötven református lelkész-növendék, a többiek pedig egyrészt lelkeségi mozgalmakhoz tartozó, mondhatnám, elit-katolikusok közül, másrészt ismét környékbeli egyszerűbb hívek közül kerültek ki.

PÜSPÖK: És, ha jól sejtem, ti az egyszerű híveket tippeltétek külsődlegesen, a lelkeségi mozgalomhoz tartozókat pedig belsődlegesen vallásosnak.

TÓPARTI: Én a magam részéről nem egészen, ugyanis ezekkel a tesztekkel akkor már százakat megvizsgáltam, és a viszonylag egyszerű falusi híveim között is szép számmal találtam belsődlegesen vallásost, de azért ilyenfajta tendenciával jogosan számolhattunk.

KAMARÁS: Ami hozzávetőlegesen hetven százalékosan be is jött. Ne feledkezzünk meg az időpontról: 2003 októberének második szombatján került sor a negyedik rekonstrukcióra.

HABÁN: Ez alkalommal titeket is megjelentünk Cumulusszal, ugyanis minden ötödik-hatodik részvevőt megkértük arra, hogy kenyeret, halat és bort hozzanak magukkal, vagy a három közül valamelyiket. Ez az én ötletem volt.

PÜSPÖK: És bizony ez sem semmi, Consilia nővér!

W. HORVÁTH: Ha jól emlékszem, egészen Jézus megjelenéséig ugyanúgy ment minden, mint az előző alkalommal.

TÓPARTI: Azért nem egészen. Itt ugyanis szakrális céllal, szakrális térben folyt az esemény, továbbá nagy többségben keresztény hívők voltak jelen, akik sokkal fegyelmezettebben tűrték¹⁰⁵ Wolfné litániáját, és lelkesen énekelték a taizéi dalokat. Aztán persze jött a derült égből a lórúgás.

PÁLINKÓ-CHATEL: Vagyis Jézus. Én majdnem bepisiltem. Volt, aki felsikoltott, aki elsápadt, aki felkiáltott: „Jézusom!” vagy „Na, ne!”

W. HORVÁTH: Ugyanis Jézus, mint ahogyan javasoltad, Miklós, valóban egy baptista lelkész volt. Csakhogy fekete és nő. Egy amerikai baptista lelkésznő.

HABÁN: Te tudtad?

W. HORVÁTH: Én sem tudtam. Csak a repülőtéren tudtam meg. Mivel a negyedik rekonstrukció így volt meghirdetve, hogy *„Megvendégelés: ökumenikus áhítat”*, én is csak azzal számoltam, hogy a hölgy csupán egy illusztris vendég. Egy gyönyörű koromfekete arkangyal szállt le az égből, vagyis a gépről.

PÜSPÖK: Örült ötlet, de van benne logika. Habár, ha Jézus mint istenember, Istennek fiaként lépett be a történelembe, akkor a mi emberi logikánk szerint nem lenne logikus, hogy újraeljövelekor más, mondjuk női alakban jelenne meg. Igaz, ahhoz képest, hogy az egykoron valószínűleg fekete hajú fia-

¹⁰⁵ Ez alkalommal 32 percig.

talembert gyakorta vállára omló szőke hajú feminin édesjézusnak ábrázolják, amint kezében tartja jóságos szívét, szóval ehhez képest lehetne akár fekete nő is. De ez még, be kell valanom, nekem is sok és sokk volt. Mindazonáltal szívesen megölelném azt az illetőt, aki ezt kifundálta.

HABÁN: Tessék, Miklós, parancsoljon. Én voltam. Nem hiszi? Cumulus rendesen megölelt érte.

PÁLINKÓ-CHATEL: Megértheted: Miklós nem szokott apácákat ölelgetni.

PÜSPÖK: Valóban nem.

PÁLINKÓ-CHATEL: Főleg nem szemetes-nővért.

TÓPARTI: És nem a kispapjai előtt, püspököm!

(A kispapok rémülten-nevetve elfordítják a fejüket, a Püspök megvakarja a fejét, majd rendesen megöleli Consiliát, aki megcsókolja az arcát.)

HABÁN: Ez jólesett!

PÜSPÖK (*felszabadultan*): Ha nem esett volna jól, az bizony valóban bűnös cselekedet lett volna.

TÓPARTI: Akár a házasságban, ahogyan ezt jegyesoktatáson szoktam magyarázni.

HABÁN: Adjad, Uram, hogy jólessék, Jézus neve dicsértessék!

PÜSPÖK: Istenem, atyám, hová kerültünk? (*a kispapokhoz*) De csakazértis maradunk, tisztelendő urak!

HABÁN: Zalai is oda volt a gyönyörűségtől. Ha jól tudom, amerikai sámán barátait kérte meg, válasszák ki számára a legszebb baptista lelkésznőt.

W. HORVÁTH: Költségeit a CSC Data Processing fedezte, de küldetését összekötötte a magyarországi baptista egyház meglátogatásával.

PÁLINKÓ-CHATEL: És aztán Jézus megszólalt, szépen, érthetően, kedves akcentussal: „ti adjatok nekik enni!” És a „ti” után az apostolokra mutatott, a „nekik” után az asztal körül ülőkre. Erre többen felocsúdtak a sokkból, és jobb híján megtapsolták.

TÓPARTI: Ezután jött a hegyi beszéd, ezt Jézus fel-alá járva mondta angolul, eléggé halkán, tűnődve, maga elé.

W. HORVÁTH: Gyönyörű volt a járása, a hangja, mindene!

TÓPARTI: Az apostolok pedig felváltva tolmácsolták. Aztán következett Wolfné, de ezúttal nem szalag, hanem igazi hal és kenyér került elő a szatyrából. Jézus átvette, megáldotta, és odavitte a hozzá legközelebb ülőkhöz. Az apostolok követték a példáját, majd az általunk beavatottak is elővették az otthonról hozott kenyeret, halat és bort.

KAMARÁS: Ez alkalommal Jézus és tanítványai nem mentek el, ők is asztalhoz ültek. Mivel bor kevés volt, s kevesen mertek inni, jöhettek az angyalok is a tejjel. Majd megint Wolfné, vagyis a Wolfné által írt szöveg, a „Bizakodjatok, jó az Úr, jósága életet” éneklése zárta az áhítatot, pontosabban az éneklők Jézus általi megáldása.

PÁLINKÓ-CHATEL: Volt némi esélye annak, hogy Jézus, vagy még inkább Eperjes a legvégén átsétál a tűzön, de a jó szagú Úristen megóvott ettől. Azért használtam ezt a jelzőt, mert az asztalok között gyújtott áldozati tűzből, amelyen szerencsére senki sem akart átmenni, valami egészen különleges illat áradt. De lehet, hogy csak képzelődöm.

TÓPARTI: Erre nem emlékszem, de a befejeződni nem akaró ökumenikus piknik hangulatára igen. Amiből persze majdnem semmi sem jött át a kérdőíveken és az interjúkon. Érthetően a környékbeli, zömmel egyszerűbb hívek mentek el legelőször, és a sámánok legutoljára.

KAMARÁS: A dolog természeténél fogva valóban kevés csapódott le ebből a kérdőívekben és az interjúkban, de valamivel több mint eddig, amint azt a következő táblázatok is tanúsítják. Az első azt mutatja, hogy milyen a kapcsolatuk a művészettel és, hogy mi is történik szerintük.

W. HORVÁTH: Ha jól látom, a résztvevőknek több mint a felét elértük, ami azért nem semmi. Tudom, ebben plébános, rendfőnök, prefektus és fősámán egyaránt segítségünkre volt. Hát akkor, kérünk szakszerű magyarázatot.

KAMARÁS: Legalább ennyire érdekes lenne, legalábbis az én számomra, hogy ti mit láttok benne.

6. táblázat: a negyedik rekonstrukció (az ökumenikus áhítat) értelmezése

Ön szerint mi volt ez? Ön szerint mi történt? ¹⁰⁶ ♠ = 5% ♠ = 1%	az újsamanizmus vonzaskörébe ¹⁰⁷ tartozók (36 fő) százaléka	külsőlegesen vallásos (laikus) keresztény hívők (56 fő) százaléka	belsőlegesen vallásos (laikus) keresztény hívők (48 fő) százaléka	kisapok és apácanő-vendékek (66 fő) százaléka	református lelkészhallgatók (32 fő) százaléka
színjáték	♠♠♠♠	♠♠♠♠♠	♠♠	♠♠	♠♠♠♠
ökumenikus áhítat	♠♠♠♠♠♠	♠♠♠♠♠♠	♠♠♠♠♠♠♠♠♠♠♠♠	♠♠♠♠♠♠♠♠	♠♠♠♠♠♠
misztérium-játék	♠♠♠♠	♠♠♠♠♠	♠♠♠♠♠	♠♠♠	♠♠♠
egy tipikus Arvisura produkció	♠♠♠	—	—	—	—
rendhagyó keresztény szertartás	♠♠♠♠♠♠♠♠	♠♠♠♠♠	♠♠♠♠	♠♠♠♠♠♠	♠♠♠♠♠♠
sámán-szertartás	♠♠♠	—	—	♠	♠♠
evangelizáció, misszió	♠	♠	♠♠♠	♠♠	♠♠♠
Biblia-dráma	—	♠	♠♠	♠♠♠	♠♠
pszichológiai kísérlet	—	♠♠♠♠	—	♠♠	♠♠♠♠
provokáció, botrány	♠	♠♠♠♠♠	♠♠♠	♠♠♠♠	♠♠
egyéb	♠	♠♠	♠♠	♠♠	♠♠
összesen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
A művészettel való kapcsolat szorossága 1-5-ös skálán	4.2	3.2	3.9	3.6	3.4

¹⁰⁶ A két kérdésre adott válaszok annyira hasonlóak voltak, hogy célszerű volt együttesen kezelni őket. (Különb is a kérdezettek közel 60 százaléka már nem válaszolt a második kérdésre, mondván, már erre is megadták a választ az első kérdésre felelve.)

¹⁰⁷ Közülük nem mindenki tagja különböző újsámán csoportoknak, egyharmaduk szimpatizáns és alkalmi vendég, egynegyedük keresztény egyházaknak is tagja.

PÁLINKÓ-CHATEL: A kérdezettek harmada-fele annak élte meg, aminek hirdették: ökumenikus áhítatnak.

KAMARÁS: És akkor most nézzük meg, hogyan fogadták az ökumenikus áhítatot!

7. táblázat: a negyedik rekonstrukció (az ökumenikus áhítat) fogadtatása

Milyen érzéseket váltott ki önből?	az újsamánizmus vonzaskörébe tartozók (36 fő) százaléka	külsőlegesen vallásos (laikus) keresztény hívők (56 fő) százaléka	belsőlegesen vallásos (laikus) keresztény hívők (48 fő) százaléka	kisapok és apácánővendékek (66 fő) százaléka	református lelkész-hallgatók (32 fő) százaléka
♣ = 5% ♣ = 1%					
negatív érzések					
☞ ultramodernkedés, blöffölés	♣	♣	♣♣♣	♣	♣♣
☞ a fekete nő Jézus megbotránkoztatta	—	♣♣♣♣♣	♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣♣♣♣
☞ unalmas volt	♣	♣♣	—	♣♣	♣♣♣♣
☞ nem volt hiteles	♣	♣	♣	♣♣♣	♣♣
☞ Eperjesnek kellett volna Jézusnak lenni	—	♣♣♣	♣	♣♣	♣
☞ egyéb	♣♣♣	♣♣	♣	♣♣	♣♣
összesen	6 %	40 %	14 %	27 %	35 %
pozitív érzések					
☞ jól szórakozott	♣♣	♣♣♣	—	—	—
☞ elgondolkodtatta	♣♣♣♣♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣♣♣♣	♣♣♣♣♣♣♣
☞ meghatotta	♣♣♣♣♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣♣♣♣	♣♣♣♣♣♣	♣♣♣♣
☞ katartikus élmény	♣♣♣♣♣	♣♣♣	♣♣♣♣♣♣	♣♣	♣♣
☞ megerősítette hitében	♣♣	♣♣♣	♣♣♣♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣♣♣♣
☞ egyéb	♣♣♣	♣♣♣♣	♣♣♣	♣♣	♣♣♣
összesen	88 %	51 %	77 %	54 %	56 %

ambivalens érzések					
☞ a műfaj nem volt egyértelmű ¹⁰⁸	↑↑↑	↑	↑↑↑↑	↑↑↑↑	↑↑↑↑
☞ bizonytalan, össze-zavarodott	↑↑↑	↑↑↑↑	↑	↑	↑↑↑↑
☞ egyéb	—	—	—	—	↑
összesen	6 %	9 %	9 %	9 %	9 %
mindösszesen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

PÁLINKÓ-CHATEL: Másik észrevételem: legfogékonyabban talán az újsámának fogadták a dolgot, megelőzve a belsődle-
gesen vallásosakat is.

TÓPARTI: Szerintem ez a táblázat egy kincsesbánya. Kiol-
vasható belőle, hogy a fekete nőnemű Jézus okozta a legtöbb
ellenérzést. Feltehetően azok is a szokatlan Jézusra gondol-
hattak, akik szerint ultramodernkedés volt, amit láttak, vala-
mint azok is, akik Eperjest szerették volna Jézusnak. És e há-
rom válasz aránya a külsődlegesen vallásosaknál összesen
eléri az egyharmadot, de nem többet.

PÜSPÖK: Engem nagyon kellemesen lepett meg a klerikus-
növényedékek nyitottsága.

HABÁN: Ez azonban elsősorban főképpen az apáca-növen-
dékeknek köszönhető.

(A két kispap felpattan)

PÜSPÖK: Mondja ezt egy, hogy meg ne sértsem, egy kleriko-
feminista.

KAMARÁS: Nem! Consilia-nővér tőlem tudja ezt. Ha férfiak-
ra és nőkre bontjuk a csoportot, amit megtettem, eléggé egy-
értelművé válik, hogy az apácákat, érthetőn, fele annyira za-
varta a fekete nő Jézus.

¹⁰⁸ Tipikus válaszok: „A színház és a szertartás határán”, „a sámáni és a keresz-
tény szertartás keveréke”, „ügyes missziós trükk”.

TÓPARTI: Érthetően? Szerintem egy hagyományos apáca egy férfi külsejű Jézusba szerelmes. Nem merem folytatni... Pedig a kisatyák talán szeretnék.

KAMARÁS: Ehhez azért két dolgot hozzá kell tenni. Egyrészt a minta még mindig eléggé kicsi. Másrészt az apácánövendékek művészetekkel való kapcsolata bensőségesebbnek bizonyult, mint a férfi klerikus-növendékeké.

PÜSPÖK: Akik ma este is a meccset (ez a jobbik eset) vagy a krimi nézik.

MINDKÉT KISPAP (*egymás szavába vágva*): És közben a bűnről elmélkedünk.

PÜSPÖK: Az igazi művészet is tele van bűnökkel, sőt gyilkosságokkal is, elég csak a *Bánk bán*-ra, a *Hamlet*-re vagy *A legyek urá*-ra gondolni. Maguknak mit ad fel penitenciának a lelkiatyjuk? Talán öt Miatyánkot?

MINDKÉT KISPAP: És öt Üdvözlégyet.

PÜSPÖK: Én az általam említett műveket is feladnám megnézésre, elolvasásra.

EGYIK KISPAP: Egyébként mi is ott voltunk az áhítaton.

MÁSIK KISPAP: És mi is rontottuk a katolikus klerikus-növendékek átlagát.

KAMARÁS: És az is bebizonyosodott, és számomra ez a legizgalmasabb, hogy bár mérhető különbség van a kétféle vallásosság képviselőinek ízlése között, ez is, vagyis a vallásosság jellege is valóságos befolyásoló tényező. Nézzétek csak!

8. táblázat: a negyedik rekonstrukció (az ökömenikus áhítat) értelmezésének korrelációja néhány független változóval

<i>Kérdések és válaszok¹⁰⁹</i> <i>Ön szerint mi volt ez? Ön szerint mi történt?</i>	<i>a művészekkel való erős kapcsolat</i>	<i>külsőleges vallásosság</i>	<i>belsőleges vallásosság</i>	<i>újszamenizmus</i>	<i>klerikus pályára készülés</i>
színháték	■■■■■■■■■■	■	■■■■■	■■	■
ökumenikus áhitat	■■■■■	■■■■■■■■■■	■■■■■■■■■■	■■	■■■■■■■■■■ ■
misztériumjáték	■■■■■	■■	■■■■■	■■	■■■■
egy tipikus Arvísura produkció	■■■■■■■■	■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■	■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■	■■■■■■■■	■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■ ■
rendhagyó keresztény szertartás	■■■■■■	■■■■■■■■	■■■■	■■■■■■	■■■■■■
provokáció, botrány	■	■■■■■■■■	■■■■■■■■	■■■■■■■■	■■■■■■

EGYIK KISPAP: Elnézést, mit kellene látnunk?

KAMARÁS: Ezt az alábbi táblázat szépen bizonyítja, mely a negyedik rekonstrukció pozitív-negatív fogadtatása, valamint a művészetekkel való kapcsolat szorossága, valamint a vallásosság jellege (vagyis a belsődleges-külsődleges vallásosság) közötti negatív vagy pozitív összefüggés erősségét jelzi egy (-1) és (+1) közötti értékkel.¹¹⁰

¹⁰⁹ Ez alkalommal nem vettük figyelembe azokat a válasz-típusokat, amelyek esetében nagyon kicsi volt az elemszám.

¹¹⁰ A Yule-féle Q segítségével. A negatív kapcsolatot ♠, a pozitív kapcsolatot ♡ jel ábrázolja, egy-egy jel 0.05-nek felel meg.

9. táblázat: a negyedik rekonstrukció (az ökumenikus áhítat) fogadtatásának korrelációja néhány független változóval

Milyen érzéseket váltott ki?	a művészetekkel való erős kapcsolat	külsőleges vallásosság	belsőleges vallásosság	újsamizmus	klerikus pályára készülés
negatív érzések					
ultramodernkedés, blöffölés	??	bb	?	????	bb
a fekete nő Jézus megbotránkoztatta	???????????? ??	bbbbb	???????	????????? ???????	bbb
nem volt hiteles	??????????	bbb	????????? ?????	????????? ?????	bbb
pozitív érzések					
jól szórakozott	b	?????????	????????? ???????	bb	????????? ???????
elgondolkodtatta	bbbbb b	bbb	bbbbb	bbbbb bbbbb	bbbbb
meghatotta	bbbbb	bbb	bbbbb	bbbbb bbbbb	bbb
katartikus élmény	bbbbb	bbb	bbbbb	bbbbb	bbb
megerősítette hitében	b	bbbbb	bbbbb bbbbb	bb	bbbbb
ambivalens érzések					
a műfaj nem volt egyértelmű ¹¹¹	??	bb	b	??	b
bizonytalan, össze-zavarodott	?		b	??	

PÜSPÖK: Én már látom, amit látok.

KAMARÁS: És ezt az ökumenikus áhítat fogadtatására vonatkozó adatok is megerősítik. Íme!

HABÁN: Van itt még valami. Eléggé pikáns, (kérdőn néz a püspökre) mondhatom?

PÜSPÖK (széttárja kezeit) Mondja!

¹¹¹ Tipikus válaszok: „A színház és a szertartás határán”, „a sámáni és a keresztény szertartás keveréke”, „ügyes missziós trükk”.

HABÁN: A pozitív érzések aránya jóval magasabb volt a laikus belsődlegetesen vallásosak körében, mint a klerikus-növendékek körében, és ennek okát, mint jól látható, csak kisebb részben kereshetjük a botrányos Jézusban.

TÓPARTI: Ez valóban pikáns.

W. HORVÁTH: Kíváncsi vagyok, miért? Vagy talán ezt is tudnia kellene egy egykori piarista diáknak?

TÓPARTI: Úgy gondolom azért, mert ezek szerint nem a legjobb helyről rekrutálódik a jövő klerikussága.

HABÁN: Még erősebben fogalmazva, vagy inkább kérdezve: nem lehetne ezekből, a belsődlegetesen vallásos fiatalokból minél többet felszentelni?

PÜSPÖK: Hát ehhez mit szólnak, kisatyák?

EGYIK KISPAP (*rávágja*): A Szentlélek hív meg minket, ő tudja, mit csinál.

MÁSIK KISPAP (*töprengve*): Talán őket is hívja, de ők nem akarnak... Vagy valami mást akarnak.

TÓPARTI: Többek között talán másfajta egyházat is.

PÜSPÖK: Ami talán azzal a pilisszentléleki áhítattal már el is kezdődött. Köszönhetően Cumulusnak, Zalainak és nektek, no meg persze a Szentléleknek.

TÓPARTI: Ámen.

KAMARÁS: Elnézést, hogy profán síkra terelem a beszélgetést, de hát végül is, ne feledjük, célunk egy eléggé prózai kutatási jelentés elkészítése. Bevallom, én a negyedik rekonstrukció után éreztem először, hogy talán mégis csak köze lehet az egésznek egy tudományos kutatáshoz. A 4. és 5. táblázat már némi magyarázkodással közölhető lenne egy tudományos közleményben, ugyanis majdnem eléri azt a szintet, amit már cáfolni vagy vitatni lehet.

W. HORVÁTH: Pláne, ha még videofelvételeket is elemezhetünk volna. Egyébként nem is annyira a produkciót, mint az arra való reakciót akartuk volna videóra rögzíteni.

PÁLINKÓ-CHATEL: Reagált-e az eseményre bármiféle média, akár világi, akár egyházi, akár bulvár, akár tudományos?

KAMARÁS: Semmilyen.

EGYIK KISPAP: Egy kispap-társunk írt egy tudósítást az Új Embernek, de azzal kapta vissza, hogy nem ítéli el egyértelműen a blaszfémikus Jézus-ábrázolást.

KAMARÁS: Bocsánat, egy médium-reflexió azért mégiscsak akadt. A saman.hu honlapon volt olvasható egy rövid, igen korrekt beszámoló mindkét eseményről.

7. Az ötödik rekonstrukció

2006. május 20-án az ötödik rekonstrukció felidézésére a Consilium a törökmezői turistaházban ült össze, ahonnan jól láthattuk a negyedik rekonstrukció színhelyét, amely eseményen annak idején valamennyien jelen voltunk.

7.1. Metaelmélet és meditáció

KAMARÁS: A negyedik rekonstrukció után Cumulus kijelentette, hogy a maga részéről az eddigi rekonstrukciók egyikét sem érzi igazán meggyőzőnek, és ennek okát abban látta, hogy túl sok volt a tematika, a cselekmény, a motívum, túl sok valami akadályozta az előrejutást. „Túl sok volt a valami, kevés volt a semmi”, jelentette ki, eléggé misztikusan.

PÁLINKÓ-CHATEL: Szerintem kedvenc József Attila-versére, a *Semmi*-re utalt.

TÓPARTI: Szerintem Istenre.

PÁLINKÓ-CHATEL: Na ne!

TÓPARTI: „Isten a tiszta semmi”, mondja Dionüszosz Aeropagita.

PÁLINKÓ-CHATEL: Vagy úgy! Nem mintha igazán érteném...

KAMARÁS: Amikor rákérdeztem, mármint a semmire, a fejét csóválta, mintha csak azt akarta volna mondani, „szegény földhözragadt olvasásstatistikus”. Majd azt fejtegette, hogy az eddigi rekonstrukciókat nem csak a ráció uralta, hanem, szóról szóra idézem, a „tematikus érzés” is. Úgy gondolta, hogy olyanfajta meditáció lehetne a rekonstrukció legmegfelelőbb kerete, amely a bekapcsolás előtt kikapcsol, vagyis kikapcsolja gondolatainkat, vágyainkat, elvárásainkat, és ebben a semmiben jelenhetne meg a „ti adjatok nekik enni” és a „van

itt egy fiú”. Amikor látta, hogy kezdem elveszteni a fonalat, azt kezdte magyarázni, hogy Jézus is meditált, hiszen olvashatjuk: „az égre emelte tekintetét”. Majd azzal próbált megnyugtatni, hogy az egész agyhullámokkal és bioáramokkal modellezhető és magyarázható, és ha valóban van csoda, az vagy mint hullám, vagy mint részecske megfelelő műszerekkel letapogatható lenne. És előadta a meditációra épülő rekonstrukció hipotézisét: Jézus átviszi a sokaságot az egyesített tudatmezőbe (unified field), melyben éreznek éhséget, de ebben az összpontosításba az ember előbb-utóbb belefárad, s kiesik ebből a kvantum-térből, ekkor Jézus hatására a szellemi hullámokból mikrorészecskék materializálódnak, melyek összeállnak kenyérré és hallá.

W. HORVÁTH: Ezután belemerült a kvantumfizikába és a fizika egyesített elméletébe. Világegyetem-elmélettel, a húrelmélettel, majd a természettudomány, a lélektan, a filozófia és a teológia elméleteit egyesítő metaelmélettel kezdett foglalkozni. Mit tehettem, nyeltem egy nagyot, és segítettem neki beszerezni (ha kellett, külföldről behozatni) a legújabb szakirodalmat. Eközben egyre csak azon járt az agyam, hogy fogok ezzel Burke úrnak elszámolni. Megjegyzem, Burke úr sokkal nyilvánvalóbban fogadta a fejleményeket, mint, mondjuk, szegény Kamarás Pista.

KAMARÁS: Burke urat korántsem tekinthetjük az empirikus társadalomtudomány ideáltípusának.

PÁLINKÓ-CHATEL: Csak egy nyitott, fantáziadús tudomány-menedzsernek.

KAMARÁS: Akinek legismertebb műve az *Utazás a felcsavarodott dimenziókba* című tudományos-fantasztikus regény.

TÓPARTI: Én bezzeg még csak a lefűrészelt tudóscsúcsoknál¹¹² tartok.

W. HORVÁTH: Ez viszont nem vicc. Jó néhány komoly tudós véli úgy, hogy a világegyetemben léteznek olyan tartomá-

¹¹² Az *Így írtok ti* egyik paródiájára utal.

nyok, amelyekben a kiterjedt négydimenziós téridőn túli dimenziók roppant kicsire vannak összegömbölyve, összecsavarodva.¹¹³ Cumulus arra gondolt, hogy a csoda esetén a négydimenziós téridő pillanatokra megnyílik, régebben így mondtuk: az ég, ma így mondhatnánk: a felcsavarodott dimenziók felé. Vagy azok nyílnak ki mifelénk.

TÓPARTI: Te mit gondoltál erről?

W. HORVÁTH: Próbáltam nyitott és higgadt maradni. Én is elolvastam néhányat a Cumulus által tanulmányozott könyvek közül, Stephen Hawkingot¹¹⁴, Michio Kaku¹¹⁵. Engem is meglepett az, ahogyan Hawking újabban az Istennel is kalkulál. Cumulusnál is hasonlót éreztem.

TÓPARTI: Minek alapján?

W. HORVÁTH: Nagyon megfogta Hawkingnak az a megjegyzése, hogy a mi fogalmaink szerinti létezők és Isten békés egymás mellett élése nemhogy elképzelhetetlen, hanem éppen talán az elért nagy konszenzus állapotát jelentheti.¹¹⁶

KAMARÁS: Én viszont, bevallom, nagyon megijedtem. A magam földhözragadt módján a legkomolyabban azt gondoltam, hogy barátom immár teljesen és végérvényesen megőrült. És, bevallom, máig ebben a hitben vagyok, ami persze semmit sem von le az ő világra szóló zsenialitásából.

TÓPARTI (*Consiliához fordul*): Te egészen közről hogyan láttad őt ebben az időben?

HABÁN: Egészen közel, most már látom, én sem kerülhettem hozzá. Hát igen, egy kicsit én is elbizonytalanodtam. Azok a témák, amelyeken keresztül megismertem őt, vagyis a kulturális és a gazdasági tőke, a habitus meg Wolfné, Cumulust már egyre kevésbé érdekelték, de én mégis inkább úgy éreztem, hogy amikor szerelmem a kvantumfizika felé fordult, igenis Isten felé lépett. Ilyesmiket mondott, hogy a misztika is

¹¹³ Hawking, Stephen: A idő rövid története. Bp. 1995. Maecenas.

¹¹⁴ Hawking, Stephen: u.a.

¹¹⁵ Michio Kaku: Hipertér. Bp. 2006. Akkord Kiadó.

¹¹⁶ Hawking, Stephen: u.a.

tudásforma, és míg a különböző vallások hitrendszere és szertartásai nagyon – így mondta, „végzetesen” – eltérhetnek, és híveik vallásháborúznak egymással, a különböző vallások misztikusai viszont fél szavakkal, vagyis csendjeikkel, semmijükkel egészen jól megérthetik egymást.

TÓPARTI: És, bizony, ebben is igaza van!

HABÁN: Azt is mondta, hogyha valóban van Isten, az empirikusan bizonyítható. Ha van Isten, akkor őt, vagyis a Létet a levegővel együtt lélegezzük be magunkba, és a Lét megszólaltatja – mint a levegő az orgonát – szellemünket, lelkünket.

TÓPARTI: És ezzel kimondatja magát velünk, általunk.

PÁLINKÓ-CHATEL: Hasonlít ez ahhoz az ősi, a Bibliában is megtalálható elképzeléshez, hogy Isten az emberbe fújja bele orrlyukán keresztül saját szent lelkét.

TÓPARTI: És te, mint pszichológus és pszichiáter, hogyan értelmezed Cumulusnál ezt a – én így értelmezem – spirituális fordulatot?

PÁLINKÓ-CHATEL: Nem tudom... Talán nagy tételben fogadott Istenre vagy ellene. Ha megbizonyosodik nem-létezése, akkor megmaradhat a fogadó agnosztikus identitása, de elveszíti életét, ha pedig Isten létéről bizonyosodik meg, elveszíti identitását, de megnyerheti életét.

HABÁN: Ezt akár egy papi lelkigyakorlaton is hallhatnám.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ezek szerint talán sokkal többször beszélünk – hívők és agnosztikusok – ugyanarról, mint gondolnánk.

HABÁN: Még mondott Cumulusom valami különöset: „Isten serénykedik, az istenség nem”. Igazából nem értem. Nem tudom megkülönböztetni Istent és az istenséget.

TÓPARTI: Ez Eckhart mester nem könnyen megfejtendő gondolata.

W. HORVÁTH: Nemrég olvastam egy tanulmányt a Stratégiakutató Intézet¹¹⁷ kiadásában megjelenő *Metaelmélet, meta-*

¹¹⁷ Az intézet metaelméleti munkacsoportjának 2004-ben rendezett konferenciájára a CSC Data Processing Cumulust delegálta, aki nagy feltűnést keltett.

tudat című könyvből¹¹⁸, amelyben arról van szó, hogy a négy-féle valóság tartomány egyikének, bizonyos értelemben legmagasabb szintjének, a transzcendens valóságnak alsó szintjén van Isten, felső szintjén az istenen túli rend, az Abszolútum.¹¹⁹ Ez ugyan a keresztény gondolkodás számára elfogadhatatlan, de úgy tudom, hogy a hinduizmus egyes vallásaiban megjelent az egyes istenek feletti személytelen szellemi erő.

HABÁN: Amihez persze elég nehéz lehet imádkozni.

PÁLINKÓ-CHATEL: És szidni sem lehet.

HABÁN: És kicsodán csüngjön szerelemmel egy magamfajta szemetes-nővér, ha nem a megtestesült Istenen, a szegények barátján?

PÁLINKÓ-CHATEL: Szerintem a szeretőjén csüngjön, még akkor is, ha a férje az.

HABÁN: Ha nem látom a másik emberben Isten képmását, ha nem látom meg szerelmem arcában Jézus arcát... (*sírva fakad*) Nem sírok! Inkább valamit elmesélek nektek, valami nagyon felemelőt és egyben nagyon szomorút. Egy alkalommal, néhány éve Karácsony és Újév között egy negyven körüli férfival találkoztunk. Gyűrött, kopottas, de tiszta ruhát viselt, jobbról-balról tarisznyák lógtak rajta, az egyikből egy kopott mackó kandikált ki. Hajléktalan is lehetett volna, de mégsem tűnt annak, ugyanis tiszta volt a keze, és nem volt rossz szaga. Amolyan határeset volt. Meg sem várva, míg megszólal, elővettem a pénztárcám, s adtam neki, vagyis mint rendes szemetes-nővér, tettem a dolgom. Amikor átvette a pénzt, az illető nagyon halkán ezt mondta: „Néhány napra kiengedtek a börtönből. Nem akarom színezni a dolgot: inni akarok.” Cumulus mindvégig hallgatott, de látni lehetett rajta, valamin nagyon gondolkodik. Aztán, amikor az illető hallótávolságon kívül került, kitört belőle, hogy „a rohadt életbe!”. Aztán bólogatni kezdett, mintha valakinek helyeselné, és elmagyarázta:

¹¹⁸ Szerk.: Varga Csaba. Bp. 2005. Stratégiakutató Intézet Kht.

¹¹⁹ Varga Csaba: A metaelmélet hipotézise. = u.a. 11-40. old.

„Míg én – felidézve az idevágó kutatások eredményeit és a magam tapasztalatait¹²⁰ – gyorsan számításokat végeztem magamban, hány százalék a valószínűsége, hogy az illető igazi koldus-e, te, szemetes nővér, azonnal cselekedtél, mivelhogy észrevetted, hogy az illető nem más, mint maga Jézus.” És én ekkor elszégyelltem magam, mert bennem ez fel sem merült.

W. HORVÁTH: Azt hiszem, előreszaladtunk a történetben.

HABÁN: Az tartozik ide, vagyis az ötödik rekonstrukció elé, hogy szerintetek kiről, miről beszélt Eckhart mester, és hogyan érthette ezt Cumulus.

W. HORVÁTH: Talán Isten kétféle megnyilvánulására gondolhatott: Isten mint részecske, Isten mint hullám.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ha ezt Cumulus hallaná!

TÓPARTI: Vagy talán az antropomorfizáló és a filozófiai Isten-megközelítésre gondolt. Az emberszerű Isten serénykedik, az istenség pedig egyszerűen Van. Nagy V-vel.

PÁLINKÓ-CHATEL: Az is lehet, hogy Cumulus védekezik a „serénykedő”, vagyis a világ és az ember életébe beavatkozó, a személyes Istennel szemben.

KAMARÁS: Próbáljunk rákanyarodni az ötödik rekonstrukció előzményeire!

TÓPARTI: Még egy pillanatra! Valamit nem hagyhatok szó nélkül! (*Consiliához*) Azt mondtad, Jézus a szegények barátja. Sokakhoz képest, persze, igen. De Jézus nem személyválogató. A szegényeknél olykor hátrányosabb helyzetű gazdagokat, hidd el, ugyanúgy szereti.

HABÁN (*kicsit ellenségesen*): Hát ezt meg hogy érted?

TÓPARTI (*a fejét csóválja, elneveti magát*): Úgy, hogy könnyebb átjutni a tevének a tú fokán, mint a gazdagoknak bejutni a mennyek országába.

¹²⁰ Előfordult, hogy kutatói kíváncsiságból vagy anyagi megszorultság idején Cumulus odaállt koldulni, különböző feliratokkal és/vagy szövegekkel. Az is előfordult, hogy szájharmonikázott.

7.2. Az ötödik rekonstrukció: az ökumenikus meditáció

W. HORVÁTH: Ha jól emlékszem, az ötödik rekonstrukció előtt Cumulus két dologban volt biztos. Az egyik az volt, hogy a meditáció, méghozzá annak a Transzcendentális Meditációhoz (továbbiakban TM) hasonlító változata kellene legyen a következő rekonstrukció műfaja, kerete, formája. És ennek hatását mi is mérhetnénk, mint ahogyan ez már többször is megtörtént a TM esetében, méghozzá olyan sikeresen, hogy az eredményeket pszichológiai, orvosi és fizikai szakfolyóiratok is közölték. Ezek az adatok a meditálók intelligenciájának fejlődését, személyiségének kiteljesedését, felsőfokú tanulmányaik eredményeinek, a munkájuk hatékonyságának emelkedését, egészségi állapotuk javulását mutatják, méghozzá eléggé meggyőzően.

TÓPARTI: És miben különbözik a TM a számunkra ismerős elmélkedéstől, amikor valamin elmélkedünk?

KAMARÁS: Azt mondja ez a tan,¹²¹ hogy a gondolat a tudat mélyén születik meg, s mint a buborék a felszín felé halad, s ott testet ölt. A meditációval a gondolat buborékában elhelyezkedve jutunk el, vagyis le a mélyebb tudati rétegekbe, a teremtető tudat forrásához, az őstudat, a gondolkodás eredete felé. Bevallom, komolyan féltem attól, hogy Cumulus belebalyodik ebbe a katyvaszba, és elhiszi, hogy az analitikus tudás a nyugat átka, tévútja, mely mindent darabokra szed, pe-

¹²¹ Mely Maharishi Mahehs Jogi nevéhez fűződik, melynek terjesztése igazából a hetvenes évek közepén indul be, amikor 1974-ben megalapítja az iowai Fairfieldben a Maharishi Nemzetközi egyetemet, majd egy év múlva Svájcban is egy hasonlót. 1976-ban megalakul a Világkormányzat a Megvilágosodás Korában, pártjuk pedig 1993-ban elindul a franciaországi választásokon. A TM Magyarországon a kilencvenes években jelenik meg, s rendőrségi, honvédségi, önkormányzati szervezetek ajánlja fel meditációs tanfolyamait a szociális és gazdasági válságok kezelésére.

dig a megváltás az egységben és a kapcsolódásban, felülről szemlélésben van.

W. HORVÁTH: Nem, ezt azért nem fogadta el, de kétségkívül erősen gondolkodott az analízis és szintézis egységén.

HABÁN: Nem egyszerűen gondolkodott, vívódott. Nem egyszer mondta, hogy „erényem és bűnöm ugyanaz: szétszedtem mindent, és alig valamit tudtam belőlük összerakni”.

W. HORVÁTH: A TM társadalmi tanítása, vagyis egy olyan kormányzás szükségessége, mely nem az aktív cselekvés, hanem a minimális cselekvés és a csend elve alapján működik, kifejezetten taszította Cumulust.

TÓPARTI: Akkor már értem! Így működik az istenség, legalábbis a TM istensége, a mi sürgő-forgó-buzgó Istenünkkel szemben. És mégsem értem. Eckhart mester ugyanis meglepő módon foglal állást Mária és Márta ügyében. Ismeritek ezt az evangéliumi részt? Márta, ahogyan illik, ahogyan a mózesi törvények is előírják, sűrög-forog a vendég körül, mert a vendég, ez esetben Jézus, szent. Testvére, Mária viszont rendhagyó módon odaül Jézus lábához, és lesi minden szavát, mert számára is szent Jézus, de másképpen. És akkor Jézus azt mondja Mártának, aki megkéri Jézust, szóljon már kötelességéről megfélelmező húgának, hogy segítsen neki szolgálni őt. Jézus pedig eléggé furcsán válaszol: „Márta, Márta sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt választotta, nem is veszti el soha.”

PÁLINKÓ-CHATEL: Feminista füllel olvasva: Jézus nem értékeli a női szerepet.

HABÁN: Van ennek egy másik, szerintem igazi feminista olvasata is: a nő nem konyhamalac, neki is egyenlő joggal jár az, ami a férfiaknak, az ige hallgatása, a teológia, a bölcsélet. Valami mégsem stimmel, ugyanis az én Márta nővérem a hat gyerekekkel, köztük az enyémmel, ugyancsak sűrög-forog, mégis sokkal mélyebben vallásos, mint én.

TÓPARTI: Ezt az evangéliumi részt legtöbbször a mai napig úgy magyarázzák, hogy a test gondozásánál fontosabb a lélek gondozása. Eckhart mester azonban szerintem helyére teszi a dolgokat akkor, amikor misztikus létére meglepő módon Mária fölébe helyezi Mártát, azzal magyarázza, hogy Jézus mindkettőjük érdemeit látja: megdicséri a szorgoskodás helyett meditáló Máriát, de értékeli Márta aszkézisét is. Ne felejtsetek el, bár Mária választotta a jobbik részt, de Jézus Márta kedvéért, pontosabban Márta hite miatt támasztotta föl Lázárt. És őneki nyilatkozta ki, hogy „én vagyok a feltámadás és az élet”. És megkérdi Mártát, hiszi-e ezt. És Márta nem csak bólint, hanem azt mondja, hogy „hiszem, hogy te vagy az Isten fia, aki a világba jön”. Fantasztikus, nem?

HABÁN: Értsük úgy, hogy gyümölcseik alapján mindkét út lehet üdvös?

TÓPARTI: És mindkettő lehet az üdvösség szempontjából kerülőút vagy zsákutca. És szerintem, innen nézve az istenséget nem lehet Eckhartra hivatkozva Isten fölé helyezni. Egyébként Eckhart azt is mondta, hogy az igazi keresztény azonos Krisztussal.

HABÁN: Számomra Cumulus volt az igazi keresztény, Krisztus-képmás.

PÁLINKÓ-CHATEL: Agnosztikus Krisztus? Egy kishitű Krisztus, aki úgy érzi, sosem érheti el a hatodik szintet?

HABÁN: Én csak azt tudom, hogy egész életemben ennyire kézzelfoghatóan talán csak Cumulusban találkoztam Krisztussal.

PÁLINKÓ-CHATEL: Vagyis egy nagyon jó emberrel, jobbik éneddel, szerelmeddel, mindeneddel.

HABÁN: Ő tényleg mindenkinek mindene akart lenni. Csak talán nem hitt benne eléggé.

W. HORVÁTH: Ami fő feladatunkat illeti, tisztelt Consilium, ott tartottunk, hogy Cumulus a TM alkalmazására gondolt az ötödik rekonstrukció alkalmával. Ezt kellett valahogy összehozni az evangéliumi történettel és gondolattal.

TÓPARTI: Erre már jó néhány meggyőző példát ismerünk, amikor nyugati keresztény szerzetesek – például Merton, Griffith, De Mello – a keleti meditáció útján jutnak el a Szentírás mélyebb értelmezéséig, hitük elmélyítéséig.

PÁLINKÓ-CHATEL: Csakhogy nem tömeges, hanem személyes meditációval.

TÓPARTI: Ez igaz! Ez lett Cumulus dilemmája.

W. HORVÁTH: Végül is belátta, kelet és nyugat kombinációjára van szükség, egy olyan személyre, akit a hagyományosabban vallásos keresztény hívők is elfogadnak. Így esett a választás Sajgó Szabolcs jezsuita szerzetesre, aki Indiában tanulmányozta a keleti meditációt. Akkor már gyakran folytatott párbeszédet, imádkozott együtt a buddhizmus és a hinduizmus vallásainak magyarországi képviselőivel. Végighallgatva a Jézus-projekt addigi fejleményeit, Sajgó örömmel vállalkozott az „ökumenikus meditációra”. *(immár így neveztük az ötödik rekonstrukció műfaját)*

KAMARÁS: Az ökumenizmus pedig ezúttal abban nyilvánult meg, hogy buddhista és Krisna-hívő munkatársak mellett, azt az OM-ozó együttest¹²² is hallhattuk, amelyet Zalai doboló sámán szertartásán ismertünk meg. Volt ennek a valóban ökumenikus vállalkozásnak egy harmadik forrása is. Cumulus a Magyar Tudományos Akadémia Matematikai Kutatóintézetének könyvtárában összetalálkozott egyetemi csoporttársával, Merza Józseffel, a Bulányi György nevével fémjelzett, a katolikus egyház vezetésével hadilábon álló...

HABÁN: Radikálisan Jézus-követést hirdető, pacifista, környezetvédő, és mindenekelőtt szegénypárti bázisközösségi mozgalom...

KAMARÁS: Vagyis a Bokor-mozgalom prominens képviselőjével. Ő mesélte el Cumulusnak, hogy a Bokor-közösség nyári gyerektáboraiban rendre megtartják a kenyér-víz napot.

¹²² Amelynek tagjai Laár András, Gánti Bence, Honti László, Keresztes Barna és Bíró Éva Gabriella voltak. Meghallgatható Gánti Bence honlapján: www.bencelap.hu/Hangfelvetel

Egy álló napon keresztül csak kenyeret és vizet vesznek magukhoz, és az így megtakarított pénzt éhező indiai gyerekeknek küldik el. Ez alkalommal – vagyis 2004. június első szombatján – kikötöttük, hogy a meditáción résztvevők csak kenyeret és vizet hozzanak magukkal.

W. HORVÁTH: A résztvevők ez alkalommal autentikus keleti meditációkon, TM-meditációkon, valamint az ezekhez valamelyest hasonlító keresztény ima-alkalmakon résztvevőkből rekrutálódtak. Négy és félezer csuklópántot osztottunk szét, amelyekbe olyan chipecet szereltünk be, melyekről tíz órán keresztül vehettünk le jeleket, amelyek az illető pulzusáról és légzéséről tájékoztatták a Data Processing e célra kialakított fogadóállomását. Emellett ez alkalommal is használtunk kérdőíveket¹²³ és interjúkat.

KAMARÁS: És ez alkalommal végre hipotézisek is születtek. Igaz, ezek nem annyira egy empirikus viselkedésszociológiai kutatás hipotézisei voltak, mint inkább egy filozófiai-teológiai vita tézisei.

TÓPARTI: És ez Cumulus szerep-elméletével kezdődött, mely szerint inkább vagy jóval inkább azok lesznek fogékonnyak az ökumenikus meditáció üzenetére és/vagy hatására, akik a meditáló szerepében érkeznek, akik már ezt megelőző meditációkon megtanulták, begyakorolták, megélték ezt a szerepet.

PÁLINKÓ-CHATEL: És ezek közé természetesen elsősorban a buddhista, vaisnava és a TM-meditációkon résztvevőket számítottuk.

TÓPARTI: Ezt a hipotézist az „akinek van, annak adatik”-elvnek neveztük.

KAMARÁS: Ez szociológiaiilag is teljesen korrekt. Azokban a befogadás-vizsgálatokban, melyek nagy részét Cumulus kezdeményezte (vagy kezdte el), jól érzékelhettük, hogy a túl erős

¹²³ A CSC Data Processing kérdéseire ez alkalommal elektronikusan is lehetett válaszolni, és ezzel a – tényszerű – lehetőséggel több százan éltek.

kihívásokra nemigen érkezett válasz a befogadóktól, vagyis az olyan esetekben, amikor a művészi alkotás olvasói, nézői, hallgatói még csak hasonló művekkel sem találkoztak életükben, amikor túl magas mércét jelentett számukra az általunk megkínált mű. Azok jutottak még tovább a számukra magasabb (de nem túl magas) mércét jelentő művek segítségével, akik befogadói praxisuk alapján esélyesnek tűntek a művel való párbeszédre.¹²⁴

HABÁN: Ekkor jöttem én azzal, hogy ha van Isten, ő – szemben a művészettel – minden esetben számunkra érthető nyelven szólal meg, és ezért talán éppen azokban okoz egy ilyen esemény mélyebb hatást, akik ilyenben még nem részesültek, vagyis a kegyelem működése átlépi a szociológiai valószínűségeket.

KAMARÁS: Én meg hiába érveltem azzal, hogy mi oka lenne Istennek olyan – adott esetben szociológiai – törvényszerűségeket érvényteleníteni, amelyeket ő működni engedett. De hát a két klerikus összefogott ellenem, Tibor és Magdolna pedig semleges maradt.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ezután váratlan dolog történt: Cumulus módosította a hipotézist. Úgy gondolta, hogy amennyiben a meditáció bárki számára érthető nyelven szól, akkor talán azoknál is rögzíthetünk radikális attitűd-változást és az átlagostól eltérő viselkedést, akik ebben a tekintetben teljesen beavatatlanok.

KAMARÁS: Igen, ám ezzel viszont felcserélte a függő és független változót, az okot és az okozatot, és a résztvevők egy részének rendhagyó viselkedésével próbálta volna bizonyítani a meditáció csodás erejét és hatását. Barátom nagyságát érzékelteti, hogy ezt egy „hapsikám, határozottan fejlődsz”-szel elismerte, s azt mondta..., hogy is...?

W. HORVÁTH: „Akkor a csodát fogjuk bizonyítani, részemről rehabilitálva Einstein, aki szerint Isten nem szerencsejáté-

¹²⁴ Kamarás István: Olvasatok. Bp. 1996. Osiris K.

kos.” Márpedig addig éppen ellenkezőleg azt gondolta: ha van is Isten, ő is alá van rendelve a véletleneknek, legfeljebb nálunk nagyobb esélye van a nyeresre.

KAMARÁS: Végül is nem dőlt el, mit is vizsgálunk. Az sem, hogy mit mérünk a csuklókra helyezett ketyerékkal. Ugyanis nemcsak azoknál lassult le a légzés, akik lementek alfába, hanem azoknál is, akik elaludtak meditáció közben. A magam részéről két ízben, és ez szépen le is olvasható a „kórlapomról”.

W. HORVÁTH: Azt azért szabad szemmel is láthattuk, hogy a többség nem aludt, márpedig a többségnek egyszer-kétszer bizonyíthatóan lelassult a légzése.

KAMARÁS: Ne feledd, hogy a meditáció vezetői több alkalommal felszólítottak minket, hogy hunyjuk be a szemünket. Tudjuk, hogy a szemüket behunyóknak hány százaléka aludt el?

PÁLINKÓ-CHATEL: Sajnos az erősödő szívverés értelmezése sem ellentmondásmentes. Annak idején egy művészetpszichológus kollégám egy elmés szerkentyűvel vizsgálta olyan filmek hatását, amelyekben erotikus jelenetek is voltak. Már-már bejelentette a nagy felfedezést, amikor rájött, hogy a meztelen testek láttán nem csak élvezkedő kamasz fiúknál, hanem a megbotránkozó idősebb hölgyeknél is kilengett a mutató, vagyis leegyszerűsítve: csak a hatás erősségét tudta mérni, előjelét nem.

W. HORVÁTH: Olyan lehetett, mint az észak-koreai stratégiai rakéta: fellőni tudták, irányítani nem. És ez, be kell látnom, bizonyos értelemben ránk is érvényes.

KAMARÁS: Éppen ezért tisztelettel azt javasolom, hogy ezeket az adatokat mégse közöljük a jelentésben, nehogy éppen az amerikaiak előtt égjünk le vele.

PÁLINKÓ-CHATEL: Annál is inkább, mert a szaporább légzés és szívverés nemcsak akkor volt észlelhető, amikor valaki kataritikus élményt élt át, hanem akkor is, ha valaki ideges volt, szorongott.

KAMARÁS: Az sem volt világos, hogy az egész hogyan kapcsolódik a Megvendégeléshez. Lelassul vagy felgyorsul-e a szívverés az evangéliumi részlet elhangzása alatt.

W. HORVÁTH: Ha Cumulus végül is nem vált Maharishi hívévé, erősen foglalkoztatta az a gondolat – Maharishi szerint tény –, hogy EEG, bőrellenállás és más folyamatok vizsgálatával igazolható, hogy a TM-gyakorlat alatt az éberléttől, az álomtól és a mélyalvástól eltérő tudatállapot jön létre, az idegrendszer szintjén kialakuló kvantumkoherens állapot.¹²⁵

HABÁN: Még volt egy bitangul izgalmas gondolata Cumulusomnak, de ezt nem tudom szakszerűen, a kvantumtudomány nyelvén elmondani. Ha jól értettem, azt magyarázta, hogy a minket ért hatások felvehetik a bennünk lévő hiány alakját. Ha például anya-hiányunk van, szerelmünk felveheti az anya alakját, ha apa-hiányunk van, tanárunk, főnökünk vagy a pártvezér felveheti az apa alakját.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ez még csak nem is kvantumpszichológia, hanem jó minőségű hagyományos lélektani magyarázat.

HABÁN: És ha a bennünk lévő hiány Jézus-alakú, akkor ezt az alakot veszi föl a bennünket ért hatás.

TÓPARTI: Nem tudok ez ellen szólni. Tibor kérésére én is elolvastam néhány ide vonatkozó kvantumelméleti, metaelméleti írást, amelyekből annyit talán megértettem, hogy a valóság alapvetően tudattermészetű, amelyben az öntudatosság a tér, idézem, „önkölcsonható képességében” szunnyad. Cumulus ezt meggondolandónak tartotta.

PÁLINKÓ-CHATEL: Jóval kevésbé nyerte meg tetszését Jung, egy magamfajta freudiánus számára egyébként igen mulatságos elmélete, mely szerint az anyag nem más, mint a tudattalan összesűrűsödött, megfagyott, megkocsonyásodott állapo-

¹²⁵ Dienes István: Tudat-holomátrix – a szuper-metaelmélet sarokköve. = Metaelmélet, metafizológia. Szerk.: Varga Csaba. Bp. 2005. Stratégiakutató Intézet Kht. 57. old.

ta.¹²⁶ Vállát rántotta, s csak annyit mondott: bele is süllyedt szegény Jung ebbe a mocsárba.

TÓPARTI: Ezekből az írásokból, mondhatnám természetesen, engem egy hozzánk, katolikus keresztényekhez jóval közelebb álló tényadat ragadott meg leginkább, és még inkább a magyarázata. Eszerint a több millió lourdes-i zarándok közül eddig mindössze csak 63 olyan esetet regisztráltak, amikor orvosilag bizonyosan menthetetlen betegek, ahelyett, hogy biztosan meghaltak volna, hónapokon belül, utóhatás nélkül meggyógyultak. És ebből a tudat kvantumfizikusa nem azt a következtetést vonja le, hogy milyen gyenge hatásfokkal működik Lourdes, és nem is azt, hogy mekkora a rászedett bolondok száma, de még csak azt sem, hogy milyen szigorúan mérlegeli a Vatikán a csodát. Azt állapítja meg, hogy feltehetően csak ennyien akadtak, aki komolyan vették Jézus kijelentését, hogy ha legalább akkora hittel rendelkezünk, mint egy mustármag, képesek lennénk akár hegyeket is elmozdítani.¹²⁷

W. HORVÁTH: Rendben, meggyőztetek, hagyatkozzunk elsősorban a kérdőíves és interjú adatfelvételle! Akkor most ott vagyunk Törökmezőn négy és fél ezren, és egy fél órás OM-mal megkezdődik a meditáció. A buddhista közreműködő segítségével megpróbáltunk egyre mélyebbre hatolni önmagunkba.

TÓPARTI: Nekem ekkor, Buddha bocsássa meg, a jó öreg Ottlik jutott eszembe, az *Iskola a határon*-nak az a passzusa, amire éppen Cumulus hívta föl a figyelmemet¹²⁸: „A fogható valóság felszínén élünk, elszakadva. Az érzékelésen túli, időn kívüli nagyobb valóság terében azonban folytonosan összefüggünk valahol. Indáink metszik a világot, aztán továbbnyúlnak, ki, egy ismeretlen dimenzióba, mint elszakíthatatlan

¹²⁶ Jung, Gustav: Bevezetés a tudattalan pszichológiájába. Bp. 1990. Európa.

¹²⁷ Wilson, Robert Anton: Kvantumpszichológia. Budakeszi. 2002. Mandala-véda.

¹²⁸ Még öt évvel azelőtt belevágott egy Ottlik-befogadás vizsgálatba, amit szintén nekem kellett befejeznem. Kamarás István: Olvasó a határon. Bp. 2002. Pont Kiadó – Savaria University Press.

köldökszín, s ott vagyunk egybekapcsolva, egyetlen egésként, abban a teljesebb kontinuumban.” Jézusom, kiáltottam föl, mit szólna ehhez Maharishi. Cumulus hosszasan gondolkodott, majd azt mondta, „Hapsikám, lehet, hogy mégis inkább hazai anyagból kellene dolgoznunk?” Aztán, egy lépcsővel lejjebb érve ez is eszembe jutott, szintén Ottlik-tól: „Annál jobban közeledünk egymáshoz, minél beljebb haladunk önmagunkban, magányunk közös centruma felé.”

HABÁN: Ezt nekem is elmondtad, és ezért végtelenül hálás vagyok, mert ebből még jobban megértettem Cumulust. Amikor látszólag magába zuhant, most már tudom, még mélyebben haladt befelé önmagába. És eddig még mindig úgy kecmereggett ki önmaga legaljából, hogy még jobban tudott szeretni. *(Pálinkó-Chatellre néz, megerősítést várva)*

PÁLINKÓ-CHATEL: Lehet... Biztos... Csakhogy ezek a felfedezőutak, sajnos, életveszélyesek.

W. HORVÁTH: Kollégák, ha szabad kérnem, vissza Törökmezőre! Ha jól emlékszem, ezután Sivarama Swami Mahara-ja¹²⁹ mantrái következnek. A mantra nem csak litániázást, imák végtelenségig való ismétlését jelenti, hanem, legalábbis Maharishi szerint, a tudatmező megnyilvánult hangrezgéseit, és maga a világ sem más, mint zene. Ezt követően taizéi énekek hangzottak fel, és ebbe már a résztvevők is – előbb a keresztények, majd a többiek is – bekapcsolódtak. Különféle keleti és nyugati hangszerekkel kísérték, de a három, öt percenként felhangzó trombitaszóló egészen elképesztő volt.

HABÁN: Torokszorítóan szép volt. Nekem Gelsomina trombitáját juttatta eszembe.

W. HORVÁTH: Meglepően jól bírta a nép. Száznál-kétszáz-nál többen nem mentek el, de azt hiszem azok közül is később többen visszajöttek. Hogy hányan aludtak el, azt nem tudom, de énszerintem még az is pozitív hatásnak könyvelhető el.

¹²⁹ Nagy-Britannia és Magyarország Krisna-hívőinek fő-guruja.

KAMARÁS: Csak három óra elteltével hallottunk először prózai szöveget. Előbb a Rig Védából¹³⁰, majd a Brihadaranjak Upanisadból¹³¹, aztán a Bhagavag-Gítából¹³², a Tao Te Kingből¹³³, a Koránból¹³⁴, a Zóhárból¹³⁵ és az Evangéliumból¹³⁶, majd a kulcsmondatokat ismét, sokszor megismételve, memorizálhatóvá téve.

TÓPARTI: Az evangéliumi boldogságmondások után következett a Megvendéglés, amit Sajgó Szabolcs a négy evangéliumból kombinált össze, bravúrosan. Utána más vallású segítőtársai is felolvasták. Ezután a Megvendéglés kulcsmondatai sokszor megismételve, köztük a „megesett rajtuk a szíve”, „ti adjatok nekik enni”, „van itt egy fiú”, „fölnézett az égre, és hálát adott”.

W. HORVÁTH: Csak a hatodik órában kezdődött el a Megvendéglés, méghozzá a legprózaibb módon, a meditáció vezetői elvegyültek a tömegben, és együtt elfogyasztották a kenyeret és vizet. Még csak zene sem szólt, halkán beszélgettek.

TÓPARTI: A négy és félezer ember duruzsolása szinte beleolvadt a természetbe.

HABÁN: Hihetetlenül békés volt. Én el tudtam képzelni, ha ez a társaság erősen koncentrál arra, hogy azon a napon, mondjuk, Etiópiában kevesebben haljanak éhen, ez be is következett volna. De Sajgó Szabolcsnak ennél jobb ötlete volt. Ez már a nyolcadik órában történt. Felsorolta azokat az ételeket és italokat, amit a kenyér és a víz helyett fogyasztottunk volna el egy, így mondta, „másfajta pikniken”. Attól függően, hogy ki mit evett, ivott volna – hamburgert, hot dog-ot, chips-

¹³⁰ „A messzi távolban az Önvaló”

¹³¹ „Én vagyok a Teljesség”

¹³² „Önnön természetemmel kölcsönhatva, újra és újra temetek”

¹³³ „Ahol megvalósul a teljes üresség, ott a nyugalom tisztán megmarad”

¹³⁴ „Te nyugtot lelt lélek, térj vissza Uradhoz, elégedetten, szívesen látva!”

¹³⁵ „Akkor a Rejtett minden Rejtettek között meg akart mutatkozni, kezdetben teremtetett pontot, és az gondolattá lett, belé festett Ő minden alakot és formát: ez a Legszentebb, az ősmélység épülete”

¹³⁶ „Boldogok, akiknek szívük tiszta, mert ők az Istent meglátják” (Máté, 5.3)

et, fagyit, kólát, sört – egy személyre 500-1500 forintot számolt ki, majd közölte, hogy Etiópiában hány ember menthető meg ebből az összegből az éhhaláltól. Majd eddig nem szereplő segítőtársakat szólított elő, tizenkettőt, akik üres kosarakkal jelentek meg, s felszólította őket: „Szedjétek össze a maradékot, nehogy kárba vesszen!” És ekkor történt a csoda, a kosarak megteltek pénzzel.

W. HORVÁTH: Sajgó Szabolcs és segítőtársai áldást adtak, és ezzel vége is lett volna az egésznek, de nem igen akaródzott senkinek sem hazamenni. Vajon miért?

PÁLINKÓ-CHATEL: Talán vártak még valamit.

TÓPARTI: Nekem nem így tűnt. Laza beszélgetés folyt, aztán elkezdődött az éneklés, és csak nagyon lassan oszladozott a tömeg.

KAMARÁS: Hihetetlen hangulata volt. Mégis számomra, földhözragadt kutatónak az volt a kisebb fajta csoda, hogy milyen sokan adták meg elérhetőségüket (postacímüket, telefonszámukat, e-mail címüket). A zárt kérdések válaszlehetőségeit, melyeket az egyetértés fokától függően 1-től 5-ig lehetett osztályozni, a helyben készített interjúk alapján állítottuk.

TÓPARTI: Ahogyan az a nagy könyvben meg van írva.

KAMARÁS: Végre egyszer így volt. A mintáról már nem mondható el ugyanez. Végül is inkább azok vállalkoztak a kérdőív kitöltésére, akik szerettek szerepelni, akiknek volt mondanivalójuk, akik tudtak e-mailezni. Igen nehéz volt belőlük normális csoportokat képezni¹³⁷, de azért ez a tábla mutat valamit. Az első azt, hogy mihez hasonlítják ezt, a sokak számára kétségkívül rendhagyó eseményt.

¹³⁷ Arra törekedtünk, hogy mindegyik csoportban azonos legyen a férfiak és nők, a különböző korosztályok, a diplomások és a diploma nélküliek aránya. A keresztények körében a valóságosnál jóval nagyobb lett a kisebb keresztény egyházakhoz tartozók (evangélikusok, baptisták, különböző pünkösdiek, metodisták, adventisták) aránya. A keleti vallásokhoz tartozók nagyobb része a hinduizmus, kisebb része a buddhizmus különböző ágaihoz tartozott.

10. táblázat: az ötödik rekonstrukció (az ökumenikus meditáció) fogadtatása

Ön szerint mihez hasonlított leginkább ez az ökumenikus meditáció?	TM-meditációkon résztvevők (46 fő) átlag és szórás ¹³⁸	külsőlegesen vallásos keresztény hívők (146 fő) átlag és szórás	belsőlegesen vallásos keresztény hívők (98 fő) átlag és szórás	keleti vallások képviselői (144 fő) átlag és szórás
☞ ökumenikus áhítat	3.1 (0.8)	4.2 (0.4)	4.3 (0.2)	4.4 (0.2)
☞ transzcendentális meditáció	3.8 (0.8)	3.3 (0.7)	1.8 (0.4)	3.1 (0.5)
☞ autentikus keleti meditáció	3.4 (0.4)	2.8 (0.5)	2.2 (0.3)	2.9 (0.5)
☞ evangelizáció, misszió	2.4 (0.6)	3.6 (0.5)	3.7 (0.4)	2.1 (0.5)
☞ lelkigyakorlat, áhítat, csendes nap, dicsőítés ¹³⁹	2.2 (0.4)	3.1 (0.5)	3.6 (0.4)	2.5 (0.6)
☞ zárandoklat	2.8 (0.7)	3.1 (0.6)	2.7 (0.4)	2.4 (0.5)
☞ szolidaritás-tüntetés a szegények mellett	1.8 (0.4)	1.6 (0.6)	2.4 (0.6)	2.4 (0.5)
☞ tömegszuggeráció, pszichológiai kísérlet	1.1 (0.1)	2.3 (0.8)	1.3 (0.2)	1.1 (0.1)
☞ manipulatív pénzgyűjtés	1.4 (0.2)	1.7 (0.4)	1.1 (0.1)	1.1 (0.1)
☞ jó buli	1.5 (0.4)	1.9 (0.6)	2.5 (0.5)	2.0 (0.8)
☞ vezeklés, böjtölés, engesztelés	1.8 (0.5)	2.3 (0.6)	1.8 (0.4)	2.0 (0.4)

¹³⁸ Az átlagérték és szórás 1 és 5 között: 5 = teljesen egyetért, 4 = inkább egyetért, mint nem, 3 = nem tudja eldönteni, 2 = inkább nem ért egyet, mint igen, 1 = egyáltalán nem ért egyet

¹³⁹ A katolikusok leginkább a „lelkigyakorlat” terminust használták, a református és evangélikus protestánsok az „áhítatot” és a „csendes napot”, a pünkösdiek a „dicsőítést”.

W. HORVÁTH: Nekem úgy tűnik, hogy ennek a rekonstrukciónak a fogadtatása volt a legegységesebb.

KAMARÁS: Ennek legfőbb oka talán az, hogy ennek a közönsége volt a leghomogénebb. Cumulus szavaival: erre érkeztek legtöbben megfelelő szerepben, megfelelő elvárásokkal.

TÓPARTI: Számomra a legfontosabb eredmény az, hogy ez alkalommal is igazolódott a különféle vallásossággal jellemezhető csoportok eléggé eltérő viselkedése.

PÁLINKÓ-CHATEL: Számomra a belsőlegesen vallásosak és a keleti vallásosak képviselőinek hasonló viselkedése volt szembetűnő.

HABÁN: Legmélyebben az esemény kétségtelenül a belsőlegesen vallásos keresztényeket érintette. Ami persze érthető, hiszen mégis csak számukra jelent legtöbbet Jézus.

TÓPARTI: Akihez a keleti vallások hívei ez alkalommal mintha közelebb kerültek volna, mint a külsődlegesen vallásos keresztények, ami persze érthető, hiszen az utóbbiak számára ez a kommunikációs forma merőben szokatlan lehetett.

W. HORVÁTH: Ami azt illeti, a belsőlegesen vallásosak sem szoktak sem lemenni alfába, sem OM-ozni...

TÓPARTI: Most mégsem idegenkedtek tőle annyira, mint hagyományosan vallásos társaik. Úgy tűnik, hogy ez a fajta vallásosság nagyobb nyitottsággal jár. Azt se felejtjük el, hogy ők azok, akik hosszasan és önfeledten ismételve éneklik a taizéi énekeket. Akár a keletiek a mantráikat.

KAMARÁS: És ezt az ökumenikus meditáció fogadtatását és hatását bemutató táblázat is alátámasztja.

HABÁN: Számomra azért volt telitalálat és siker ez a rekonstrukció, mert a többség (még hozzá mindegyik csoportban) a szegények melletti cselekvést legalább olyan fontosnak tartotta, mint a meditációt.

Milyen érzéseket váltott ki?	TM- meditáció- kon résztve- vők (46 fő) átlag és szórás ¹⁴⁰	külsődle- sen vallásos keresztény hívők (146 fő) átlag és szórás	belsődle- sen vallásos keresztény hívők (98 fő) átlag és szórás	keleti vallá- sok képví- selői (144 fő) átlag és szórás
negatív érzések				
☞ manipuláció	1.4 (0.2)	1.8 (0.4)	1.1 (0.1)	1.1 (0.1)
☞ nem volt igazi meditáció	2.7 (0.5)	1.6 (0.3)	1.1 (0.1)	1.4 (0.2)
☞ ultramodernkedés, blöff	1.8 (0.4)	2.4 (0.7)	1.3 (0.1)	1.3 (0.1)
☞ unalmas volt	1.2 (0.1)	2.5 (0.5)	1.5 (0.2)	1.3 (0.1)
átlag	2.1	2.1	1.3	1.3
pozitív érzések				
☞ jól szórakozott	1.2 (0.1)	1.1 (0.1)	2.1 (0.7)	1.9 (0.5)
☞ elgondolkodtatta	3.3 (0.6)	3.5 (0.4)	3.8 (0.4)	3.2 (0.3)
☞ megfogta, meghatotta	3.1 (0.6)	3.3 (0.6)	4.0 (0.4)	3.9 (0.4)
☞ katartikus élmény volt	3.5 (0.7)	2.9 (0.5)	4.4 (0.2)	3.6 (0.4)
☞ megerősítette hitében	3.1 (0.6)	3.3 (0.7)	4.0 (0.3)	3.7 (0.5)
☞ sikerült elmélyedni, át- lépni, lemerülni	4.0 (0.3)	2.5 (0.4)	3.3 (0.6)	3.8 (0.4)
☞ nem érezte az időt	3.7 (0.5)	1.7 (0.3)	2.4 (0.6)	3.1 (0.5)
☞ cselekvés a szegényekért	3.9 (0.4)	3.4 (0.8)	3.9 (0.3)	4.0 (0.2)
átlag	3.2	2,7	3.5	3.4
ambivalens érzések				
☞ a műfaj nem volt egyér- telmű	3.5 (0.7)	3.8 (0.5)	1.7 (0.3)	1.9 (0.3)
☞ bizonytalan, összezavaro- dott	2.4 (0.3)	2.6 (0.8)	1.5 (0.3)	1.2 (0.1)
☞ nem sikerült a szuggesztió	2.5 (0.7)	3.1 (0.5)	2.1 (0.3)	1.8 (0.2)
átlag	2.8	3.2	1.8	1.6

¹⁴⁰ Az átlagérték és szórás 1 és 5 között: 5 = teljesen egyetért, 4 = inkább egyetért, mint nem, 3 = nem tudja eldönteni, 2 = inkább nem ért egyet, mint igen, 1 = egyáltalán nem ért egyet

TÓPARTI: Vagyis Máriát is meg Mártát is megszavazták.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mennyi pénz gyűlt össze?

W. HORVÁTH: Közel ötmillió forint. Sajgó Szabolccsal és a stábjával egyetértésben ilyen értékű élelmiszert juttattunk el Burke úr presbiteriánus misszionárius ismerőse segítségével egy olyan etiópiai településre, ahol lutheránusok és szikhek kis csoportjai mellett zömmel ortodox¹⁴¹ keresztények élnek.

¹⁴¹ Akik az államvallásnak tekinthető, az egyiptomi kopt egyháztól elszakadt etióp (Tewahidó) egyház monofizita irányzatú tagjai, akik számos zsidó szokást (körülmetélés, szombat megőlése) is őriznek.

8. A hatodik rekonstrukció

2006. június 17-én az Országos Onkológiai Intézetben Tóparti László betegágyánál¹⁴² ült össze a Consilium, hogy felidézze a hatodik, az utolsó rekonstrukciót.

W. HORVÁTH: Ez a hatodik egy vonatkozásban nem hasonlított a többi rekonstrukcióra, valódi rendezvény volt, nem preparátum: az Evangéliumi Pünkösdi Közösség által kezdeményezett és más pünkösdi és karizmatikus egyházakkal, mozgalmakkal együtt szervezett, évenként sorra kerülő *Ez az a nap* rendezvény¹⁴³ lett vizsgálódásunk kerete, Cumulus szavaival „kontextusa”, mely 2005. szeptember harmadik vasárnapján került sorra.

TÓPARTI: Ennek egyik, szerintem legfontosabb előzménye az volt, hogy Cumulus kijelentette: „Jézus nélkül nem működik a rekonstrukció”. Én, sajnos, hiába bizonygattam neki, hogy Törökmezőn bizonyosan ott volt Jézus, de talán már Pilisszentléleken is, nem sikerült meggyőződnöm. „Persze, a te hited szerint”, mondogatta. „És a te hited szerint hogyan lehetne ott?”, kérdeztem, amire azt felelte: „Most már döntetlentre állunk”.

¹⁴² Tudtuk, hogy Tóparti rákbeteg, hogy sugárkezelésre jár, de azt is tudtuk, hogy – orvosai szerint is csodás módon – évekként túlélte áttételes rákját. Mivel azt is megtudtuk, hogy most már valóban csak napjai vannak hátra, nem várva meg a megfelelő kutatási dokumentáció száz százalékos összeállítását, előrehoztuk ezt az összejövetet. Tópartin látszott, hogy nagyon rosszul van, de az is, hogy nagyon fontos számára ez az együttlét. Még távollétében megegyeztünk abban, hogy mindenki a legrövidebbre fogja a maga mondandóját, Tópartit viszont természetesen nem korlátozzuk. A tanácskozáson kezelőorvosa is részt vett, hogy szükség esetén beavatkozhasson.

¹⁴³ Ez a rendezvény szerves része az 1987-ben Londonban indult *March for Jesus* mozgalomnak, amelyhez az apostoli hitvallás alapján álló keresztény egyházak csatlakoztak. Az előző években a Margitszigeten, a Népstadion-kertben, a Kisstadionban és a Hősök téréen tartottak felvonulással egybekötött egynapos vagy 48 órás „dicsőítő rendezvényt”.

PÁLINKÓ-CHATEL: De mit akarhatott azzal mondani, hogy „Jézus nélkül nem megy”?

TÓPARTI: Nem tudom. Aztán abban maradtunk, hogy egy olyan alkalmat kellene kiszemelnünk, amikor mindenki Jézus kedvéért gyűlik össze, mint akkor, a Megvendégeléskor. Így esett a választás az *Ez az a nap* rendezvényre, amelyen 2000-ben huszonötezen vettek részt, de a következő években is többen, mint bármelyik rekonstrukciónkon. Én egyiken sem voltam jelen, így aztán az internetről szeddegettük össze az információkat (meghívókat, beszámolókat, képeket, hang- és filmfelvételeket).¹⁴⁴ Egyházamat ezeken a rendezvényeken (a rövid időre felbukkanó főpapokon kívül) elsősorban a katolikus karizmatikusok képviselték, akiket mérhetetlenül tisztellek, de stílusuk, Isten bocsássa meg, meglehetősen idegen számomra. Azt viszont el kell ismernem, hogy a nagyon kevés virágzó katolikus plébánia többségében igenis ők vannak jelen, vagyis a karizmatikus mozgalomhoz tartozó papok és közösségek.

HABÁN: Cumulus álma az volt, hogy az első alkalommal érintetlenül hagyjuk a programot, a másik alkalommal, a következő évben pedig beleépítjük a sámándobolást, Wolfnét, a fekete-nő-Jézust, a kenyeret és vizet. Mivel azonban ebben az évben lezárult a Jézus-projekt, kompromisszumot kötött, és az *Ez az a nap* szervezőitől tíz percet kért egy evangéliumi részlet felolvasására.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mint agnosztikus?

TÓPARTI: Természetesen ezt mondta, de én vele voltam, s láttam, hogy a pünkösdi testvérnek nincsen elegendő humora, sem részecske, sem hullám formájában, ezért közberikkantottam, hogy „katolikus”.

W. HORVÁTH: A szervező pünkösdi testvérek abba is beleegyeztek, még hozzá egészen könnyedén, hogy a cégünk szétosszon ezer darab mobiltelefont, amellyel a rendezvény he-

¹⁴⁴ Főleg a www.ezazanap.hu és a www.karizmatikus.hu weblapokról.

lyén és idején fel lehet hívni a Jóistent. Úgy látszik, nyugaton már találkoztak ilyesmivel. A technikai részletekkel nem untatlak benneteket, lényeg az, hogy a „Hívás” gomb megnyomása után (mást nem lehetett hívni csak a Mindenhatót) ezt hallhatták „Halló, itt a Jóisten! Tessék, figyelek!” És amit ezután mondtak, azt kutatási szerverünk rögzítette.

TÓPARTI: És ez a Te ötleted volt.

W. HORVÁTH: Mint egykori piarista diáké.

TÓPARTI: És persze az is, hogy én legyek a Jóisten. Ez volt életem legnehezebb szerepe. Mikulás már voltam sokszor, Jézus még többször a passióban. Egyszer Pilátus, meg egyszer Krampusz is. De a Jóisten az Istennek sem ment, ám ti ragaszkodtatok hozzám. Aztán, már az ötven-valahányadik próbálkozáskor gondoltam, lesz, ami lesz, a saját hangomon fogok megszólalni, mint Jóisten. És ezt mindenki hitelesnek találta.

PÁLINKÓ-CHATEL: Abszolúte. Nem is tudom másképpen elképzelni az Úr hangját. Jézust a fekete növel, Istent pedig veled, Laci.

KAMARÁS: Ez alkalommal a Hősök terén volt a gyülekezés, Mádl Ferenc köztársasági elnök köszöntő levelének felolvasása után onnan indították el áldásukkal a menetet ¹⁴⁵ a Népstadion felé öt egyház lelki vezetői.¹⁴⁶ A program, melyet mellékelek, ez alkalommal 24 órás volt.

10.00: *Jesus revolution (Norvégia)* Alkalomvezető: Prazsák László,
László Viktor

11.00: *Shalom Gyülekezet dicsőítő csoport* – Rontó Attila

11.30: *Testvérek zenekar*

12.00: *Agapé Gyülekezet dicsőítő csoport* – Jóföldi Szabolcs

12.30: *Agapé román dicsőítő csoport* – Alkalomvezető: Mikes Attila

13.00: Ebéd

¹⁴⁵ A Himnusz eléneklése után.

¹⁴⁶ Katolikus részről Erdő Péter, a református egyház képviselőjében Márkus Mihály, Gáncs Péter az evangélikusoktól, Mészáros Kálmán a baptistáktól és Fábíán Attila az Evangéliumi Pünkösdi Gyülekezettől.

14.00: Autonóm Gyülekezet dicsőítő csoport – Gyárfás István
 14.30: Új eget, új földet dicsőítő csoport
 15.00: Via Stellis zenekar
 15.30: Jack Brew – Afrikai dicsőítés – Ghána
 16.00: Tolna megyei dicsőítők – Tóth Gábor
 16.30: Christoph Stang – német, angol dicsőítő csoport –
 Alkalomvezető: Szócs Zoltán, Petrovics Attila
 17.30: Székesfehérvári összevont dicsőítő csoport – Almási Gábor
 17.30: Golgota Gospel Kórus
 18.00: Sozo Worship Band – Rob Still USA + Bulgária, Szerbia
 18.30: Szeráf dicsőítő csoport – Perei Imre
 19.00: Vacsora
 20.00: David Boyd – Ausztria, USA – Alkalomvezető: Varga Attila
 21.00: Namelessmusic – Anglia
 22.00: Prazsák László és zenekara
 22.30: Golgota Keresztény Gyülekezet dicsőítő csoport – Mike Payne
 23.30: Alsóhegy utcai baptista dicsőítő csoport
 24.00: Igehirdetés – Szeverényi János evangélikus lelkész.
 01.00: Úszódi református dicsőítő csoport – P. Szabóné Kovács Teodóra
 01.30: Amaro Dei – kárpátaljai roma dicsőítő muzsika
 02.30: Zápor – Szilágyi D. téri református gyülekezet – Illés Dávid
 03.00: Vzdy a vshade, Timothy, Treti den – Szlovákia- Alkalomvezető:
 Erős Tibor
 04.00: Noel Richards, Sue Rinaldi
 05.00: Good Religion – Lengyelország
 06.00: Új Jeruzsálem dicsőítő csoport – Csiszér László
 06.30: A rendezvény idején megtérőkért imádkozunk
 07.00: Gábel testvérek
 07.30: Igehirdetés – Cumulus testvér
 08.00: Összevont Dicsőítő Csoport
 09.00: Befejezés, záró áldás

TÓPARTI: Kamarás Pistával együtt ott voltam elejétől végig.
 Mit mondhatunk? Volt ott minden. Mint jeleztem, nem éppen
 az én stílusom, Cumuluséról nem is beszélve. Mindennek el-
 lenére el kell ismerni, volt hangulata. Egy darabig jegyeztem a

spontán bekiabálásokat, ilyeneket: „Ez a nap fesztivál!”, „Csúcs az Úr!” „Menő az Úr!” „Király a Jézus!”, „Jézus a világ bajnok!”; és a kedvencem: „Nem látod, bazmeg, hogy Jézus megsegít?”. Cumulus a program legvége felé, a rendezők figyelmes gesztusaként az ebben a műfajban az egyik legjobb hazai (egyébként katolikus) együttest követte. Kicsit elfáradtam, folytassa Consilia.

HABÁN: Cumulusom nagyon halkan, kissé tétován jött be a színpadra. Két tarisznya volt a vállán átvetve, ugyanúgy, mint annak a bizonyos illetőnek, és az egyik tarisznyából egy ugyanolyan kopott mackó kandikált ki. Vagyis Cumulus azt a Jézust formázta, akit annak idején az utcán abban a bizonyos illetőben felismert. *(Nyeli könnyeit, aztán elmosolyodik, és önfeledten sírni kezd, közben jelzi, hogy majd ő szeretné folytatni.)* Cumulus testvér odament a mikrofonhoz és lassan, gondolkodva, fejből, hibátlanul elmondta a Megvendégelésnek azt a változatát, amelyet a négy evangéliumból állított össze Sajgó Szabolcs, amiben minden benne volt, ami Cumulus testvér számára fontos volt. Kis szünetet tartott, majd Cumulus testvér elkialtotta magát: „Hapsikáim, reggeli!” És hozzátette, hogy „ti adjatok nekik enni!”. Aztán az egyik tarisznyából kenyereket vett elő, s osztogatni kezdte a záró éneklésre felálló Összevont Dicsőítő Csoport tagjainak. Példáját lenn is sokan követték, gondolom azok, akiknek még maradt reggelre valamijük. És még azt is hallottuk tőle, vagyis egyik szellemi keresztapjától, Gandhitól, hogy „a világ annyira éhezik, hogy Isten csak kenyér formájában jöhet a világba”. Majd egyszer csak eltűnt a szemünk elől.

KAMARÁS: Azt már biztosan tudjuk, hogy Fábián Attila megkérte Cumulus testvért, hogy a végén majd jöjjön ki velük együtt ökumenikus záró áldást adni. De Cumulust attól a perctől kezdve mi már nem láttuk többé.

TÓPARTI: Persze akkor ott Cumulus eltűnéséről mit sem tudtunk. Mindenesetre számomra az ő, hogy is mondjam, megnyilatkozása volt az egész dicsőítő rendezvény legemel-

kedettebb és leghitelesebb pillanata. Ha nem ismertem volna Cumulust, hajlamos lettem volna azt hinni, hogy valóban Jézus jelent meg.

PÁLINKÓ-CHATEL: Én is...

W. HORVÁTH: És a Jézus-projekt speciális telefonhívásai alapján mondhatjuk, hogy még legalább százan csak a telefonálók közül, és akkor ezt megszorozhatjuk legalább ötvennel. Végül is ennek a rekonstrukciónak a leginkább értékelhető adatai ezek a telefonhívások voltak. Az ezer telefonról összesen 4113 értékelhető hívást regisztráltunk. Mindenki kipróbálta a telefonját, de először 322-en nem mertek beszélni. Egy részük feltehetően átadta valakinek, és persze az is nagyon valószínű, hogy a telefonok többségéről többen is hívták a Jóistent.

KAMARÁS: Csakhogy ezek az adatok viselkedésszociológiai szempontból alig-alig értékelhetők. Sok esetben még azt sem lehet tudni, hogy férfi vagy nő, fiatal vagy idősebb szólt bele.

PÁLINKÓ-CHATEL: A lélektani értékelés, amire engem kért Tibor, szintén eléggé aggályos.

TÓPARTI: Számomra ezek a hívások, végighallgattam őket, tanulságosak voltak. Nem kevesen valóban úgy szóltak hozzám, mint a Jóistenhez. Pontosabban úgy, ahogyan ők a Jóistennel beszélgetni szoktak. Valószínű, hogy a döntő többség nem gondolta komolyan, hogy a valódi Jóistennel beszél, de – ez nekem rendkívül fontos – belementek a játékba. Ez az, ami az emlékművé és zárt rendszerré alakított vallásunkban és egyházunkban annyira ritka: a játék, a hülyülés Istennel.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ez igaz. Röstelltem, hogy én erre nem gondoltam. Engem az lepett meg, hogy sok esetben mennyire személyesek voltak ezek a válaszok: vallomások, sőt még gyónások is előfordultak.

KAMARÁS: Még azzal is megpróbálkoztunk, hogy a résztvevők számára ismerős honlapokra feltegyünk egy kérdőívet, vagyis azt a programot, ami a kezetekben van, s megkértük a résztvevőket, hogy egy tízes skálán értékeljék az egyes „műsor-

számokat". Bár ez esetben kértük a nem, az életkor, a foglalkozás és a vallás¹⁴⁷ megjelölését, az összegyűlt anyag az én kutatói kritériumaim szerint értékelhetetlen.

PÁLINKÓ-CHATEL: Valóban nagyon nehéz egy imát, egy igehirdetést, egy roma dicsőítést, és egy amerikai religiózus rock-zenét összehasonlítani Cumulus „produkciójával”, ami egyébként a legmagasabbra értékelték között szerepel, ha jól emlékszem 4.6-os átlaggal. *(Kamarásra néznek)*

KAMARÁS: No comment!

HABÁN: Volt persze, aki kettést adott Cumulusra, és ezzel indokolta: „Azt mondta, ti adjatok nekik enni, aztán elment, és nem tett csodát.”

PÁLINKÓ-CHATEL: És volt, aki Cumulus iszákjából a maci helyett egy Bibliát látott kikandikálni.

TÓPARTI: Az én értelmezésem a következő: ebben a harsányan jámbor vallásos csalamádében hatásosan jelent meg Jézus, Cumulus Jézusa, a rekonstrukciók Jézusa, a Megvendégelés Jézusa. Láttuk, hallottuk, éreztük, megéltük. Igaz, ezt a hatást, ezt a „csodát” (kéretik idézőjelbe tenni) hitelesen mérni nem tudjuk. Én, mint botcsinálta szociológus eltöröm a pálcám. Vigyázat nem pálcát török a szociológiai megközelítés fölött, amit nem tartok rosszabbnak a karizmatikus megközelítésnél. Csak annyit jegyzek meg, hogy én már, a hátralévő rövid időben nem tudom és nem akarom a módszertani szigort képviselni. Láthatjátok, már én is fel vagyok tarisznyázva, mint Cumulus, és én is „talán eltűnök hirtelen”.¹⁴⁸

PÁLINKÓ-CHATEL: De most még itt vagy köztünk.

TÓPARTI: Egyrészt már nem úgy vagyok köztetek, mint eddig, hanem már elmenőben, másrészt tudom, hogy Cumulus él. *(Mindannyian meglepődnek, de nem úgy, mintha azt hallanák, hogy „nem halt meg” vagy „feltámadt”. Olyan arcot vágnak, mintha*

¹⁴⁷ Természetesen ezzel a módszerrel nem állt módunkban a kétféle vallásosságot elkülöníteni, márpedig eddig ez a szempont járt a legtöbb tudományos hozadékkal.

¹⁴⁸ József Attila hasonló című versére utal.

azt kérdeznék: „Honnan tudod?”) Most elbúcsúzom tőletek, és rátok testálok, Pilinszkyvel szólva, koppanásomat.¹⁴⁹ Mulatóságos és persze egyben kesernyés is, hogy mielőtt végleg lehunynám a szemem, nagy koppanással felébredtem álomból. (*Kérdő tekintetek*) Nos, akkor elmagyarázom! Többször beszéltem nektek a közösségi egyházközség-projektumomról. Híveim a minap meglátogattak, s könyörögtek, imádkoztak azért, hogy utánam egy igaz jó papot kapjanak püspökünktől. Értitek? Mindent elkövettem, hogy beléjük szuggeráljam, hogy ők maguk az egyház, nekik kell alulról felépíteni az egyházközség-közösséget, akkor is, ha lesz pap, akkor is, ha nem. Ők viszont még mindig a kockázat nélküli Mama-egyházban gondolkodnak.¹⁵⁰ Azt mondtam nekik: „Kedves barátaim, pap-társaim, nem ezért imádkozok, hanem továbbra is ugyanazért, hogy sikerüljön nektek közösségi egyházközséggé válni.” Erre összenéztek, toporogtak egy kicsit, elimádkoztak egy tized rózsafűzért (ezt bűneimért vezekelve, velük mondtam), majd el is pályáztak volna, ha nem ordítok rájuk, s nem magyarázom el nekik még egyszer és utoljára, kétségbeesett szelídséggel, hogy az egyház nem melegező hely, nem végvár, még kevésbé végállomás, hanem – ha jól működik, és ez rajtuk is múlik – a fogyasztói vallásosság és az intézményesült hit ellenszere, vagyis Isten vándorló népének útja, másképpen zárandoklat és vándorcirkusz egyszerre, és a világszenzációt jelentő műsornak az a címe, hogy „Legyetek mindnyájan egyek”.¹⁵¹ A pályamódosító papok körében végzett kutatásom folytatását Kamarás Pistára hagyhatom, de kire hagyjam egyházközségem? Azért azt még elmondtam a tőlem a Mama-egyházhoz visszapártoló híveimnek, hogy a püspökömet arra kértem, költöztessen be plébániánkra egy sokgyermekes hívő

¹⁴⁹ *Visszavonom* című költeményének első sora

¹⁵⁰ Kedvenc ferences szerzőjének, Richard Rohrnak gondolatát idézte. (Reménység a sötétben. Bp. 2005. Ursus Libris 144. old.)

¹⁵¹ Jn 17,22

családot, amely elárvult egyházközségem magja és talán feltámasztója lehet.

HABÁN: Nővérem, Márta családjának éppen jól jönne, úgyis már teljesen kinőtték a hat gyerekkel (köztük az enyémmel) a lakásukat.

TÓPARTI: Ez túl szép lenne!

HABÁN: Kishitű vagy Tóparti atya! Hiszen tudod, hogy Mártának és a sógoromnak, Márkusnak is van hitoktatói végzettsége, s Márkus meg, bocsánat a kifejezésért, egyszerűen imád szervezni, szinte mindegy neki, hogy mit szervez: kollégiumot, kiállítást vagy plébániát.

TÓPARTI: Remélem, ebből az álomból már nem ébredek föl. Ha most elmentetek, azonnal beszélek a püspökkel, s holnap ti is beszéljetek vele. Menjeteek már, mire vártok? A koppanásra?

W. HORVÁTH: Hamarosan jövünk.

TÓPARTI: Nem, hapsikáim, a Consilium véget ért, menjeteek békével!¹⁵² No, menjeteek már, küldetéseetek van!¹⁵³

Habán: Ámen!

* * *

Természetesen már másnap érdeklődtünk Tóparti után, de kezelőorvosa azt mondta, már nincs ott, de nem árulhatja el, hol van, ez orvosi titok. Hiába hívtuk föl az ország összes kórházát és szanatóriumát. Cumulus után Tóparti is eltűnt mindenki szeme elől. Rá kellett jönnünk: nem akart többé terhünkre lenni. Vagy nem tartott minket eléggé érettnek és erősnek erre a szerepre. Igaza volt. Két hét múlva halt meg, máig ismeretlen helyen. Temetése¹⁵⁴ faluja temetőjében volt. Ahogyan szokás, püspöke (Márfi Gyula) temette. Pontosabban

¹⁵² Ezzel zárul a katolikus mise.

¹⁵³ Ezzel szokta lezárni Tóparti. És még más változtatásokat is eszközölt, például az „Él és uralkodik” helyett azt mondja: „Él és szeret minket”.

¹⁵⁴ Meggyőződésem, hogy ez is szerves része a kutatási jelentésnek, ezért számolok be róla röviden.

segített híveinek eltemetni őt, mert ez volt Tóparti végrendelkezése. Érthetően a Megvendégelés hangzott el, abban a kombinált változatban, amelyben a „ti adjatok nekik enni” és a „van itt egy fiú” is elhangzik.¹⁵⁵ Részünkről W. Horváth búcsúztatta. Bejátszotta Laci hangját: „Halló, itt a Jóisten! Tessék, figyelek!”, majd ennyit mondott: „Mint egykori piarista diák arra kérlek, segíts ezt az elárvult népet közösségi egyházközséggé formálódni, püspökét ebben őket segíteni, minket, küldetésünket teljesíteni, Lacinak meg adj örök nyugalmat, de olyat, hogy egy percet se unatkozzék.” A szertartás Cumulus orgonajátékával fejeződött be.¹⁵⁶ A halotti toron¹⁵⁷ a püspök bejelentette, hogy hamarosan egy hat gyerekes házaspár érkezik a plébániára (ekkor cinkosan ránk hunyorgott), akik szakképzett hitoktatók és lelkipásztori menedzserek (ismét ránk hunyorgott, még cinkosabban).¹⁵⁸ A hívek ezt leírhatatlan riadalommal hallgatták, egy meglehetősen pityókos képviselő testületi tag kivételével, aki azt mondogatta, hogy „Nem baj!”. Habán nővére (Márta) családjával két héten belül be is költözött a plébániára. Márkusnak (Márta férjének) első dolgai között volt, hogy a plébánia kertjében egy tavacsskát létesítsen, amelyben a legkülönbözőbb színű halacskák úszkáltak. Ez a Genezáreti tó, magyarázta a gyerekeknek, akiknek nem sokkal később beindította a Sevillai Szent Izidor számítógépes szakkört, melyet W. Horváth és a CSC Data Processing patronált. A plébániára a szép számmal megforduló gyerekeken kívül más egyelőre nemigen tette be a lábát. Pedig bárki látogató, még a postás is, hal alakú kenyérkét kapott ajándéku. A helybeliek a Márta és Márkus, valamint a két helybeli Tópartitanítvány által vezetett igeliturgiákat sem igen látogatták, an-

¹⁵⁵ Szerencsére a püspöknek nem kellett hosszasan magyarázni, Sajgó Szabolcs neve végképpen megnyugtatta.

¹⁵⁶ A felvételt szerencsére megtaláltuk a plébánián.

¹⁵⁷ Fényes lakoma volt, helyi hagyomány, ebből a hívek nem engedtek.

¹⁵⁸ Jogosan, ez ugyanis nem egészen stimmelt. Levelezőn teológiát ugyan végeztek, de az Országos Lelkipásztori Intézet eme jogositványával nem rendelkeztek.

nál inkább a plébániához tartozó másik három faluban, igaz, jobbára „ez is jobb, mint a semmi” alapon. Vasárnaponként egy 87 éves papot hoztak kocsival Veszprémből, az érseki papi otthonból, hogy „rendes miséjük” legyen. Nagyon kellett figyelniük, mert az atya hol ezt, hol azt felejtette ki a miséből, mindemellett sem áldoztatást (reszkető keze miatt)¹⁵⁹, sem szentbeszédet (reszkető hangja miatt) nem vállalt. Joggal nevezték a hívek nagyon csendes misének.

¹⁵⁹ Még szerencse, hogy négy személynek (Mártának és Márkusnak, továbbá Tóparti két hívének) volt jogosultsága áldoztatásra.

9. Zárszó

Burke úr elfogadta a CSC Data Processing kutatási jelentését, műfaját illetőleg pedig egyenesen el volt ragadtatva. Kiadását tervezte, ehhez azonban arra kért minket, hogy írjunk hozzá valami zárszót, az sem baj, ha nem tudományos nyelven, de szerepeljen benne Cumulus eltűnése és emlékezete, valamint a Jézus-projektum „utóélete”¹⁶⁰, továbbá még valami, amiről ő majd időben értesíteni fog minket. Így aztán a Consilium 2006. augusztus 30-án még egyszer összeült. A színhely Tóparti plébániája volt, vagyis immár Mártáék¹⁶¹ otthona. Némi szorongással érkezünk, hiszen tudtuk, hogy a hat gyerek egyike Cumulus beteg kislánya. Bár a nagyobbak ügyeltek arra, hogy ne zavarják a Consiliumot, a kisebbek ki-be mászkáltak. Egy darabig nem sikerült Minát (vagyis Gelsominát, Cumulus kislányát) azonosítanunk, ugyanis a kisebbek sorra megtelepedtek Consilia ölében, akinek a mozdulataiból egyértelműen kivehető volt, hogy nemigen gyakorolja az anya-szerepet. Cumulus kislányát végül is csak darabosabb mozgásával és lassúbb beszédével lehetett a többiektől megkülönböztetni. Az viszont egyértelműnek tűnt, hogy a gyerekek testvérüknek¹⁶², nevelőszülei pedig egyenrangú gyermeküknek tekintik. A Consilium egy nagy tál friss pogácsa mellett kezdte meg utolsó ülését.

¹⁶⁰ Burke úr az „aftermath” kifejezést használta.

¹⁶¹ Útközben Habán elmondja, hogy nővére magyar-történelem szakos tanár, de csak két évig tanított, azóta „közösséget szervez”, miközben férje, Márkus a szakképzett közösségszervező. Habán szerint nővérenek van az általa ismert emberek között a legmagasabb EQ-ja (érzelmi hányadosa).

¹⁶² Akit – immár 9 éves korában – nagyobb testvérei tisztába tettek, ha kellett, mert betegségének ez, vagyis szobatisztaságra való alkalmatlansága volt a legkellemetlenebb velejárója. Ezért iskolába járását sem tudták megoldani, otthoni tanulásában is sokat segítettek testvérei, és ennek köszönhetően már a harmadik osztályt végezhetette, túrhette eredményekkel.

W. HORVÁTH: Cumulus végül is nem jött ki a lelkészekkel áldást adni. Néhányan határozottan emlékeztek arra, hogy kedvesen kitért a kérdés elől, majd határozott léptekkel elment.

HABÁN: Természetesen itt, Balatonszentgyörgyön, Tóparti Lacinál kerestük először, majd orvosainál. Aztán (sajnos csak egy hét múlva) a rendőrséget is beavattuk, akik így nem indulhattak el forró nyomon.

W. HORVÁTH: Lényegében semmilyen nyomon. Pedig a rendőrség igazán tisztességgel tette a dolgát.

Tóparti Laci ötlete volt, hogy tegyük föl a karizmatikus találkozó résztvevői által gyakran látogatott honlapokra Cumulusnak azt a képét¹⁶³, ahogyan a színpadon láthatták a résztvevők.

KAMARÁS: Erre 172 válasz érkezett, ám ezek döntő többségét a rendőrség értékelhetetlennek minősítette. Számunkra azonban, mint a Jézus-projektum utóéletéhez kapcsolható adalékok jöhetnek számításba. Cumulust egészen különböző helyeken vélték felbukkanni, de legtöbbször természetesen valóságos rendezvényeken. Volt, aki arra emlékezett, hogy tarisznyájából enni adott neki, mások Bibliát kaptak tőle, ismét másokat megáldott.

HABÁN: Az, hogy enni adott, még beleillene a képbe, de a Biblia és az áldás semmiképpen sem.

PÁLINKÓ-CHATEL: Figyelemreméltó, hogy a kopott macira senki sem emlékezett.

HABÁN: Lehet, hogy rögtön odaadta valakinek.

MÁRTA (*Consiliához*) Te mire gondoltál?

HABÁN: Legelőször a legjobbra, aztán mindjárt a legrosszabbra. Egy pillanatilag még arra is, hogy hátha mégis maga volt Jézus, és befejezve küldetését visszament a mennybe. Aztán a legrosszabbra, és ezt megerősítette az, hogy megtaláltam ezt a búcsúlevelet:

¹⁶³ Több fényképet és videofelvételt sikerült szerezniünk.

„Kicsikém! Ne haragudj, de el kell mennem. Tudományos lennék, de nem kívánom és nem is tudom többé a tudományt. Teher lenni nem akarok. Barátaimnak minden jót kívánok. Sajnálom, hogy nem tehetek okosabbat. Remélem most az egyszer végre alapos munkát végzek!!! Utálok mindig mindent félbehagyni!!! Rengeteg bűnömet nem kívánom tovább szaporítani, már egész lelkem férges. Tisztátalan vagyok, undorító, csúszó-mászó, megalkuvó, nyomorult. Most talán megtisztítom magam végre!!! Ha magamat utálok, akkor miért bántsak másokat? Szerettem volna mindig egy normálisabb világot, de úgy látszik, ebben nem tudok élni.

Kicsi Madár! Minimális temetkezési költségekkel tegyetek el. Mindent az élőkért, tudod! Nem volt rá erőm, hogy felkössem magam. De úgy ijesztő lettem volna, nem? Nagyot aludni, aludni, véglegeset, egyszerismindenkorra!

Kicsi! Szólj a barátaimnak, hogy vigyék haza a könyveiket. A könyvtáraknak is vissza kell adni a jussukat. Nem akartam barátok nélkül élni, és nem akarok mindenkit elvadítani magamtól. Forró ölelést értelmesebb életért mindenkinek. Mártát és Márkust is üdvözlöm kedves és okos gyermekeivel, köztük Minával. B. doktor szánja gyógyíthatóbbakra az idejét. Pszichológusunknak valószínűleg volt igazsága szavaiban, amikor úgy gondolta, ha Cumulus nem ér fel saját mércéjéhez, akkor semmiképpen sem fog alatta átmenni. Valóban: méltatlannak ítélem magam az életre!

Sajnálom, hogy az (Eg)ész helyett újra a hülyeséget szolgálom! Tudom, ostoba dolog meghalni. De nem jobb, mint fölöslegesen élni?

Puszillak. Sajnos nem vagyok a lélekvandorlás híve: nem fogok újraszületni. De a Jóisten sem tesz majd egy második pokolba, az első után!”

PÁLINKÓ-CHATEL: Csakhogy, te is nagyon jól tudod, ezt a levelet még évekkel eltűnése előtt írta! Feltehetően azután, hogy én, hülye fejemmel, megbocsájthatatlan dilettantizmussal elmeséltem neki Kohlberg esetét.

HABÁN: Persze, igen, egy régebbi levél, de továbbra is érvényben maradhatott, nem?

MÁRTA: Szerintem már nem érvényes! És én ezt arra alapozom, hogy a karizmatikus fesztivál előtt egy nappal itt járt

nálunk. Tudjátok, nehezen szánta el magát ezekre a látogatásokra, félt a Minával való találkozástól, de minden alkalommal, hogy is mondjam, hamar megmelegedett nálunk, és sokáig halogatta a búcsúzást.

HABÁN: Bizonyos lehettem benne, hogy mindig nagyon jól érezte magát nálatok. És erről csak tapintatból nem számolt be részletesen. „Márta, ő igen! Egészen hihetetlen!”, mondogatta. Mináról csak annyit, hogy „Még atomfizikus is lehet a kislány, csak hogy majd akkor is pelenkázni kell, hacsak a gensebész nem segít rajta.”

MÁRTA: Nos, ez alkalommal elég hosszasan elbeszélgetett Minával. Nem is emlékszem hasonlóra. Természetesen nagyon kíváncsi voltam, és nagyon figyeltem. A világegyetem keletkezéséről volt szó. A gyerekeket ez nagyon érdekli, már öt-hat éves koruktól. Aztán Istenre terelődött a szó. „Mit csinál a Jóisten egész nap?”, kérdezte Mina az apját, aki visszakérdezett: „Te mit gondolsz?” Mina töprengett, és azt mondta: „Egész nap csak van”. Cumulus felragyogott, nem csak a szeme, mindene. És most ő kérdezett: „És mit gondolsz, Gelso-mina, miért nem látjuk Istent?” És erre a kicsi nagy bölcsen, a teológusokat is megszégyenítve, kapásból azt felelte, hogy „talán azért nem látjuk, mert olyan közel van hozzánk”. És ekkor Cumulus, talán életében először, legalábbis nálunk, magához ölelte.

(Habán Consilia felzokog, nővére magához vonja, majdhogynem ölébe ülteti, vigasztalja, ringatja. A Consilium zavarában rengeteg pogácsát fogyaszt.)

PÁLINKÓ-CHATEL: És akkor most már tudjuk, hogy Cumulus ezzel az élménnyel felturbózva állt ki másnap a pódiumra, mint afféle alternatív Jézus. *(Ő is sírva fakad, majd kiszalad a házból, de gyorsan visszajön)*

MÁRTA: Tóparti mit gondolt?

PÁLINKÓ-CHATEL: Két kimenetellel számolt. A legvalószínűbbnek azt tartotta, hogy a Főnök felvette magához, nem engedte, hogy elfogyjon. És azt sem tartotta kizártnak, hogy

Cumulus valahol egy kolostorszerűségben regenerálódik. Én pedig azt hajtogattam, hogy én már azt se bánám, ha megtért volna. És még azt sem, isten bizony, ha mégiscsak lenne Isten. De még azt sem, ha könyörögnöm kellene neki Cumulusért. Tóparti meg úgy tett, mintha mindezt nem hallaná. Azt morogta: valameddig bizonyosan eljutott. Mármint Cumulus.

W. Horváth: De meddig?

HABÁN: Aztán egyszer csak eszembe jutott, hogy Cumulus egyszer felvetette, csinálnunk kellene egy zárandoklat-szociográfiát. Úgy tervezte, hogy befizetünk egy egyházi szervezésű szentföldi zárandoklatra, és majd módszeresen megfigyeljük a zárandokok viselkedését. Bár láttam benne fantáziát, a módszer végül is nem tartottam eléggé etikusnak. Szóval eszembe jutott, hogy hátha éppen egy Mária-kegyhelyre ment el, hogy nevezetes Szűz Mária-hipotézisét igazolja.

W. HORVÁTH: Erről nekem is beszélt, és a Jézus-projekt keretében lehetőség is lett volna erre, de nem élt vele.

HABÁN: A rendőrség becsülettel végigszondázta a számításba vehető utazási irodákat, de persze nem talált semmit.

MÁRTA: Miért „persze”? (*A Consilium tagjai hosszasan maguk elé néznek.*)

HABÁN: Azzal, hogy most megszegem a fogadalmam, azt hiszem, hogy a kisebbik rosszat választom.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ne! Majd inkább én!

HABÁN: Ne röhögtess! Te akarod megszegni az én fogadalmamat?

W. HORVÁTH: Akkor talán én!

MÁRTA: Ha akarjátok, mi kimegyünk!

W. HORVÁTH: Dehogysis. Vagyis a gyerekek...

MÁRTA (*a gyerekekhez*): Gyerekek, kimennétek? Titkunk van!

KISFIÚ: Ha nagyok leszünk, megtudhatjuk?

HABÁN: Akkor is meg akarjátok tudni, ha szomorú?

KISLÁNY: Persze. Utána majd megvigasztaljuk egymást.

(*A gyerekek kimennek.*)

W. HORVÁTH: Cumulus valószínűleg még él.

HABÁN: És ezt te honnan tudod?

PÁLINKÓ-CHATEL (*Habánhoz*): Miért, te is tudod?

KAMARÁS (*Pálinkó-Chatelhez*): Ezek szerint te is?

MÁRTA: Már bocsássatok meg, lehet, hogy ez nem helyénvaló észrevétel, de ez olyan, mint egy régi filmvígjáték, a *Senki nem tud semmit*.

W. HORVÁTH: Én onnan tudom, hogy Cumulus karácsony táján felhívott, méghozzá azon a mobiltelefonon, melyet a karizmatikus fesztiválon osztogattunk.

MÁRKUS: Ez nagyon szép történet. Tényleg. Valami mégsem stimmel, ugyanis, ha jól tudom, azon a telefonon csak a Jóistent lehetett felhívni, és csakis kizárólag azon a napon.

W. HORVÁTH: Ráadásul engem a bolondokházából hívott, bocsánat, az idegelméről, vagyis... (*Pálinkó-Chatelhez*) Segíts már, légy szíves!

PÁLINKÓ-CHATEL: Honnan tudnám én, hogy téged honnan hívott?

W. HORVÁTH: Lényeg a lényeg: egy betegtársával, aki hozzá hasonlóan zseni, de műszaki vonalon, megbuherálták a készüléket. Azt mondta: él, a cethal gyomrában van. Ne keressük. Ha majd eléri a hatodik szakaszt, jelentkezik. És megesketett mindenre, ami nekem szent, hogy ezt senkinek sem mondom el.

KAMARÁS: Nekem is ugyanezt mondta. Valószínűleg ugyan-ezen a telefonon.

PÁLINKÓ-CHATEL: Nem hiszem, mert azt már elajándékozta az ezermesternek, aki azon rendelt magának italt és cigarettát, méghozzá marihuánást. Engem a mobilomon hívott föl, és mivel a készülékem megőrizte a számot, sikerült azonosítanom az intézményt (a nevét nem mondhatom el), amelyet persze azonnal felkerestem. Beszéltem a kezelőorvosával, akitől megtudtam, hogy Cumulus állapota stabil. Ami persze nem jelent mást, mint hogy ugyanaz. Ha tetszik, nem romlik, ha tetszik, nem javul. Szentül meg volt győződve arról, hogy Cumulus-

nak olyan helyre kellene menni, ahol orgonálhat. Ugyanis ott úgyszólván csak orgonált, de csak egy úgynevezett vak klavirtúrán, amit ő maga készített papundekliből.

MÁRTA: Nem egészen értem, minek kell ehhez valódi orgona? Úgy értem, ehhez a belső halláshoz.

HABÁN: Talán azért, mert közölni, kifejezni, sőt talán adni is akart.

PÁLINKÓ-CHATEL: A zenéről egyszer azt mondta, Balassa Pétert idézve¹⁶⁴, hogy a zene olyan emberhez méltó magány, mely nyitva marad a társak és a keresés felé. Az orvosok egyébként nagyon sajnálták, hogy elment, mert – mint addig is – ez alkalommal is nagyon jó hatással volt a betegekre.

HABÁN: És megmondták, hová került?

PÁLINKÓ-CHATEL: Több okból sem. Egyfelől Cumulus sem akarta, másfelől ez a, hogy is nevezzem, „kihelyezés” nem is lehetett valami szabályos eljárás. Természetesen próbálkoztam. Még meg is zsaroltam kezelőorvosát azzal, hogy feljelentem a szabálytalan eljárás miatt, ám erre azt felelte, hogy Cumulusért szívesen ül egy-két évet, mert ne higgyem, hogy ő csak a miénk.

W. HORVÁTH: És az állapotáról, vagyis esélyeiről sem tudhattál meg többet? Végére is ennek te szakembere vagy.

PÁLINKÓ-CHATEL: Csak annyit, arra a kérdésemre, hogy „Talán eltűnök hirtelen?”, ő egy Pilinszky-vers¹⁶⁵ záró sorával válaszolt: „A többi kegyelem”.

MÁRKUS: Akkor pedig leginkább egy kolostorban lehet, ahol még orgonálhat is. Ezzel pedig máris hatvan-hetven helyszínre szűkíthetjük a kört.

¹⁶⁴ Monory M. András és Tillmann J. József *Ezredvégi beszélgetések* című televíziós műsorában hallhatta, mely később könyv formában is megjelent (Monory M. András – Tillmann J. József: *Ezredvégi beszélgetések*. Bp. 1998. Kijárat.)

¹⁶⁵ *A többi kegyelem* („A félelem s az álom / volt apám és anyám. / A folyosó meg a / kitáruló vidék. / Így éltem. Hogy halok meg? / Milyen lesz pusztulásom? / A föld elárul. Magához ölel. / A többi kegyelem.”)

HABÁN: Eszetekbe ne jusson keresni őt! Engem is arra kért, hogy nyugodjak meg, jó helyen van, a cethal gyomrában. Majd ő jelentkezik, ha elérte a hatodik szakaszt.

MÁRTA: Mindössze két neki megfelelő kolostort ismerek. Az egyik a Szent János Apostolról és Remete Szent Pálról Nevezett Közösség Miklósiban, ahol a három szerzetes közül az egyik kutatóbiológus, a másik építészmérnök, a harmadik meg egy szent filozófus. A másik Homokkomáromban a Nyolc Boldogság Közösség, ahol együtt élnek szerzetesek, magányosok és kisgyermekes nagycsaládok. De megígérjük, nem fogjuk keresni.

KAMARÁS *(erőt vesz magán, s kimondja)*: Ha jól tudom, egyes misztikusok szerint a cethal gyomra a káosz és a sötétség helye.

W. HORVÁTH: Viszont a káoszelmélet szerint, amit Cumulus kiválóan ismer, a káoszban is rend van. És persze az is igaz, hogy minden rend egyben káosz is. *(Diadalittasan néz körül, majd alig tapasztalva bármiféle hatást, egy nagyot sóhajt.)*

MÁRKUS: Egyes teológusok ugyanígy látják: a teremtet világ bizonyos értelemben mindig valamennyire kaotikus marad, ugyanis a héberül vihart is jelentő Szentlélek gyakran indukál turbulens folyamatokat...

MÁRTA: Jesszusom, Márkusom, ezt te honnan a csudából tudod? Kizártnak tartom, hogy a hitoktatói kurzuson...

MÁRKUS: Tudod jól, szívem, hogy rajtad és a gyerekeken kívül két dolog érdekel igazán, a rend (beleértve a családot és az egyházközséget is) és a káosz...

MÁRTA: Beleértve az elromlott szerkentyűket, a rendbe hozható rendetlenséget...

MÁRKUS: És a káoszelméletet. Nemrégén végre-valahára egy internet-kapcsolat segítségével megtaláltam a káoszelmélet és a teológia kapcsolatát. Szóval egy Gánóczy nevű klerikus fazon szerint a Szentlélek gyakran indukál turbulens folyamatokat, és ha jól értem, még mi emberek is jótékonyan beleviharthatunk a rendszerekbe, méghozzá nemcsak a mikro-

világba, hanem a szociális rendszerekbe is.¹⁶⁶ Éppen ezt váltottuk föl itt Mártával a balatonszentgyörgyi plébánián.

MÁRTA: Van a cethalnak még egy jelentése is: mint Jónást, Cumulust is kiköpheti a cethal egy másik partra.

W. HORVÁTH: A franc egye meg, hogy pont ilyenkor nincs itt Tóparti Laci!

(Nagy csend. Mindenki kivesz egy pogácsát. Éppen mindenkinek jut még egy.)

PÁLINKÓ-CHATEL: És valóban nem is érdeklődtél?

HABÁN: Nem érted, hogy megkért? Egyébként honnan, kitől érdeklődhettem volna?

PÁLINKÓ-CHATEL: És ha sosem éri el a hatodik szintet?

HABÁN: Már sokszor elérte, utoljára a fesztiválon, a hatodik rekonstrukción, de talán még nem hisz benne eléggé. Mit néztek? Nem hülyültem meg. A felesége maradtam, és továbbra is harmadrendi szemetesnővéreként dolgozom.

MÁRTA: Idejöhethnél egyházközségi munkatársnak, szegények itt is vannak.

HABÁN: De én a Józsefvárosban érzem otthon magam. És a nővéreim, vagyis a rendtársaim is Pesten vannak.

PÁLINKÓ-CHATEL: Olvastad a *Virágot Algernonnak* című regényt?

HABÁN: Olvastam, de engem, nagyon kérlek, ne ijesztgess ezzel! Ugyanis nekem azóta van egy visszatérő álmom, ami vastagon felülírja a visszaeső zseni Charlie Gordont, ez pedig nem más, mint egy tolókcocsis angyal.

MÁRTA: Nagyon szép.

MÁRKUS: Tényleg!

HABÁN: Ez a tolókcocsis angyal szerintem nem más, mint maga az ember. Ez vagyok én is. És Cumulus is.

PÁLINKÓ-CHATEL: Nem! Az ember, mint tudjuk, két lábon járó szárnyatlan angyal.

¹⁶⁶ Gánóczy Sándor (2001) *Káoszelmélet – kihívás a teológia számára.* = Pannonhalmi Szemle, 2. sz. 22-38. p.

HABÁN: De az én tolókcosis angyalom gyönyörűen énekel. És önmagát biztatja angyali mosolyával.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ez az elérhetetlen hatodik szakasz az én hülye vétkem.

HABÁN: Cumulus Tóparti Laci értelmezését is ismeri, pontosabban Laci kedvenc ferences mesterének, Richard Rohrnak az értelmezését. Eszerint a hatodik szakasz emberei úgy élnek egyetemes alapelvek szerint, hogy közben az egyedi és a kulturális sajátosságokkal is törődnek, képesek meghaladni az individuális árnyék-ént és a szerep-maszkokat, az egyéni és a csoport-önzést.¹⁶⁷

PÁLINKÓ-CHATEL: Ezt Kohlberg is aláírná, ám ez talán még magasabb mérce, mint Kohlbergé.

MÁRTA: De mi nem magasugrók vagyunk, bűnbánó Magdi, hanem úton vándorlók.

PÁLINKÓ-CHATEL: Ti, hívők igen, de mi agnosztikusok, sajnos, nem. Mi még a kierkegaardi hitbe ugrás esetén is roppant nagyot kockáztatunk, mert ha hitünk, mondjuk, csak térdig ér, akkor bizony könnyen összetörhetjük a lelkünket.

MÁRTA: Jut eszembe, nem akarjátok megnézni a halakat?

(Kimegyünk a kertbe, a Genezáreti tóhoz. De a legkülönbözőbb színűnek elbeszélt halak helyett egyformán lila színű halacskákat látunk. Márkus szabadkozva magyarázza, hogy erről ő tehet, ugyanis tízszeres dózis víztisztítót öntött a tóba, de a szakemberek szerint a halak előbb-utóbb visszanyerik eredeti színüket, ki-ki a magáét.)

W. HORVÁTH: Mit írhatunk a Jézus-projekt utóéletéről?

KAMARÁS: Alig valamit. Sem egyházi, sem tudományos, sem különösebb sajtóvisszhangjuk nem volt, hacsak nem tekintjük annak a www.saman.hu, a www.ezazanap.hu és a www.karizmatikus.hu honlapokon megjelent reagálásokat. A mi felhívásainkra, amiket ezeken a honlapokon megjelentettünk, csaknem félezen válaszoltak, de ezek számomra alig-alig értékelhetők. Rendben, tudjuk, hogy néhány százan életük

¹⁶⁷ Rohr, Richard: I.m. 167. old.

legnagyobb élményének, csodának, Jézus földreszállásának élték meg a mi rekonstrukcióinkon történeteket, de mihez, kikhez, hány emberhez képest? A „ti adjatok nekik enni” és a „van itt egy fiú” egyértelmű hatásának én nem bukkantam nyomára.

HABÁN: Nővér-testvéreim is segítettek az utóélet felkutatásában. Úgy tűnik, de ezt még persze bizonyítani kell, itt-ott kisebb mozgalmak keletkeztek. Például virrasztások abban a hitben, hátha megjelenik Jézus. Aztán szeretetlakomák, a „hátha történik valami csoda” hitében. Néhányan éhezőket is etettek. Egy Bokor-mozgalomhoz tartozó család nagyobb egyházi ünnepeken hajléktalanokat ültet asztalához, ám az is lehetséges, hogy ők ezt már az ő kenyér-víz-nap akcióik hatására teszik. És hát persze több tucatnyian látták megjelenni Jézust, hol szőke, hol fekete szakállas fiatalemberként, egy alkalommal kopaszon. A kopasznak nemigen akartak hinni, de amikor azt mondta, „hogya ha ketten-hárman összejöttek a nevemben, én is köztetek vagyok”, leültették, megettették, de többé nem engedték szóhoz jutni. Nőként vagy fekete bőrrel senkinek sem jelent meg.

PÁLINKÓ-CHATEL: Bizonyára tapintatból. És különben sem ilyen alakú volt a hiánya. Egyébként fel lehetne kutatni sokakat a hat rekonstrukción résztvevők közül, s módszeresen vizsgálni a megvendégelések emlékét, olvasatát és hatását. Most nagyon jól megy a tibeti zuzmó-tea, fel tudnék ajánlani erre...

HABÁN: Kösz, de ezzel meg kellene várni Cumulust. Nem gondoljátok?

MÁRTA: Számomra egyértelműen ti vagytok ezeknek a történeteknek az utóélete. Gondoljatok csak bele. Ti, akik ugyan nem tartottátok a nagyvárost bűnös városnak, mégis fél tucatszor kivonultatok a „pusztába” több száz vagy több ezer zarándok társaságában. Ha nem is a bűnös városból – én sem tartom annak, még innen sem –, hanem a rutinvilágból vonul-

tatok ki, talán valamit levezekelni a nyárspolgárságból, már akinek volt levezekelni valója.

PÁLINKÓ-CHATEL: Nekem volt.

W. HORVÁTH: Nekem is.

KAMARÁS: És nekem is, bőven.

HABÁN: Neked legkevésbé, hiszen téged már Cumulus vagy tucatszor kiráncigált a nyárspolgári olvasásstatisztikádból azzal, hogy kitalált és elkezdett valamit, amit neked kellett folytatnod és befejezned, gondolom inkább barátságból és vezeklésből, mint önként és dalolva.

KAMARÁS: Ebben van valami igazság.

(Ekkor érkezett E. Burke úr hívása, akit hamarosan a plébánia számítógépének képernyőjén is láthattunk. Burke úr pontosan tudta, hogy hol vagyunk, és azt is, hogy mi, vagyis ki a Consilium témája, ezért azt javasolta, hogy Cumulus emlékére¹⁶⁸ először is énekeljük el a John Brown balladát. Vezetésével elénekeltük.)

E. BURKE: Kérem, vegyék be jelentésük zárszavába a következőket: Egy amerikai régész, egy bizonyos William Sharif és egy izraeli halbiológus, bizonyos David Lipinsky megosztva megkapták a Winckelmann-díjat, amelyet mint a régészeti Nobel-díjat tart számon a régész szakma, és William Sharif hamarosan megkapta a Pápai Akadémia kutatói nagydíját is. A kutatók a Megvendégelés feltételezett színhelyén talált halcsontok elemzése alapján az ott megtörtént csoda valószínűsíthetőségével rukkoltak elő. A csontmaradványok körülbelül kétezer évesek voltak, és a meglepően nagy mennyiségű csontmaradványt csupán két halegyeddel tudták azonosítani, ha tetszik, két hal másolataival. A Conduct-Survey Company minden tőle telhetőt elkövet¹⁶⁹, hogy Cumulust is megillethes-

¹⁶⁸ Cumulus emlékére az ELTE Meteorológiai Tanszékén szemináriumi szobát neveztek el.

¹⁶⁹ Erre nem láttunk komolyabb esélyt, hiszen úgyszólván semmiféle bizonyíték nem hozható föl Cumulus szerzősége mellett. Felszólalásáról jegyzőkönyv nem készült. Egyetlen komoly tanúnk, U. Luz már meghalt; róla nevezték el az azóta is folytatódó hermeneutikai konferencia-sorozatot. Az a tény, hogy W. Horváth levédette az ötletet mint Cumulus találmányát, legfeljebb annyit ér-

se a neki járó elismerés. Halló! Jól hallanak? Ha jól tudom, ez lehetne a második Nobel-díja. Higgyék el, cégünk mindent el fog követni, már csak saját érdekében is, hiszen Cumulus cégünknek is dolgozott, méghozzá éppen a Jézus-projectben. Akármilyen legyen az eredmény, azt ünnepélyesen megígérem, hogy a következő Burke-sci-fi hőse Cumulus lesz. Hallanak még? A kutatási jelentést kiadjuk, mellékelve egy DVD-t Cumulus orgonajátékával és a karizmatikus fesztivál felvételeivel. Hallanak? Miért nem szólnak? Persze, értem... Bocsánat. Viszlát.

* * *

Hazafelé menet W. Horváth kérésére – ő vezetett – Balatonalmádiban megálltunk. W. Horváth zsebszámlógépet vett elő.

W. HORVÁTH: Valami nekem nem stimmel. Most mindenki erősen koncentráljon, aztán diktálja be nekem, hogy hány pogácsát evett. Én tizet vagy tizenkettőt.

PÁLINKÓ-CHATEL: Én hatot vagy hetet.

KAMARÁS: Én minimum nyolcat, és akár tizenkettőt.

HABÁN: Én is legalább hetet.

W. HORVÁTH: Ez eddig minimum 31. Ehhez hozzájön a hat gyerek. Számoljunk alulról közelítve átlag négygyel, ez minimum 55. Aztán a szülőkre is számoljunk, mondjuk, összesen hatot, ez eddig összesen minimum 61. És akkor jött még három gyerekével a templomgondnok, aki rászólt a gyerekekre, ezért csak fejenként kettővel kell számolnunk, ez eddig minimum 69. De csak eddig, mert a hamarosan érkező minimum hat vendég-gyerek is nekirontott a tálnak, és többen zsebre is vágta egyet vagy kettőt. Ha ez esetben mindössze csak húsz pogácsával számolunk, akkor is minimum 89-nél tartunk.

het, hogy W. Sharíftól számon kérhető lenne, miért nem emlékezett meg Cumulusról legalább egy lábjegyzetben. Abban egyeztünk meg, hogy a CSC Data Processing kiadhat egy közleményt, mi pedig írhatunk egy-két tanulmányt Cumulus munkásságáról, s talán Burke urat is rá lehet erre venni, az ígért sci-fi-n kívül.

HABÁN: Mit akarsz ebből kihozni?

W. HORVÁTH: Hogy hívják a legidősebb gyereket, aki úgy búcsúzott, hogy „Köszönjük a látogatást!”?

HABÁN: Eszternek.

PÁLINKÓ-CHATEL: Mi pedig elfelejtettük megköszönni a pogácsát.

KAMARÁS: A kenyereket¹⁷⁰ megköszöntük.

W. HORVÁTH: Akkor most felhívom őket. Kihangosítom nektek. (tárcsáz) Eszterrel szeretnék beszélni.

ESZTER: Szentlélek plébánia. Dicsértessék!

W. HORVÁTH: W. Horváth Tibor vagyok, az erősen kopaszodó vendégeitek. Eszter, hány tepsi pogácsát sütöttetek?

ESZTER: Csak egyet, mert anyu azt mondta, ha nem fogy, vagy ha gyorsan elfogy, akkor kaphatunk valami komolyabb harapnivalót.

W. HORVÁTH: Nem tudod véletlenül, hogy hány pogácsa fér egy tepsire?

ESZTER: Nem véletlenül tudom, hanem azért, mert ezen gyakoroltuk a hatos és hetes szorzótáblát, valamint a négyzet kerületének és területének kiszámítását. A nagy pogácsából 6x6, a kicsiből 7x7 fér rá. Most nagyokat sütöttünk.

W. HORVÁTH: Ami azt jelenti, hogy hat sorban soronként hat, vagyis összesen 36 pogácsát?

ESZTER: Pontosan!

W. HORVÁTH: És biztos, hogy csak egy tepsivel készült?

ESZTER: De miért nem akarja elhinni?

W. HORVÁTH: Azért, mert minimum 89 pogácsa fogyott el.

ESZTER: De miért van ezen fennakadva?

W. HORVÁTH: Mert ez azért mégsem mindennapi jelenség.

ESZTER: Nálunk ez így szokott lenni.

W. HORVÁTH: Köszönjük a tájékoztatást. És persze a pogácsát is.

¹⁷⁰ Mint minden plébániai vendég, mi is hal alakú kenyereket kaptunk ajándékba. Olyan eljárással készült, mint a finn kenyér, mely heteken át eláll fogyasztható állapotban.

ESZTER: Nincs mit. További jó utazást.

HABÁN: Várjatok! Cumulus dolgai között találtam egy furcsa számítást, amit eddig nem értettem. Benne egy egyenlet-félét: $49 \text{ pogácsa} \leq 79 \text{ pogácsa}$.

KAMARÁS: Ezt is belevegyük a kutatási jelentésbe?

PÁLINKÓ-CHATEL: Feltétlenül, hiszen ezek szerint Cumulust is foglalkoztatta a csodálatos pogácsaszaporítás.

W. HORVÁTH: Már csak azért is, tisztelt Consilium, mert talán ez volt a hetedik rekonstrukciója a Megvendégelésnek.

KAMARÁS: És még az sem kizárt, hogy ez a leghitelesebb.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés (magyarázkodás)	7
2. A Consilium.....	11
2.1. W. Horváth szemszögéből.....	13
2.2. Kamarás szemszögéből.....	16
2.3. Pálinkó-Chatel szemszögéből	19
2.4. Habán szemszögéből.....	23
2.5. Tóparti szemszögéből	37
3. A hermeneutikai szimpózium	41
4. A hipotézis-tanulmány	55
4.1. A hipotézis-tanulmány	56
4.2. A Megvendégelés olvasatai.....	65
4.3. Ujjgyakorlatok.....	73
4.4. Edward Burke látogatása.....	75
5. Az első és a második rekonstrukció	80
5.1. Félretett elképzelések	80
5.2. Az első rekonstrukció: a pop-koncert	82
5.3. A második rekonstrukció: a bűvészműtátrány	84
6. A harmadik és a negyedik rekonstrukció	95
6.1. A harmadik rekonstrukció: a színelőadás.....	95
6.2. A negyedik rekonstrukció: az ökumenikus áhítat	112
7. Az ötödik rekonstrukció	125
7.1. Metaelmélet és meditáció	125
7.2. Az ötödik rekonstrukció: az ökumenikus meditáció.....	131
8. A hatodik rekonstrukció.....	147
9. Zárszó	158